

OKUMA VE YAZMA KÜLTÜRÜ

Nasıl Okumalıyız

Okuma ve Yazma Kültürü

1000 Sayfa

Nasıl Okumalıyız?

YUSUF ÖMEROĞLU

Nasıl Okumalıyız?

YUSUF ÖMEROĞLU

NASIL OKUMALIYIZ?

Copyright © Rehber Yayınları, 2008

*Bu eserin tüm yayın hakları Işık Yayıncılık Tic. A.Ş.'ye aittir.
Eserde yer alan metin ve resimlerin Işık Yayıncılık Tic. A.Ş.'nin önceden
yazılı izni olmaksızın, elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt
sistemi ile çoğaltılması, yayımlanması ve depolanması yasaktır.*

Editör
Ali BUDAK

Görsel Yönetmen
Engin ÇİFTÇİ

Kapak
İhsan DEMİRHAN

Sayfa Düzeni
Ahmet KAHRAMANOĞLU

ISBN
978-975-6096-08-6

Yayın Numarası
09

Basım Yeri ve Yılı
Çağlayan Matbaası Sarnıç Yolu Üzeri No: 7
Gaziemir/İZMİR
Tel: (0232) 252 20 96
Kasım 2008

Genel Dağıtım
Gökkuşuğu Pazarlama ve Dağıtım
Merkez Mah. Soğuksu Cad. No: 31 Tek-Er İş Merkezi
Mahmutbey/İSTANBUL

Tel: (0212) 410 50 60 Faks: (0212) 445 84 64

Rehber Yayınları
Emniyet Mahallesi Huzur Sokak No: 5
34676 Üsküdar/İSTANBUL
Tel: (0216) 318 42 88 Faks: (0216) 318 52 20
www.rehber yayinlari.com

İÇİNDEKİLER

Giriş	9
-------------	---

BİRİNCİ BÖLÜM

NE OKUMALIYIZ?

Hangi Kitapları Okumalıyız?	13
Fayda Vermeyen Kitaplar Okunmamalıdır!	14
Hangi Eserden Başlamalı?	16
Öncelikle Kültürümüzün Ana Kaynaklarını Okumak Gerekir	19
Okuma Sırası	20
Kendimizi Sorgulamak İçin Hangi Kitapları Okumalıyız?	21
İmanı Kuvvetlendiren Kitapları Okumak	22
Hep Aynı Türden Kitaplar Okumak Doğru mu?	24
“Hangi Kitaplar Okunmalı?” Sorusuna Bazı Düşünürlerden Cevaplar	26
Seçmeden Okumak Olmaz	28
Kitap Seçimi Hususunda Dikkat Edilecek Hususlar	29
Bazı Kitapların Tekrar Tekrar Okunması	31
Aklı ve Kalbi Zehirleyici Kitaplardan Uzak Durmalı	32
Kur’ân, “Okumak” Demektir	36
Devamlı Okumaktan Usanç Vermeyen Tek Kitap	37
Kur’ân’la Gelen Okuma-Yazma Seferberliği	39
Tek Harfine Halel Gelmeyen Kitap, Kur’ân’dır	41
Kur’ân’dan Sonra Efendimiz’in Sünneti	42
Kur’ân Okurken Dikkat Edilecek Hususlar	44

NASIL OKUMALIYIZ?
İKİNCİ BÖLÜM
NASIL OKUMALIYIZ?

1- Nasıl Okumalı?	47
Okumanın beş ilkesi	49
a. Okumaya Gerçekten Niyet Etmek ve Bütün Dikkati Okunan Şeye Vermek	49
b. Çeşitli Okuma Tekniklerini Yakından Tanıyıp Uygulamasını Öğrenmek	49
c. Not Almak, Fakat Notları Asla Hafızanın Yerine Koymamak ..	50
d. Bir İndex (Konu/Kavram) Yaparak Notları Değerlendirmek. Sonuç Çıkarıp Yeni Okuma Hedefleri Belirlemek	51
e. Her Zaman Müracaat Edilebilecek Bir Kütüphane Kurmak ...	52
Okurken Genel Olarak Nelere Dikkat Etmeli?	53
Okuma Teknikleri	55
Gerçek ve Aktif Okuma, Kavrama	57
a. Niçin Okuduğumuzu Bilme	57
b. Fikirleri Değerlendirip Karşılaştırma	58
c. Önemli Noktaları Seçebilmek	58
d. Hedef Peşinde Olma	59
e. Özet Çıkarmak	60
f. Not Almak	60
g. Sual Sormak	61
h. Sohbetler	61
ı. Kendini Vererek Okumak	62
j. Hazmederek Okumak	63
Şuurlu Okuyucu Kimdir?	64
Sağlıklı Okuma Nasıl Olur?	66
Kitap Okumak Disiplin İşidir	67
Zamanı Değerlendirmesini Bilelim	68
Boş Vakitleri Değerlendirmek İçin Okumak	69
Kitap Okumada Zaman	70
Kitap Okumada Mekan	73
Okumak Fedakârlık İster	75

Kitap Okunurken Dikkat Edilecek Bazı Hususlar	76
Okumada Geçerli Altın Kurallar	78
Kitabı Tanımak, Kullanmak ve Anlamak	80
2- Hızlı Okuma	81
Hızlı Okumada Gaye, Hızla Beraber Kavrama Olmalıdır	81
Yavaş okumanın Sebepleri	82
a. Geri Dönmek ve Ayrıntılara Takılmak	83
b. Sesli Okumak	84
c. İçimizden Okumak	85
d. Hızlı Okursak Anlamayacağımızı Zannetmek	85
e. Her Kelimeyi Okumak	86
f. Göz İdmansızlığı	87
g. Pasif Okuma	88
h. Dilbilgisi ve Kelime Dağarcığı Eksikliği	88
ı. Duraklamalar Yapmak	89
j. Heceleyerek Okumak	89
Hızlarına Göre Okuma Çeşitleri	90
a. Göz Gezdirme	90
b. Çabuk Okuma	90
c. Normal Okuyuş	90
d. Ağır Okuma	90
Hızlı Okuma Yöntemleri	91
a. Paragraf Okumak	91
b. Sütun Okumak	91
c. Çapraz Okumak	92
d. Anafikir İçin Okumak	92
Okuma Hızını Artırmak İçin Neler Yapılabilir?	93
Hızlı okumak İçin Göz Hareketleri ile İlgili Alınacak Tedbirler	94
Okuma Hızınızı Ölçtünüz mü?	94
3- Okuma Alışkanlığını Kazanmak	95
Okuma Alışkanlığı Kazanmak İçin Tavsiyeler	95
Okuma Alışkanlığını Niçin Kazanmalıyız?	97
Kitap Okuma Alışkanlığını Kazanmada Müesseselerin Rollerini	99
a. Kütüphanelerin Rolü	99

b. Kahvehaneler, Hapishaneler ve Okuma salonları	101
c. Camiler.....	103
d. Eğitim Kurumları ve Eğitim Sistemi	104
e. Genel Okumaların Tekrar Canlandırılması.....	105
f. Oteller ve Hastaneler	107
Kitap Okuma Alışkanlığını Kazanmada Hediyeleşme.....	108
Maneviyat Büyüklerinin Rollerini	109
Ödünç Kitap Verme	110
Kitap Okuma Alışkanlığını Kazanmada Diğer Bazı Tavsiyeler	111
Okullarımızda Okuma Alışkanlığı Verilsin, Yeter.....	112
4- Çocuk ve Okuma	116
Okuma Alışkanlığı Ancak Çocukluk Döneminde Kazanılır	116
Çocuklarımıza Hangi Özellikteki Kitapları Tavsiye Etmeli?.....	118
Çocuklara Kitap Okumayı Nasıl Sevdirebiliriz?	120
Okul Öncesi Dönemde Kitap Okuma	126
Okuma İlgisi ve Alışkanlığını Geliştirmeye Yönelik Bazı Düşünceler ve İpuçları	130

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ESKİMEYEN SÖZLER

Kitap, Okumak ve İlim Üzerine Eskimeyen Sözler	135
1- Doğulu düşünürlerin Sözleri.....	135
2- Diğer Düşünürlerin sözleri.....	153

EKLER

EK-1/Okumada Yeni Bir Yöntem: Müzâkereli ve Şerhli Okuyuş.....	171
EK-2/Risale-i Nur'u Anlayarak Nasıl Okuyabiliriz?.....	175
SON SÖZ	179
İSTİFADE EDİLEN KAYNAKLAR.....	182

GİRİŞ

Bu kitap, kitabı niçin okumak gerektiğini anlatma çabasındaki “Niçin Okumalıyız?” adlı eserin devamı olan ve okuma serüveninde, niçin okumak gerektiğini öğrenmiş bir kalbe neyi, nasıl okuması gerektiğinin yollarını gösterme gayretindeki bir çalışmadır.

Bu çalışma, okunacak o kadar çok şeyin arasından hangi sistemle ve nasıl okumamız lazım geldiğini fısıldayan; okuma alışkanlığını kendimize ve çocuğumuza nasıl kazandırmamız gerektiğinin ip uçlarına işaret eden mütevazı bir gayretten ibarettir.

Bu kitapta Sahabî Efendilerimizin, kitap âşıklarının ve ona vurgun olanların hayatlarından kesitlerle kitaba ve okumaya nasıl değer verildiğini göreceğiz. Okumayı nasıl görmüşler? Neyi hangi metodla okumuşlar? Onların hayatlarından alabileceğimiz dersler var mı? Varsa nelerdir? Bu hususları hep beraber öğreneceğiz.

Bu kitabı okuyunca “Bütün kitaplar tek bir “Kitab”ın

daha iyi anlaşılması için...” sözünü daha iyi anlayacağız. Kur’an’ın “okumak” demek olduğunu, onun ilk emrinin “oku” olmasındaki hikmeti kavrayacağız.

Tarih boyunca okumaya dair o kadar güzel sözler söylenmiş ki, bu özlü sözlerin her biri adeta bir kitaptır. Bu sözlerden bir demet de sunacağız bu çalışmada.

Bu kitabı okuyunca okumayı daha çok sevecek, seviyor idiysek bu sevdamızdaki isabetin önemini daha iyi anlayacak ve kitaba olan sevgimiz daha da artacaktır.

Burada son olarak şu cümlenin de altını çizmek istiyoruz: “İnsanlığa başlıca borcumuz; bıkmaksızın okumak, üşenmeksizin okutmaktır.”

Yusuf ÖMEROĞLU

İstanbul, Mayıs 2005

BİRİNCİ BÖLÜM
NE OKUMALİYİZ?

NE OKUMALIYIZ?

Hangi Kitapları Okumalıyız?

“Hangi kitapları okumalıyız?” konusunda kalıplaşmış ölçüler koymak yanlış olur. Fakat bazı kriterler de vardır ki hangi eserlerin okunması gerektiği hususunda önemli ip uçları vermektedir. Ancak öncelikle şu kadarını ifade etmek gerekir ki; hususiyle “insanı Rabb’ine ulaştıracak, onu gâye-i hayâl saydığı neticeye bağlayacak, kâinatın gerçek mânâda fethine vesile olacak, kendisi için kapalı meseleleri açacak; dahası kara delikleri cennetin birer koridoru haline çevirecek ve en karanlık noktalarda dahi sürçmeden yürüyebilmesini temin edecek kitapları”¹ okumak çok önemlidir.

Paul Nyssen der ki: “Ne okuduğunu bana söyle, ne olacağını sana haber vereyim.”

Hangi kitapların okunması gerektiğine dair şu ölçüler bize yol gösterici olabilir:

¹ M. Fethullah Gülen, *Prizma*, 4/91, Nil Yayınları, İstanbul, 2004.

Fayda Vermeyen Kitaplar Okunmamalıdır!

“İlim öğrenmek, her müslüman erkek ve kadına farzdır.”² buyuran Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem) her bilginin değil, yararlı olan ilmin öğrenilmesi gerektiği noktasında da şöyle buyurmuştur: “Allah’ım! Bana öğrettiklerinden beni yararlandır. Bana, yarar sağlayacak ilim öğret, ilmimi artır. Allah’ım, faydasız ilimden sana sığınırım.”³

Öyleyse, fayda vermeyecek bilgilerden kaçınmak gerekir. Şu da unutulmamalıdır ki insanlar, uzmanlık sahalarına göre en ince ayrıntılarına kadar çeşitli bilgileri öğrenmelidirler. Ama herkesin her bilgiyi öğrenmesi gerekmez. Zaten bu mümkün de değildir. İmam Mâlik bu noktada şöyle der: “İlim öğrenmek hoştur. Lâkin sana sabah akşam lâzım olacak ilimlere bak ve onlara yapış.”

Hafs b. Ömer es-Sa’dî amcasından naklen şu kıssayı anlatıyor: “Selmân (radiyallahu anh), Huzeyfe’ye (radiyallahu anh) şöyle demişti: Ey Abs oğullarının biraderi! İlim engindir, ömür ise kısa. İlimden, dininle alâkalı bilgilerden ihtiyaç duyduğun kadarını al, gerisini bırak, kendine yük edinme.”

Başka bir rivayette de şu husus anlatılır: “Bir yolculukta Abs oğullarından bir zât Selmân-ı Fârisî’ye (radiyallahu anh) arkadaş olup, Dicle kenarında yürürlerken o zât eğilir, su içer.

Selmân:

– Haydi bir daha iç, der.

– Kandım.

² Heysemî, *Mecmau’z-Zevaid*, 1/120, Daru’r-Reyyan, Kahire, 1407.

³ İbn Mâce, *Mukaddime*, 17; Tirmizî, *Daavat*, 128; Tirmizî, *Daavat*, 68.

– İçtiğin bu suyun nehirden bir şey eksilttiğini söyleyebilir misin?

– Hayır.

– İşte ilim de böyledir, eksilmez. O halde sana fayda verecek ilmi öğren.”⁴

Bu konuda Ruskin de şöyle der: “Kitapları ikiye ayırmak mümkündür: Günün kitapları ve her zamanın kitapları.”

Bakın Montaigne gereksiz olan hatta insana zarar veren bilgidен nasıl bahsediyor: “İnsanın bilme merakı da aşırı gidiyor bence. Bilim sahibi olmak, et ya da balık satın almaktan çok daha sıkıntılı bir şeydir. Çünkü satın aldığınız nesneyi bir kaba kor eve getirirsiniz; böylece onu daha yakından da görebilir, ne kadarını ne zaman yiyeceğinizi düşünürsünüz. Ama bilimler öyle mi ya? Ruhumuzdan başka bir kaba koyamıyoruz onları. Satın alır almaz yutuyoruz; çarşıdan zehirlenmiş ya da değişmiş olarak çıkıyoruz. Öyle bilimler var ki kafamızı besleyecek yerde engel ve yük oluyorlar bize. Öyleleri de var ki iyileştirecek yerde öldürüyorlar bizi.”⁵

İnsanın dînî ve dünyevî hayatında kendisine fayda sağlayacak hususları öğrenmeye çalışması, dünyalık adına pek çok menfaatten daha değerlidir. Nitekim Hz. Ali'den nakledilen şu haber bunu anlatmaktadır:

Ali b. Ebî Tâlib (radiyallahu anh) diyor ki: “Bir defasında Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem) bana: “Ali, sana beş bin tane koyun vermeme mi, yoksa dînî ve dünyevî hayatında fayda

⁴ Ebu Nuaym, *el-Hilye*, 1/189, Dâru'l-Kitâbi'l-Arabî, Beyrut, 1405.

⁵ Montaigne, *Denemeler*, Kitap 3, bölüm 12.

sağlayacak hususları ihtiva eden beş cümle öğretmemi mi tercih edersin?” diye sordu.

Ben: “Yâ Resûlallah, gerçekten beş bin koyun pek çok ama siz bana (o cümleleri) öğretin,” dedim. Allah Resûlü: “İlâhî, günahlarımı bağışla, ahlâkımı geniş tut, kazancımı helâlinden bahşet, verdiğin rızıkla beni kanaatkâr kıl, kalbimi, benden uzaklaştırdığın (bana yasak ettiğin) şeyin arkasına düşürme” buyurdu.”⁶

Zemahşerî de faydalı olmayan bilginin sadece dimağda bir yorgunluk olduğunu bildirmiştir: “Çok ilimler vardır ki, dimağ yorgunluğundan başka bir fayda sağlamaz. Gıptalar olsun o kimseye ki, ilimleri öğrenmiş ve amellerini niyetiyle tertemiz eylemiştir.”⁷

Evet, kitap okumanın nihaî hedefi, iyi bir insan olarak bu dünyadan gitmektir. “Kitap hastası” olduğu halde, okuduklarından faydalanamadan yaşayanlar vardır. Bir kitabı okuduktan sonra kendi kendimize soralım: “Bu kitaptan ne öğrendim? Öğrendiklerimden kendi hayatımda ve işimde nasıl faydalanabilirim?” Bu sorulara verilen cevaplar, kitabı niçin okuduğumuzu kavrama adına bize yol gösterici olacaktır.

Hangi Eserden Başlamalı?

Okumaya niyetlenen bir kişiye ilk okuması gereken kitaplar hakkında kesin çizgilerle bir metod koymak mümkün değildir. Bu hususta sergilenen bazı yaklaşımlar hangi eserlerden başlamak gerektiği konusunda yol gösterici olabilir.

⁶ İbn en-Neccâr, *el-Kenz*, 1/305.

⁷ Zemahşerî, *Etvaku'z-Zehab*, s. 435, Terc.: Rahmi Serin, Bedir Yay., İstanbul, 1994.

Öncelikle, ilim deyince karşımıza okuma, okuma deyince de, neyi, nasıl okuma problemleri çıkmaktadır. Her şeyden önce, okunması hayatiyet ifade eden mevzular vardır. Kalbinden hasta olan ya da kansere yakalanmış bir insanın tedavisinde, kırık kolun alçıya alınması ya da damarlarından kan kaybeden hastaya penisilin tatbik edilmesi veyahut batmakta olan bir gemi kaptanının, tayfaların ellerine birer fırça ve boya tutuşturup, “şu direkleri boyayın” demesi ne kadar gereksiz ise, kalbî ve ruhî hayatı adına kan kaybeden birinin, mide ve bağırsaklarıyla uğraşılması da aynı şekilde gereksizdir, hatta zararlıdır.

Evet, toplumda Allah ve Resûlü, Kur’ân ve İslam bilinmiyorsa, düşünce hayatında şüpheler, tereddütler cirit atıyorsa, o zaman kalkıp o topluma öncelikli olarak sosyal, ekonomik, siyâsî prensipler ihtiva eden kitapları tavsiye etmemiz bir fantezidir. Ve tabii böyle bir gayret, zihin ve ruhlardaki hiçbir problemi çözemeyecektir. Felsefî ve benzeri eserler okuyarak, ya da sadece günlük gazete malûmatı, aktüel meselelerin yorumları veya eskilerin menkıbeleriyle, kafalarında ilim ve fikir adına pek çok tereddüt taşıyan insanların karşısına çıkmak, ağızdan dolma tüfekte makinalı tüfeğe karşı koymak gibidir. O halde, öncelikle günümüzün dertlerine, neslimizin kalb ve vicdan hastalıklarına, düşünce bozukluklarına derman olacak kitaplar okunmalıdır.⁸

Okunması gerekli şeyler çok fazla olduğuna göre, öncelikle bir seçim yapmak gerekmektedir. Zaman, sınırlı ve kıymetli olduğu için önümüze gelen her kitabı okumak

⁸ Bkz.: M. Fethullah Gülen, İncanın Gölgesinde, 2/202-203, Nil Yayınları, İzmir, 2002

doğru olmaz. Bu hususta önemli bir tavsiye, emek çekilerek hazırlanmış, ilgililerin takdirine mazhar olmuş ciddi kitaplar, seçtiğimiz konuya dair birinci elden kaynak eserlerin okunmasıdır. Ticarî hırsla alelacele çıkarılmış düşük kaliteli kitaplara itibar etmemek gerekir.

Eserin kıymetini artıran ölçülerden biri yazarın o konudaki selâhiyet ve ehliyet derecesidir. İkinci bir nokta baskının kalitesidir.

Bazen iyi bir kitap okunurken de genellikle konunun derinliğinden dolayı isteksizlik duyulabilir. Bu takdirde insan kendini biraz zorlamalı, sevilmeyen hususları anlamaya kendini alıştırmalıdır.

Acaba değişik yazarları ve çeşitli kitapları mı; yoksa az ve belirli konulardaki kitapları mı okumak gerekir? Evet, bir sürü yazar ve her türden eser okumak insanı, kararsızlığa ve maymun iştahlılığa götürür. Meslekte ilerlemek ve kültürü geliştirmek için okunacak konularda da bir seçme yapmak ve seçilen konuda derinleşmeyi planlamak daha doğru olacaktır.⁹

Ayrıca hangi alanda kitap okumak isteniyorsa o alanı tanıtan giriş kitapları ile okumaya başlamak gerekir. Çünkü böyle bir metodla, konuların inceliklerine ve derinliklerine vâkıf olmanın ilk planda getireceği sıkıntılarla karşılaşılmamış olur.

Okumaya niyet eden birinin aklına, herhangi bir alanda, “bir fikir eserinden mi yoksa bir bilimsel eserden mi başlamak gerekir?” sorusu da gelebilir. Özellikle belirtmek gerekir ki,

⁹ Bkz.: M. Esad Coşan, *Türk Dili Ve Kültürü*, s. 35-40, Seha Yayınları, İstanbul.

bir fikir kitabı ile bir bilimsel kitap, birbirlerinin alternatifi yapıtlar olarak mütalaa edilemezler. Birinin varlığı diğerinin varlığına rağmen olmadığı gibi, aksine her ikisi de birbirlerini tamamlayan cüzlerdir yani bir bütünün parçalarıdır.¹⁰

Öncelikle Kültürümüzün Ana Kaynaklarını Okumak Gerekir

Bütün Müslümanların kesinlikle öğrenmesi gereken bilgiler vardır. Bunlar İslâm'ın inanç, ibadet ve günlük yaşayışla ilgili hükümlerini ihtiva eden ilmihal bilgileridir. Kılınan namazda okunan sûrelerin ve duaların manalarını anlamamak, ibadetlerdeki hangi yanlıştın sonucunun ne olduğunu bilmemek, Kur'ân-ı Kerim'in mesajını alamamak ne kadar hüzmün vericidir. İşte en azından insanın bilmesi farz olan bilgileri ihtiva eden eserleri okuyup öğrenmesi Allah'a karşı olan sorumluluğu gereği, zaruridir.

Nitekim Efendimiz'den bildirilen şu haber bize öncelikle dinimizin kendisiyle ayakta durduğu hususları öğrenmemiz gerektiğine işaret eder: Ebû Mâlik el-Eşcaî, babasından şu hususu nakleder: “Bir adam İslâm'a girdiğinde Resûlullah ona ilk önce namazı öğretirdi.”¹¹

“Başka milletlerin kültür ve medeniyetini benimseyip, kendi varlık ve bekâsını devam ettirmeye çalışan toplumlar, dallarına başkalarına ait meyveler takılmış ağaçlar gibidirler ki, hem gülünç, hem de aldattıcıdırlar.”¹² Öyleyse kendi kültürümüze ait kitapları öncelikle okumak gerekmektedir. Unutmayalım ki, bilgi kaynaklarını yitiren ve hafızasını kaybeden bir milletin, ana meselelerine başka kültürlerin

¹⁰ Bkz.: Ahmet Nedim Serinsu, *Kitap Haber Dergisi*, Sayı: 24, Mart-Nisan 2005.

¹¹ Taberânî, *Mu'cemu'l-Kebîr*'de ve *Bezzâr Müsned*'de.

¹² M. Fethullah Gülen, *Ölçü veya Yoldaki Işıklar*, s. 37, Nil Yayınları, İstanbul, 2005.

ve yabancı kaynakların referanslarıyla yaklaşımdan başka çaresi yoktur. Öyleyse okumaya, önce temel kaynaklardan başlamalı ve değerlerimizi, bakış açımızı, konulara yaklaşım felsefemizi oluşturduktan sonra, daha geniş bir okuma serüvenine yelken açmalıyız.¹³

Okuma Sırası

Çağımız sürat çağıdır. İnsanın yükümlülükleri ve görevleri çok, ulaşmak istediği hedefleri ise çeşitlidir. Bütün bunlara ek olarak, okumaya ayırabileceğimiz vakit sınırlıdır. Bu sebeple okumalarımızda önceliği; kendimizi ve içinde yaşadığımız kâinatı tanıttırarak eserlere vermeliyiz. Yani kendini yetiştirmeye azmetmiş her insanın, belirli bir çalışma sahası olmalıdır. Birden fazla şeyi bir anda öğrenemeyeceğimiz gibi, birden çok sahada da kendimizi yetiştirmemiz mümkün değildir. Ancak, belirli bir sahanın seçiminden sonra, diğer bazı, alâka duyulan sahalarda da bilgi edinebiliriz. Unutulmamalıdır ki önemli olan çok ve yarım yamalak bilgi değil, az, öz ve tam bilgidir.¹⁴

Giriş kitaplarını okumakla başlanılan okuma serüvenine klasik eserler okunarak devam edilmelidir. Klasik eserler, üzerinden zaman geçmiş olmasına rağmen değerini kaybetmeyen, türünde örnek gösterilen eserleri, mükemmelliği yönüyle örnek gösterilmeye değer eserlerdir.

Klasik eserleri okumak, insana seslenmeyi, insandan söz ederek ve insan eylemlerini anlamlar dünyasına çıkarıp yorumlamayı gerçekleştiren yapıtları seçmek anlamını ifade

¹³ Bkz.: Ahmet Ertuğrul, *Sızıntı Dergisi*, Mart 2003, Yıl: 25, Sayı: 290.

¹⁴ Mehmet Erdoğan, *Sızıntı Dergisi*, Nisan 2004, Yıl: 26, Sayı: 303'den özetle.

eder. Bu da insan olarak daha da insanlaşmanın kazanımı yolunda sürekli yürümeyi, gelişmeyi ve büyümeyi hedeflemek demektir.¹⁵

Klasik eserleri belirleyerek kitap seçimi yapmak ve okuma sırası belirlemek sürecinde, üç husustan söz etmek mümkündür:

- 1- Herkesin her şeyi okuması beklenemez.
- 2- Tür tespiti, kitap seçimi ve okuma sırası belirlemek gerekmektedir.
- 3- Eserler ve yazarları hakkında bilgi sahibi olunmalıdır.

Bu tür kitapların temel özelliği köklü ve kalıcı etkisi olan kitapları seçme başarısı arayışındaki kitap okuruna/dostuna/sevenine hitap eden kitaplar olmasıdır.

Kalıcı ve etkili eserlerin toplandığı ve özetlendiği eserlerden bazıları şunlardır: Robert B. Downs'un "Dünyayı Değiştiren Kitaplar" (Çeviren: Erol Güngör) adlı çalışması, Martin Seymour-Smith'in "Yüzyılların Yüz Kitabı" (Çeviren: Özden Arıkan) adlı eseri, Abraham H. Lass'ın "100 Büyük Roman" (Çeviren: Nejat Muallimoğlu) adlı çalışması, hep köklü ve kalıcı etkisi olan eserleri toplamaya çalışan kitaplardır.¹⁶

Kendimizi Sorgulamak İçin Hangi Kitapları Okumalıyız?

İnsan, Kur'ân'da kendisini sorgulayacak ne gibi hususlar olduğunu araştırmalı ama katıyen ümitsizliğe de kapılmamalıdır. Zira ümitsizlik, mümin sıfatı değildir. İnsan

¹⁵ Ahmet Nedim Serinsu, *Kitap Haber Dergisi*, Sayı: 16, Nisan-Mayıs 2003.

¹⁶ Ahmet Nedim Serinsu, *Kitap Haber Dergisi*, Sayı: 18, Eylül-Ekim 2003.

kendini sorgulamak için Allah'ın veli kullarının hayatlarının anlatıldığı eserleri okumalıdır. İslâmî değerleri kendisinin ne şekilde tatbik ettiğini öğrenmek bir bakıma bu değerleri hayatlarına en iyi şekilde yansıtan insanların hayatını bilmeye bağlıdır. Bunun için de pek çok eser bulunmakla birlikte şu eserler okunabilir:

- “1- Halkadan Parıltılar - Necip Fazıl Kısakürek
- 2- Tezkiretü'l-Evliya - Feridüddin Attar
- 3- Nefahatü'l-Üns - Molla Cami
- 4- Tabakatü'l-Kübrâ - İmam Şa'rani
- 5- Mektubat - İmam Rabbani
- 6- Kûtu'l-Kulûb - Ebû Tâlib el-Mekkî
- 7- İhyâu Ulûmi'd-Din - İmam Gazali”¹⁷

Bunlardan başka sahabîlerin ve Allah'ın veli kullarının hayatlarının anlatıldığı daha pek çok eser bulunmaktadır. Bu eserler de, hesaba çekilmeden önce kendimizi hesaba çekmek için muhtaç olduğumuz kıstasları öğrenme adına önemli birer bilgi kaynaklarıdır.

İmanı Kuvvetlendiren Kitapları Okumak

Allah'ın insanları yaratmasından maksat, insanların O'nu tanımaları, O'na iman etmeleri ve kulluk yapmalarıdır. Bunun için her şeyden önce insanın, Allah'ı tanıması gerekmektedir. İşte bu asırda insanın asrın şartlarına uygun bir tarzda fen ve ilimlerle Rabbini tanıttıran ve imanını kuvvetlendiren eserleri okuması bir vecibedir. Zira bu tür eserleri çok okuyan bir kimse Allah'ı, Resûlullah'ı, Kur'ân'ı,

¹⁷ Bkz.: M. Fethullah Gülen, *Fasıldan Fasıla*, 1/23'den özetle.

kâinatı ve kendini en güzel bir şekilde öğrenme ve yeri geldiğinde en inatçı inkarcılara sahip olduğu hakikatleri anlatma imkanını bulabilir.

Bu zamanda asrın en müthiş hastalığı olan imansızlığı bertaraf edebilmek için yazılmış pek çok eser bulunmaktadır. İnsanların imanlarını kurtarmak, şüphe ve tereddütleri gidermek, imanı zayıf olanların imanlarını kuvvetlendirmek, taklidî imanı tahkikî imana çevirmek bu kitapların en birinci maksadıdır.

Burada hem akli hem de kalbi aydınlatan Risale-i Nur'lardan bahsetmek yerinde olur. Bu eserler akli ve kalbi aydınlattığı gibi nefsi de terbiye etmekte ve medrese ile tekkenin vazifesini beraber görmektedir.

Mehmet Akif, bir edipler meclisinde “Victor Hugo’lar, Sheaksparler, Descartesler edebiyatta ve felsefede bu eserlerin müellifi için ancak talebesi olabilir” diyerek çok önemli bir hususa parmak basmıştır.

Bediüzzaman, genelde insanların imanlarında gördüğü eksiklik üzerine telif ettiği Risale-i Nur'larda daha çok iman ve Kur’ân hakikatlerini ele almıştır. Hemen hemen her yerinde imana vurgu yapan bu eserleri okumak insanın imanını kuvvetlendirmesine vesile olacaktır.

Bediüzzaman Hazretleri’nin talebelerinden Bayram Yüksel, Üstad’ın şöyle ders verdiğini anlatmıştır: “Risale-i Nur’un gıda ve yemek hükmündeki hakikatlarından hem akıl, hem kalb, hem ruh, hem nefis, hem his hisselerini alabilir. Yoksa yalnız akıl cüzî bir hisse alır, ötekiler gıdasız kalabilirler. Risale-i Nur’lar diğer ilimler gibi okunmamalı.

Çünkü ondaki tahkik-i iman ilimleri başka ilimlere ve mariflere benzemez.”

Nur Müellifi bizzat, Risaleleri okumaktan elde ettiği feyz ve bereketi şöyle dile getirmiştir: “Ben kendim, on değil, yüz değil, binler defa değişik tecrübelerimle kanaatim gelmiş ki; Sözler ve Kur’ân’dan gelen Nurlar aklıma ders verdiği gibi kalbime de iman hali telkin ediyor, ruhuma iman zevki veriyor. Hatta dünyevî işlerimde, keramet sahibi bir şeyhin bir müridi nasıl şeyhinden ihtiyaçlarına dair medet ve himmet bekliyor. Ben de Kur’ân-ı Hakîm’in kerametli sıralarından tercihimin çözümünü beklerken, ümit etmediğim ve ummadığım bir tarzda bana çok defa hâsıl oluyor.”¹⁸

Hep Aynı Türden Kitaplar Okumak Doğru mu?

Gerçek bilgi, ancak dînî ilimlerle modern ilimlerin beraber okunması halinde elde edilebilir. Buna işaret eden Bediüzzaman şöyle demiştir: “Vicdanın ziyâsı ulûm-u dîniyyedir (dînî ilimlerdir). Aklın nûru fünûn-u medeniyyedir (modern ilimlerdir). İkinin imtizacı (kaynaşması) ile hakikat (gerçek bilgi) tecelli eder (ortaya çıkar). O iki cenah (kanat) ile talebenin himmeti pervâz eder (kanatlanır). İftirak ettikleri (aynı oldukları) vakit, birincisinde taassub (körü körüne bağlılık); ikincisinde hîle, şübhe tevellüd eder (doğar).” Albert Einstein da bu mânâda, “Dinsiz ilim kör, ilimsiz din topaldır.” demiştir.

Eskiden beri devam edegelen metot ve ilim anlayışı ile yetişen insanlar, modern ilimlerle dînî ilimlerin arasındaki irtibatı koruyamamışlar, kalp-kafa birliğini sağlayamamışlar, böylece medrese ilimlerini, tekye ve zâviye ruhundan

¹⁸ 28. Mektup, 3. Mesele, 5. Nokta, Birinci misal.

koparmışlardır. Bu kopukluk bir ölçüde bugün dahi hâlâ devam etmektedir.

Dolayısıyla kitap okuyanlar, pozitif ilimlerle beraber dinî ilimleri de okumalıdır. Zira akli işletip kalbi ihmal eden ilim, tam bir ilmi ifade etmemektedir. Aksi taktirde, felsefe ve hukuk denilecek ama eskiden olduğu gibi yüce ahlak sahibi bir insan olma adına zaafı yaşanacaktır. Fizik, kimya denilecek ama metafizikten, İslam'ın ruhundan habersiz kalınacaktır. Dolayısıyla da ilim ve İslam düşüncesi adına hayatta boşluklar yaşanacaktır.

Evet pozitivizm, nazarî bilginin kendisini bozabilir; fakat amelî bilgiye ilişemez. Onun için halkın çoğunluğu, bir şeyler bilenlere göre daha avantajlıdır. Çünkü onlar sâf ve duru bir inanç içindedirler. Çoğunlukla, okuyan ve çok kitap karıştıranların kafalarında bin türlü şüphe bulunur. Eğer onlar, akli meselelerle meşgul oldukları gibi gönüllerini de ihmal etmez ve kalblerini işletirlerse bu şüphelerden etkilenmezler. Yoksa modern ilimlerin ve felsefenin meydana getirdiği şüphelerden etkilenmemeleri mümkün değildir.

Ayrıca aynı ilmin değişik alanlarını ihtiva eden eserleri okumak da kitap okurken zihnin dağılmasını engelleyecektir. Mesela; imana ait bir eseri okuyan, sıkılmamak için arkasından güzel ahlâka dair bir esere başlamalıdır.

Felsefenin yanında okunacak tasavvuf dersini, o alanda iyi yetişmiş, meseleleri bildiği gibi aynı zamanda mâlumatıyla amel eden, anlattıklarını yaşayan bir hoca vermelidir. En az akıl kadar kalbin de işletilmesi, ileriye götürülmesi ve neticede kalb ve kafa birlikteliğinin sağlanması

şarttır. Yoksa, insanların imanı, zayıf bir lehimle tutturulmuş olur. O da, müsait olmayan şartlar altında birden bire eriyiverir, kırılır gider.¹⁹

Ayrıca şu hususa da dikkat etmek gerekir: Günümüzde imana vurgu yapan eserlerin yanında İslamî ilimler sahasında bir çok tercüme ve te'lif eserler de yayınlandı. Bunları takip etmede geri planda kalmamak gerekir. Yoksa ilim sahibi ve kültürlü insan olma vasfını kaybetmekle karşı karşıya kalınabilir.

Bu açıdan imana vurgu yapan eserlerin yanında, İslamî duygu ve düşüncemizi temellendirecek kuvvetli kalemlerden çıkmış tercüme ve te'lif eserlerin okunması için, bir seferberlik başlatılması gerekmektedir. Aksi halde dünyaya Allah'ı ve dinini tanıtmak isteyen her müslümanın, bildiği özdeğerleri açık açık anlatamamanın faturasını ödemesi kaçınılmaz olacaktır. Bu endişelerin gerçekleşmesi, Kitap ve Sünnet bilgisi ile dopdolmuş insanların varlığını gerektirir. Onun için belli plan ve program dahilinde ve uzmanının yapacağı sıralama içinde kitap okunması çok önemlidir.

“Hangi Kitaplar Okunmalı?” Sorusuna Bazı Düşünürlerden Cevaplar

Hangi kitapların okunması gerektiği ve kitabın okuyanda nasıl bir tesir yapması lazım geldiği hususunda Batılı bazı mütefekkirler de pek çok söz söylemişlerdir.²⁰

Franz Kafka, “Okuduğumuz kitap bir yumruk gibi bizi uyarmıyorsa ne işe yarar?” der.

¹⁹ Bkz.: M. Fethullah Gülen, *Kırık Testi*, s. 174-175, Gazeteciler ve Yazarlar Vakfı Yayınları, İstanbul, 2004; M. Fethullah Gülen, *Fasıldan Fasıla*, 3/228, Nil Yayınları, İzmir, 1997

²⁰ Bu konuya kitabın en son bölümünde genişçe yer verilmiştir.

Alexandre Pope, “Okuduğunuz eser sizi fikren yükseltir, içinizi iyi, mert duygularla doldurursa, onun hakkında karar vermek için bu duygu yeterlidir.” derken,

Alcott şu hükmü verir: “Umuda açılıp kazançla kapanan kitap, iyi bir kitaptır.”

Dillon, “Okuyacağınız yazarı, arkadaşınızı seçer gibi seçin..” der.

Okuma, çok kitap okumakla değil, sindirilen kitapla değerini bulur. Bir kitabı tekrar tekrar elimize almaktan zevk duymalıyız. Okunan kitapların mahsulünü kaldırmamalıyız. Hele düşünerek okumak, okuyarak düşünmek ne güzel olur. Kitap tiryakiliğinde seçmek, en mühim huyumuz olmalıdır.²¹

Russel kitaplar için, “Büyük babanızı iyi seçin.” der. Churchill de, “Yaşlıların yiyeceklerinde dikkatli olmaları gerektiği gibi gençler de okumak için seçecekleri kitaplarda titiz davranmalıdır. Çok fazla yemesinler. İyiçe çiğnemeleri gerekir.” demiştir.

Francis Bacon’un şu tesbiti okunacak kitaplar konusunda güzel bir ölçüdür: “Bazı kitaplar tatmak için, bazıları yutmak için, geriye kalan birkaçı ise çiğnemek ve sindirilmek içindir.”

Fransız yazarlarından Andre Maurois okunacak kitaplar ve okuma şekli konusunda şöyle der:

1. Birçok yazarı yüzeysel olarak tanımaktansa, birkaç yazarı ve birkaç konuyu iyice tanımak daha doğrudur.

2. Büyük metinlere önem verilmelidir.

²¹ İbrahim Ünal, *Kitap Tiryakiliği*, s. 65, Sim Yayıncılık, Ankara, 1999.

3. Ruhun gıdası iyi seçilmelidir.

4. Okuyan insanı saygı ve huzur havası kuşatmalıdır.

Seneca, “Bir sürü yazar ve her çeşitten eser okumak, kararsızlığa ve maymun iştahlılığa işaretler. Her zaman okuyabileceklerinden bir kaç yazar seç ki; onlardan sana hâtıralar kalsın. Ömrü yolculukta geçenler binlerce ev sahibi olur; ama bir tek dostları olmaz. Bir tek yazara bağlanmayı ihmal edip, hepsine birden göz gezdireyim diyenin de başına aynı hal gelir.” diyerek bir kaç yazara sâdık kalmanın dostluğun kâidelerinden olduğunu belirtir.

Evet, okunan bir eser, okuyanın hayatında bir kıpırdanma ve olumlu gelişmeler meydana getiriyor mu? Fikir ve görüşlerine bir ilave yapıyor mu? Veya eser insanlık için bir yarar sağlıyor mu? Bunlara bakarak iyi bir eseri anlamak mümkündür.

Seçmeden Okumak Olmaz

Seçmeden okumak bilgi hamallığını netice verebileceği gibi okuyan insanın yanlış fikirler edinmesine de yol açabilir. Alışveriş esnasında yiyecek ve giyecekler bile seçerek alınır. Aslında kıyasa gelmese de, zihin yapımızı oluşturacak ve şuur altımızda yer edecek bilgileri ihtiva eden kitapları seçmede de en azından, bedenimizle ilgili gösterdiğimiz hassasiyeti göstermek gerekmektedir.

Evet, okuma bir seçme işidir. Esasen okuma basamak basamak ele alınmalıdır. Nasıl ki insanın bebeklik ve çocukluk dönemlerinde aldığı gıdalar ayrı ayrı özellikler gösteriyorsa, okuyacağı kitaplar da değişik özellikler göstermekte-

dir. Her ailenin kendine has bir mutfak ve yemek kültürü, yeme tarzı olduğu gibi okunan eserler de kültürden kültüre değişiklik arz eder. İşte bu kültürler arasında bir alışveriş ortamı oluşur. Bu ortamın bir takım kaidelerle kontrol edilmesi gerekir. Bu kaideleri belirleyen şey o kültürlerin kendi bünyesidir. Kültürler arası alışveriş gençler ve halk için doğrudan doğruya olmaz, onlar adına bu alışverişini aydın bir kadronun gerçekleştirmesi gerekir. Gençlik ve halk; kafa ve gönül gıdalarını bu aydın zümrenin göğsünden almalıdırlar. Aydın kesim münasebet kurduğu yabancı kültürlerin kendi milletine yararlı yönlerini alıp gençliğe ve halka sunmalıdır. Bir memleketin kılavuzları o milletin aydın kadrolarıdır. Onlar seçer, ayıklar, gençlik ve halk da onlardan yararlanır.

Okunacak kitapların seçimi meselesi kültür ve medeniyetlerin bunalımlı dönemlerinde daha da önem kazanır. Kültür ve medeniyet zehirlenmesine uğrayan milletler iflah olmazlar. Bir varlığa gıda ve şifa olan şey bir başka varlığa zehir olabilir. Son dönemlerinde Osmanlı, korkunç bir kültür zehirlenmesine uğradı. Nice genç yavrularını, Batının bozuk yollarında batırıp gitti. Birtakım Batı hayranı taklitçi, sıç ve hasta ruhlar, Batıdan aldıkları zehiri millet bünyesine taşıyıp bulaştırdılar ve biz hâlâ bu zehirlenmenin bunalımı içinde kıvranıp durmaktayız.²²

Kitap Seçimi Hususunda Dikkat Edilecek Hususlar

Bir kütüphane oluşturmak istediğimizde acaba kitaplığı-

²² M. Garib, "Nasıl ve Ne Kadar Okumalı", *Kitaba ve Okumaya Dair*, s. 34-39'dan özetle, Işık Yayınları, İzmir, 2005.

mızda hangi eserlerin bulunması doğru olacaktır? Bu sorunun tek bir cevabı yoktur ve olmamalıdır da. Fakat yine de ne tür kitapları okumamız gerektiği hususunda dikkat edilecek bazı noktalar vardır:

1. Büyük eserleri/klasikleri okuyun.
2. Benzer bir eseri daha önce okuyup okumadığınızı gözden geçirin. Daima uyanık ve tenkitçi olun.
3. Yazarın kim olduğunu tesbit edin; neler yapmış, ilgilendiğiniz alanda otorite mi?
4. Yayınevini tespit edin. İyi şöhret sahibi bir yayınevi mi?
5. Eserin yayın tarihine bakın, yakın bir tarih mi, değil mi? Bir defadan fazla basılmış mı?
6. Kitabın önsözü veya makalenin baş tarafı, yahut özeti eserin değeri hakkında aydınlatıcı bir fikir veriyor mu?
7. Kitabın fihrist ve indeksi yeterli mi?
8. Kitap, dağınık ve taraf tutucu mu?
9. Cevaplarda bir kitap dostundan yardım isteyin. Yani bir bilene danışın.

Unutmayın, hiçbir kuralla kitaplar hakkında genel kalıplar koymak mümkün değildir. Ama kitap seçimi, kütüphane oluşturma çabası ve niyeti, her kitapseverin kendine özgü bir yöntem belirlemesi ve ilkeler edinmesine bağlıdır.”²³

Ayrıca okunacak kitapları seçerken aşağıdaki sorulara cevaplar aranarak da doğru bir seçim yapmak mümkündür:

²³ Ahmet Nedim Serinsu, *Kitap Haber Dergisi*, Sayı: 6'dan özetle, Eylül-Ekim 1998.

- a) Konu, ilgi alanıma giriyor mu? Zaman harcamaya değer mi?
- b) Kitap, hangi sorularıma ve ihtiyaçlarıma cevap verecek?
- c) Kitap, hangi amaçla yazılmış ve benim amacım nedir?
- d) Konu hakkında yorumum nedir? Bu kitap ile ufku genişleyecek mi?
- e) Kütüphanemde bu kitaba ihtiyaç var mı?
- f) Arkadaşıma hediye edebilir miyim?

Bazı Kitapların Tekrar Tekrar Okunması

Şiir, roman gibi edebiyat ve duygu ile ilgili sanat kitapları her kişinin kendi zevkine göre okunur. Ancak söz gelimi, romana başladıktan sonra fazla ara vermemek; şiirde ise yalnızca birkaç şiiri, ama tekrar tekrar okuyarak zevkine varmak gerekir. Hiçbir şiir kitabı roman gibi okunmaz.

“Bazı yazarların fazla okunması, tenkit konusu olabiliyor. Günümüzde çok dikkat çeken bir isim ve kitapları var: Bediüzzaman Said Nursî ve Risale-i Nur’lar.

Devletçe sürekli takip altında tutulup yıllarca hapisanelerde yatırılan ama hep beraat eden Bediüzzaman’ın kitaplarını okuyan talebeleri de binlerce defa mahkemelerde serbest bırakıldılar. Suçları neydi? Yazmak ve okumak. Aslında takdirname almalıydılar. Devletin zaman zaman okuma yazma seferberliği açmaya mecbur kaldığı yüzyılımızda, Bediüzzaman, kitaplarını hiç zorlamadan, birçok engellere rağmen okutturuyordu. Çünkü o, daha

gencecikken tespitini yapmıştı: “Bizim düşmanımız ve bizi mahveden, cehalet ağa, oğlu zaruret efendi ve hafidi (torunu) husûmet beydir.”²⁴

Cahillik ağa olarak nitelendirilirken, fakirlik onun oğlu kabul ediliyor, insanların ayrılıkları ve birbirlerine düşmanlıkları da yine cahilliğin torununa benzetiliyor. Bir ülke için bu üç düşmandan daha tehlikelisi var mıdır? Ama baş düşman câhillik...²⁵

Aklı ve Kalbi Zehirleyici Kitaplardan Uzak Durmalı

Çok kitap okuyan kişi, okuduğu bazı kitapların kendisine zarar verdiğinin farkında olmayabilir. Her kitap bir yönüyle insanın âdeta yol geçen hanı olan kafasına bir şeyler bırakır ve gider. İnsan hiç farkına varmadan, herhangi bir zamanda bazı meseleleri değerlendirirken terkiplerin irade dışı olarak o yol geçen hanında yani dimağında kalan düşüncelerle beslendiğini görür. Bu yüzden insanın, kalbini, zihnini ve aklını uyuşturan, onları zehirleyen eserlerden uzak durması gerekir. Evet! Okunan kitaplar okuyan kişinin beyninde gizli bir kayıt cihazı varmış gibi hiç farkına varmadan oraya kaydolmaktadır. Bu tür zehirleyici kitaplar, biz hiç farkına varmadan yavaş yavaş zihnimizi ve kalbimizi zehirler.

Çok okumuş, hayatını hep okumakla geçirmiş nice insan vardır ki, gerçek mutluluğa götüren yolu bulamamış ve hakikati görememiştir. Çünkü tek doğrunun kendi görüşleri olduğunu iddia etmişlerdir. Bu bakış açısı, onu gerçekler-

²⁴ Bediüzzaman Said Nursî, *Münazarat*, Yeni Asya Neşriyat, s. 69, İstanbul, 1991.

²⁵ İbrahim Ünal, *Kitap Tiryakiliği*, s. 68, Sim Yayıncılık, Ankara, 1999.

den uzaklaştırmıştır. O yüzden Bediüzzaman hazretleri kırk senelik hayatında otuz yıllık tahsilinde özet olarak dört kelime öğrendiğini söyler, bunlardan birinin de “Nazar” yani “bakış açısı” olduğunu belirtir. Evet, bakış açısı eğri olan kişi, ne okursa okusun hakikati bulamayacaktır. Öyleyse okumada da bakış açımızı en doğru bir şekilde tespit etmeli, rastgele seçilen değil, okuyunca kendimizi tanıyacağımız, kalbimizi ve aklımızı besleyen eserleri tercih etmeli ve ruhumuzu zehirleyici eserlerden uzak tutmalıyız.

Tarih boyunca okumuş insanlardan olan ve insanın atasının maymun olduğunu ispata çalışan Darwin okumuş değil miydi? Din’in afyon olduğunu iddia eden ve tabiatın maddeden ibaret olduğunu iddia eden Marx okumamış mıydı? Kendi kafasına göre yeni bir din şekli çizen, pozitivist düşüncenin sahibi Auguste Comte, Hitler ile Stalin de ciddi birer okur değiller miydi? Ama onların okur olmaları milyonların kanlarını akıtmalarına engel olmadı. Hatta milyonların kanını akıtmalarının nedeni bir bakıma okur olmalarıydı biraz da.

Okumak bir bakıma, başka bir kişinin, zümrenin, neslin, başka bir kültür ve medeniyetin kaydedilmiş duygu, düşünce ve tecrübeleri ile karşı karşıya kalmak demektir. O yüzden okunacak kitapları seçmek en az okumak kadar önemlidir. Pilinius: “Yazıları çok okuyun ama çok yazar okumayın.” derken çok önemli bir noktaya işaret etmiştir.

İnsanın en değerli arkadaşları, okuduğu kitaplardır. Arkadaş, arkadaşından mesuldür. Zaten kişi arkadaşının dini üzeredir. “Arkadaşını söyle, sana kim olduğunu söyleyeyim” ölçüsü bir anlamda insanı arkadaşıyla özleştiriyor. Öyleyse

şöyle demek mümkündür: “Okuduğun kitapları söyle, sana kim olduğunu söyleyeyim.” Yerine göre anne baba da birer arkadaştır. Öğretmen ve kitaplar da birer arkadaştır. Bunların hepsi aynı zamanda birer güdücü, birer gözeticidir. Bizi kimlerin yönlendirip sevk ettiği, hangi gayeye doğru yolcu ettikleri çok iyi düşünölmeli ve bilinmelidir.

Okunan kitapların süt ve ekmek gibi temel gıda kıymetinde olmalarına dikkat edilmelidir. Hiçbir doktor, çocuklara lüks ve gereksiz yiyecekler tavsiye etmez. Bunlar, gereksiz damak tiryakiliği ve haz düşkünlüğüdür. Gereksiz zihin ve duygu tiryakiliği yapan, insanı uyutup uyuşturan, zehirleyen ve duygu sömürüsü yapan eserlerden sakınmak ve korunmak gerek. Bu yüzden kültür ve medeniyetimizin temel eserlerini okumak, kafa, kalp ve ruhumuzu onların bal özleriyle beslemek gerekir.

İlim ve marifetle elde edilen makam ve pâyeye, başka yollarla elde edilen makamlardan daha yüksek ve daha uzun ömürlüdür. Zira ilim, sahibini, dünyada fenalıklardan uzak ve faziletli; öbür âlemde de onun iman ve irfanıyla gönlünde kurduğu düşünceleri aşkın makamlarla mutlu kılar.

“Gençliğin ruhî beslenme rejimi çok hassas ve çok dikkatli ölçülerle tayin edilmelidir. Gençliğe her eser okutulmamalıdır. Onlara Kur’ân mutfağında hazırlanmış, ana sütü değerindeki kitaplar okutulmalıdır. Yeni nesil, zehirleyici kitaplardan, hazmedemeyeceği eserlerden uzak tutulmalıdırlar. Bir anne, yavrusunun yiyip içmesine nasıl özen gösterir, dikkat ederse, sorumlu olanlar da gençliğin okuyacağı eserlere öylesine dikkat etmeli ve özen göstermelidir.”

Ne okumayı küçümseme kurnazlığı ve ne de okunacak her şeye hayranlık hastalığı... İkisi de bizden uzak olmalıdır. Akıllı davranmak, yararlı olanı seçmek gerekir. Güçlü ve olgun, manevi doktor hükmünde, birkaç yazar seçip onların eserlerini çok çok okumalı ve okutmalıdır. Çünkü her yazarın bir hayat anlayışı, dünya görüşü ve bu görüşe uygun düşünme metodu, yaşama tarzı vardır. Yazarın görüşünü ve muhakeme yolunu anlamak için onun eserlerini iyice okuyup hazmetmek gerekir. Bu bir anahtara yedek anahtar yaptırmak gibidir. İkinci anahtar, birinciye uygun açıldığı için, o da artık birinci anahtarın açtığı her yeri rahatlıkla açar. Yani okuduğu yazarın eserlerini iyice özümseyen bir okuyucu, artık o yazar gibi düşünüp duymaya ve onun gibi davranmaya başlar. O yazar gibi görüp, o yazar gibi anlar ve o yazar gibi yaşar. Çocuk, anasına ve babasına benzer. Süt ve kan birliği vardır. Okuyucu da yazarına benzer. Her yazarı okuyan ve hepsinden etkilenen bir okuyucu, ne düşündüğünü ve neye inandığını bilemez. Dolayısıyla köklü bir kişilik geliştiremez.²⁶ el-Birunî'nin şöyle bir duası vardır: "Razı olacağı şeylere sarılmak hususunda Allah'tan yardım dilerim. Batıl şeyleri öğretilenlerden korunmak için de Allah'tan hidayet isterim."²⁷

Şu hususu da belirtmekte fayda var. Hangi kitap olursa olsun mutlaka her kitapta az da olsa faydalı, gerçek ve doğru bilgiler de bulunmaktadır. Aklımızı ve kalbimizi zehirleyen kitapları okumamak, onlardaki gerçek ve doğru bilgileri öğrenmemezi gerektirmez. İlim, Çin'de de olsa

²⁶ Bkz.: M. Garib, "Nasıl ve Ne Kadar Okumalı", *Kitaba ve Okumaya Dair*, s. 37, Işık Yayınları, İzmir, 2005.

²⁷ İhsan Kurt, "Bilgi, Bilim ve Zihniyetler" Millî Kültür Dergisi, Eylül 1990, sayı: 76, s. 74.

aramak gerektiğini bizzat Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) belirtmiştir. İlim nerede ve kimde olursa olsun onu almak ve bundan çekinmemek gerekir. Nitekim Yezid b. Umeyre, Muâz b. Cebel'e: "Âlimin saptığını nasıl bilebilirim?" diye sorunca Muâz b. Cebel: "Şeytan, kişinin diline sapıklıkla alâkalı bir kelime bırakır, o da mahiyetini düşünmeden o sözü söyleyiverir. Şu da var: Münâfık da bazen gerçeği söyler. Nereden gelirse gelsin ilmi al; çünkü hakikatin üzerinde bir aydınlık vardır. Girift meselelerden de kaçın" demiştir."²⁸

Öyleyse aklı ve kalbi öldüren kitapları bize ait değerleri öğrendikten sonra okumak en doğru yol olacaktır. Yani elimize geçen eserlerden zarar görmememiz ancak biz kendimiz olduktan sonra, şuurlu bir okuyucu olarak ve derin bir iç donanımla okuduğumuzda mümkün olacaktır. Dolayısıyla bizi biz yapan değerleri öğrendikten ve "iyisini al, bulanık olanını bırak." ölçüsüne göre hareket ettikten sonra hiçbir eserden zarar görmememiz ve zehirlenmememiz mümkün olacaktır.

Kur'ân, "Okumak" Demektir

Kur'ân kelimesinin "oku!" mânâsındaki "İkra" emriyle aynı kökten olması ve "okumak" mânâsına gelmesi sebebiyle Kitabımızı her aklımıza getirdiğimizde "okumak" derisi almamız gerekir. Bu, Rabbimizin, ilim öğrenmede yatan ehemmiyeti bizlere hissettirmedeki bir başka rahmeti olmaktadır.²⁹

²⁸ Hâkim, *el-Müstedrek*, 4/466.

²⁹ Bkz.: İbrahim Canan, *Okuma Yazma Seferberliği ve Öğretim Siyaseti*, s. 34, Cihan

Devamlı Okumaktan Usanç Vermeyen Tek Kitap

Kur'ân-ı Kerim, ilim öğrenenler için karşısında saygı ile durulup içindeki bilgiler ile amel edilmesi gereken bir kitaptır. Âyette şöyle buyrulur: “De ki: “İster inanın ona, ister inanmayın. Şu bir gerçektir ki daha önce kendilerine ilim verilenler, Kur'ân okununca derhal yüzüstü secdeye kapanırlar.”³⁰

Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) Kur'ân-ı Kerim'i tarif ettiği uzun bir hadisin bir bölümünde şöyle buyurmaktadır: “O, çok tekrar etmekle eskimez ve usanç vermez.” Peki bu ne demektir? Efendimiz'in bu sözü, Kur'ân'ın, devamlı okunduğu halde usanç vermeyen bir kitap olduğunu ifade etmektedir. Evet, bu hadis, “Zaman eskidikçe Kur'ân gençleşiyor.” sözünü de akla getirmektedir.

Kur'ân-ı Kerim'i devamlı olarak ona doymayan âlimlerin yaklaşımı ile okuyan insanlar, her okudukça yeni yeni şeyler keşfedeceklerdir. Tabiî, bunu anlamak Kur'ân'la fazla içli-dışlı olmaya bağlıdır. Her şeyin eskimesine karşın, Kur'ân devamlı okunmasına rağmen yepyeni ve taptaze kalabilmiş biricik söz sultanıdır.

Evet o hiç eskimemiştir ve canlı gönüllerin ona doyması da söz konusu değildir. Sahabe efendilerimiz Kur'ân'a hiç doyamamışlardır. Onlar derin bir zevk ve şevk içinde Kur'ân-ı Kerim'i Efendimiz'den duyar duymaz büyük bir arzu ile onu hemen hâfızalarına alır, sonra da bitmeyen bir heyecanla tekrar eder dururlardı. Ruhları bu işe o kadar açık ve öylesine aç bir bekleyiş içinde idilerdi ki keli-

Yayınları, İstanbul, 1984.

³⁰ İsrâ, 17/107. Bu âyeti okuyanın veya dinleyeninin tilavet secdesi yapması vaciptir.

me kelime Kur'ân inerken, Ramazan'da oruçlu bir insanın kevser yudumlaması gibi, gırtlaklarından aşağıya inen her şeyi, bünyelerinin derinliklerine kadar takip eder, duyar ve onunla âdeta büyüü gibi yaşarlardı.

Sahâbîlerden sonra en esaslı Kur'ân okuma, tabiîn döneminde olmuştur ki, bazı uzun gecelerde Kur'ân'ı iki defa hatmeden insanlardan bile bahsedilir. Ebû Hanife'nin Ramazan-ı şerifte bir gündüz, bir de gece hatmettiğini menkıbe kitapları söylüyor. Şimdi hangi şey vardır ki, bu kadar çok okunduğu halde kişiye ülfet olmasın ve bıkkınlık vermesin? Oysa ki onlar ömürlerinin son anına kadar Kur'ân okumuşlardı ama zerre kadar bir usanma, bir bıkkınlık ve ülfet olmamıştır.

“Ben, şiirin peygamberiyim” diyen Mütenebbî'den Marri'ye bütün iddialı söz üstadları; Mustafa Sâdik er-Raîî'den Şevki'ye, ondan da Seyyid Kutub'a kadar bütün Kur'ân hayranı devler, Kur'ân karşısında acizliklerini itiraf etmiş ve âvâz âvâz Kur'ân'ın hep taze kaldığını haykırmışlardır.

İnsan onu her okuyuşta yeni yeni ufuklar, yeni yeni kıtalar keşfediyor gibi olur. Ona gönlünü veren herkes de aynı şekilde düşünür. Elverir ki, mânâya âşına olarak ondaki ilâhi maksatlar takip edilebilsin ve biraz da konsantasyon içinde ciddî bir biçimde okunsun.

Evet işte bu çerçevede onunla meşgul olanlar, ilmî ve fikrî ufuklarının derinliği ölçüsünde büyülenir de: “Dolaştım vadi vadi, sonra anladım ki her şey kuru bir hayal imiş. Meğer her şey sendeymiş; sendeymiş ama ben, sağda-sol-

da beyhude dolaşmışım.” der ve onun karşısında büyük bir saygıyla eğilirler.

Dünyada yüzlerce insan tefsir yazıyor, onu şerh ve izah ediyor, onun etrafında dolaşıp duruyor; ne var ki hiçbiri ona doymuyor, doymayacak da. Bundan sonra da modern ve dînî ilimlere dair, daha mâhir üstadlar, onunla alâkalı yeni yeni şeyler yazacaklar, insanlığa ipekten dantelalar gibi yorumlar sunacaklar; ama gün gelecek en yeni yorumlar bile eskiyecek fakat Kur’ân hep yeni, hep taze kalacaktır. Evet o ezelden geldiği gibi ebede gidecek; Allah kelamı olup beşer kelamı olmadığı için de beşer gibi eskimeyecektir. Bu da “Şüphesiz o Kur’ân’ı Biz indirdik; onu koruyacak olan da yine Biziz.” (Hicr, 15/9) âyetiyle anlatılan ilahî taahhüdün bir vesilesi demektir.

Bir düşünür, Ra’d suresini tefsir ederken bir yerde şöyle der: “Şimdiye kadar onu çok okumama rağmen, sanki ilk defa okuyorum gibi geldi bana. Onu, her tekrar edişimde bana yeni bir kısım şeyleri ilham ettiğini, farklı şeyler anlattığını hisseder gibi oldum. Ne var ki onu, yeniden ele alıp, kaleme döktüğüm zaman, duyduğum şeylerin şimdiye kadar duyduklarımdan çok farklı olduğunu gördüm.”³¹

Kur’ân’la Gelen Okuma-Yazma Seferberliği

Efendimiz döneminde Araplar büyük ölçüde okuma-yazma bilmiyorlardı ama bilhassa Mekkelilerin etraf kabilelerle sürekli münasebetleri olduğundan içlerinde okuyup-yazanlar hiç de az değildi. Ayrıca, Kur’ân’ın inmeye başlamasıyla okuma-yazma kapıları da bütün bütün açıldı;

³¹ Bkz.: M. Fethullah Gülen, *Prizma*, 4/158, Nil Yayınları, İstanbul, 2004.

zira her Müslüman Kur'ân'ı, Kur'ân'ın ahkâmını din adına öğrenmek mecburiyetindeydi. Bu itibarla da âdetâ Kur'ân'ın inşiyle beraber bir ilim ve kültür seferberliği başlamış oldu. Tabakat kitaplarının kaydettiğine göre, Allah Resûlü'nün etrafında kırk civarında vahiy kâtibi (Efendimiz'e gelen vahiyleri yazan sahabe efendilerimiz) vardı. Bunlar, sıradan okuma-yazma bilen insanlar değildi.

O günlerde okuma-yazma o derece teşvik ediliyordu ki, Bedir Muharebesi'nde esir düşen kimselerin kurtuluş fidyesi olarak, bir esirin on kişiye okuma-yazma öğretmesi kararlaştırılması önemli bir hadiseydi³² ve o güne göre çok ileriye. Evet o gün, herkes okuma-yazmaya koşuyordu; zira hayatlarını alâkadar eden, yepyeni ve orijinal bir şey vardı ortada. Bu, dindi, Kur'ân'dı. Dine susamış insanlar onu her yönüyle alacak, öğrenecek, hazmedecek ve hayatlarına hayat yapacaklardı. Köylüsü-şehirlisi; evinde, bağında, bahçesinde Kur'ân için kalemi kulağında bekliyordu ki, daha sonra, hadis ilmiyle çokça meşgul olanlar, 'kalemin kulakta olmasını' bu işin âdâbından sayacaklardı. Böylece, belki de insanlık tarihinde ilk defa İlâhi bir kitap, kıyâmete kadar kalacak, geçerliliğini koruyacak ve korunacak şekilde tesbit ediliyordu.³³

Avrupa'ya kağıdı getirenler müslümanlardır. Kur'ân'la öğrendiğimiz okuma yazma seferberliğinden sonra onca zaman geçmiş olmasına rağmen bizim Avrupa'ya kıyasla Kur'ân'a hizmet etme noktasında nerede olduğumuzu bir misalle anlatmaya çalışalım:

³² İbn Sa'd, *Tabakâtü'l-Kübrâ*, 2/22.

³³ Bkz.: M. Fethullah Gülen, *Sonsuz Nur*, 3/123, 124, Nil Yayınları, İzmir, 2005.

1900 yılında Kitab-ı Mukaddes'in çevirisinin yapıldığı dil sayısı 118 idi. 2000 yılı sonunda ise bu sayı 383'e çıktı. İncil'in kısmen çevirisinin yapıldığı dillerin sayısını da bu rakama eklersek 2001 tarihi itibariyle 2261 rakamı ile karşılaşırız.³⁴

Dünyada konuşulan irili ufaklı dil sayısı 5000 civarında. Bunların 1500 kadarı resmi dil. 3500 kadarı da küçük toplulukların konuştukları yöresel diller. Demek ki İncil bütün dünya dillerinin yarısına çevrilmiş durumda. Kutsal Kitab'ımız Kur'ân-ı Kerim ise ilk defa 1141 senesinde yani yeryüzüne indirilişinin üzerinden ancak 5 asır geçtikten sonra Latin diline çevrilmiş.³⁵

Netice olarak denebilir ki İslam âleminde Kur'ân-ı Kerim'e hizmet etme noktasındaki çalışmalar yeterli değildir. Bunu tamamlamak da ancak Allah'ın bize mesajı olan Kur'ân'ı okumak ve anlamakla, daha sonra da onu hak ve hakikat arayan insanlara ulaştırmakla olacaktır.

Tek Harfine Halel Gelmeyen Kitap, Kur'ân'dır

“Hiçbir yazar, eserinde, kendisinin ve eserinin korunacağını ve bahsettiği hakikatlerin bir gün bütün âleme yayılacağını kesin bir dille ifade edemez. Rahat döşeklerde, konforlu arabalarda ve her türlü imkân içinde hayat sürerken bile, bütün tehlikelerden masûn ve mahfûz (korunmuş) kalıp, vazifemizi tamamlayacağımızı söyleyebilir miyiz? Evet, biz nasıl hayatımızı garanti edemezsek, eserimizin hayatiyetini de aynı şekilde garanti edemeyiz.

³⁴ Önce Söz Vardı, Kutsal Kitap, s. 20, Yeni Yaşam Yayınları, İstanbul, 2001.

³⁵ Bkz.: Harun Han Şirvânî, İslam'da Siyasi Düşünce ve İdare, s. 306, Çev.: Kemal Kuşçu, Nur Yayınları, Ankara. 1965.

Çok makaleler, kitaplar, şarkılar bir ara liste başı olur, sonra da söner ve unutulur gider; yerlerine yenileri gelir, onlar da eskir ve bu hep böyle sürer gider. Halbuki, bizzat Kur’ân’da “Allah seni insanlardan koruyacaktır.” (Mâide, 5/67) ve “Kur’ân’ı Biz indirdik ve onun koruyucuları da Biz’iz.” (Hicr, 15/9) denilerek, Peygamberimizin de, Kur’ân’ın da her türlü tehlike, yıpranma, sû-i kasd ve akla gelebilecek maddî-manevî taarruz ve tuzaklardan masûn ve mahfûz olduğu açıkça ilân edilmekte ve bu ilân geçerliliğini hâlâ muhafaza etmektedir, Kıyamet’e kadar da edecektir.”³⁶

Kur’ân’dan Sonra Efendimiz’in Sünneti

Bize dinimizi öğreten birinci kaynak Kur’ân, daha sonra ise Efendimiz’in sözleri, fiilleri ve kabullerinden oluşan hadis ve sünnettir. Kur’ân’dan sonra Efendimiz’in hayatını ve sözlerini anlatan hadis eserlerini okumak dini öğrenmek demektir. Bugün hadis kitapları açıklamaları ile yayınlanmış bulunmaktadır. Bu kitaplardaki Efendimiz’in sünneti ve sözleri, o kadar büyük bir emekle bir araya getirilmişlerdir ki, tek bir hadisi öğrenmek için çok uzun yolculuklar yapan sahabiler ve alimler vardır. Bunlardan bir kaç misal vererek sadece okumamız ve hayatımızda uygulamamız için önümüzde duran hadislerin ne zorluklar ve ne büyük emeklerle toplandığını görmüş olalım:

İbn Cüreyc anlatıyor: “Ebû Eyyûb el-Ensârî (radıyallahu anh) Medine’den kalkıp Mısır’da ikamet eden Ukbe b. Âmir’in (radıyallahu anh) yanına gitti ve: “Sana bir mesele

³⁶ M. Fethullah Gülen, *İnancın Gölgesinde*, 2/109-110, Nil Yayınları, İzmir, 2002.

soracağım, bu meseleyi Resûlullah'ın sahâbîlerinden bilen kimse kalmadı, yalnız ikimiz varız. Bir mü'minin kusurunu örtmekle ilgili olarak Resûlullah'ın söylediği sözleri nasıl dinlemiştin?" dedi.

Yine meşhur sahabîlerden Câbir b. Abdillâh, sahabî Abdullah b. Uneys'in rivayet ettiği bir hadisi bizzat ağzından işitmek için Medine'den Şam'a yolculuğa çıkmıştır.

Ukbe: "Resûlullah'tan duydum, her kim dünyada bir mü'minin gizli suçunu örterse Allah da kıyâmet günü onun suçunu örter, buyurmuştu," dedi. Ebû Eyyûb bu rivâyete dinledikten sonra hayvanına binerek Medine'ye döndü. Yol eşyasını çözmeden halka bu hadisi nakletti."³⁷

Abdullah b. Büreyde diyor ki: "Peygamberimiz'in sahâbîlerinden bir zât bir tek hadisi ilk râvisinden (hadisi rivayet eden kişi) dinlemek için (Medine'den kalkarak) tâ Mısır'a Fedâle b. Ubeyd'in (radiyallahu anh) yanına gitmişti."

Ubeydullah b. Adıyy diyor ki: "Ali'de (radiyallahu anh) bir hadis olduğunu duymuştum. Ölür de başkasından öğrenemem endişesiyle yola çıktım. Irak'a Ali'nin (radiyallahu anh) yanına gittim."³⁸

Kültür mirasımızın en temel kaynaklarından Kur'ân ve Sünnet'in öncelikle bilinmesi, dolayısıyla bu iki temel kaynağımızı anlatan ve açıklayan eserlerin okunması gerektiği, onların ne büyük emek ve gayretlerle bir araya getirildiğini anlatan bu misallerden sonra daha iyi anlaşılacak olacaktır.

³⁷ İbn Abdilberr, *Câmiu Beyâni'l-İlm*, 1/93.

³⁸ İbn Hacer, *Fethü'l-Bârî*, 1/128.

Kur'ân Okurken Dikkat Edilecek Hususlar

İmam Gazâlî Kur'ân okunurken dikkat edilmesi gereken hususları şu şekilde bildirmiştir:

1- Tefekkür (Düşünmek): Kur'ân okurken düşünmek şarttır. Çünkü Kur'ân okumaktan gâye onun manasını düşünmektir. Hz. Ali: “İçinde düşünme olmayan okumanın hayrı yoktur.” derken bu gerçeği ifade etmektedir. Bir alimin de şöyle dediği bildirilir: “Manasını anlamadığım ve kalbimin nasibi içinde bulunmayan bir âyeti okuduğum zaman ondan sevap elde ettiğime inanmıyorum.”³⁹

2- Anlamaya çalışmak (Tefekkür): Kur'ân okurken anlamaya çalışmak ve ders almak, bir bakıma onu anlayıp uygulamaktır. Nitekim üç günden az bir müddette Kur'ân'ı okuyup hatmetmenin Kur'ân'ın manasını anlamamayı netice vereceğini bizzat Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) bildirmiştir.

3- Kendine hitap edildiğini bilmek (Tahsis): Kur'ân'daki âyetler Efendimiz'e mahsus olarak inmemiştir. Âyetlerin inmelerine sebep olan olaylar söz konusu olsa da sebebin hususi olması hükmünün umumi olmasına engel değildir.

4- Hissetmek (Teessür): Kur'ân'ı okurken anlatılan hususa göre üzüntü, korku, ümit ve daha başka sıfatlarla onu hissetmek gerekir.

5- Allah'tan dinler gibi hissedinceye kadar ilerlemek (terakki) bu da artık Kur'ân okumanın en ileri makamıdır. Onsuz bir an bile yaşayamamayı netice verecek bir haldir.⁴⁰

³⁹ Gazâlî, *İhyâ-i Ulûmi'd-Dîn*, 2/282, Bedir Yayınevi, İstanbul, 1974.

⁴⁰ Gazâlî, *İhyâ-i Ulûmi'd-Dîn*, 2/297, Bedir Yayınevi, İstanbul, 1974.

İKİNCİ BÖLÜM
NASIL OKUMALIYIZ?

NASIL OKUMALIYIZ?

1- Nasıl Okumalı?

Nasıl okumak gerektiğine dair kalıp fikirler ileri sürmek kesinlikle doğru değildir. Fakat kitap okumaktan tam bir istifa, okunan kitapların satırları arasında dolaşmakla değil, ancak kitabın ifade ettiği mânâyaya yönelmekle olacaktır.

Kitabın nasıl okunması gerektiğine dair bazı yöntemler ve kurallar vardır. Bu bölümde bunlar sıranalacaktır. Öncelikle E. L. Thorndike'nin iki cümlesini aktaralım:

“Bir paragrafı anlayarak okuma bir matematik problemini çözmeye benzer. Nasıl problemin çözümünde öğelerini değerlerine göre kullanma ve aralarındaki ilişkiyi doğru kurma bir zorunluluksa, paragrafı oluşturan sözcükleri de doğru algılama, birbirleriyle ilişkilerini bulma, yansıttıkları düşüncüyü ve düşünce düzenini görme de öylesine bir zorunluluktur.”⁴¹ Bu söz, okumak için dikkatin ne derece önemli olduğu ve okunan yerin anlaşılması için göz

⁴¹ Emin Özdemir, *Okuma Sanatı*, s. 31, İnkılâp Kitabevi, İstanbul. tsz.

önündeki metnin nasıl ele alınması gerektiğini anlatması bakımından önemli bir tespittir.

Ayrıca belirtmek gerekir ki okumak için zaman ve yer arayıp durmaya gerek yoktur. Okulda, evde, vasıtalarda, gece-gündüz her zaman okumak mümkündür. Okuma anı içinde bulunulan andır. Okumak için başka bir zamanı beklemek, hiçbir zaman okumamaya sebep olacaktır.

“Denilebilir ki, herkesten, her şeyden, hatta ekmek ve sudan fazla okumaya ihtiyaç vardır. Alelâde okuma biçimi, bilgi açlığımızı gidermez. Bunun için hayatın her kademesinde olduğu gibi, okuma-anlamada da bir plan ve program gerekir. Okumayı sürekli bir davranış biçimine dönüştürmek ve okunanlardan en üst düzeyde istifade edebilmek için birtakım prensipleri bilmek ve uygulamak artık kaçınılmaz olmuştur.

Gördüklerimiz ve yaşadıklarımız tecrübeyi; okuma da bilgiyi kazandırır. Başarının ilk sırrı, tecrübeleri bilgiyle desteklemek, yahut bilgiyi tecrübeler ile pekiştirmektir. İşte bunun için her insanın bol bol okumaya ihtiyacı vardır. Ancak zihnin istenilen olgunluğa erişmesi, okunanların anlaşılmasına bağlıdır. Bir yazıyı tam manasıyla anlamak, başlı başına bir sanattır. Biz bu sanatın adına “okuma-anlama” diyoruz. Okunan bilginin özümlemesi ve kültüre dönüşmesi, anlamakla mümkündür. Bu bakımdan okuma ve anlama, kural-lara uygun bir davranış biçimi olmalıdır.”⁴²

Okurken, not alarak, tartarak, tartışarak, tekrarlayarak, benimseyip sindirerek, genişletip tazeleyerek, göz-

⁴² İskender Pala, *Milli Eğitim Dergisi*, s. 29, Ekim 1990.

leyip örnekletirerek okumalıyız. Alain'e göre "Bir kitabı baştan aşağıya okumak gereksiz. Kalem elde okumalısınız. Yapılacak iki işiniz olacak. Birincisi, okuduğunuz bütün önemli yerleri alfabe sırasına göre, eserin sayfasını, hatta satırını belirterek not edeceksiniz. İkincisi, maddelere göre onları sıralayacaksınız."

Büyük bir kitabı, büyük bir adamı dinler gibi kuvvetli bir düşünce ile okumak, satırlar üzerinde düşünmek gerekir. Ancak bundan sonradır ki, kitap bizim kişiliğimize girer, bizden bir parça olur; hayatımızı ve düşüncelerimizi etkiler.

Okumanın beş ilkesi

a. Okumaya Gerçekten Niyet Etmek ve Bütün Dikkati Okunan Şeye Vermek

İnsan pek çok değişik etkinin altında olduğu için değil, gerçekten okumak gereken sebeplerden dolayı okumaya niyet etmelidir. Daha sonra da kitap okumaya, büyük değer verdiği diğer işleri gibi ehemmiyet vermeli ve kendini vererek okumalıdır.

"Doğru okumanın şartı, doğru anlamaktır; doğru anlamamanın şartı ise okunan metni veya başka bir şeyi/konuyu dikkatlice üzerinde düşünerek okumaktır. Bir bakıma anlamak düşünmeye bağlı olmaktadır. Tam bir okumanın gerçekleşmesi ancak bu yolla mümkün olsa gerektir."⁴³

b. Çeşitli Okuma Tekniklerini Yakından Tanıyıp Uygulamasını Öğrenmek

Bu noktada şu tavsiyelere uymak faydalı olacaktır:

⁴³ Ejder Okumuş, *Kitap Dergisi*, Temmuz, 1996.

“a- Okunacak metni tanıyınız, sınıflandırınız. Metni hangi amaçla ve hangi okuma tekniği ile okuyacağınıza karar veriniz.

b- Dudak kıpırdatmaktan, seslice ve mırıltılarla okumaktan kaçınınız.

c- Ana düşünceyi belirleyiniz.

d- İleri geri sıçramalı, tekrarlı ve duraklamalı okuma yapmayınız. Görme sınırlarını büyütme çalışınız.

Hızlı okuma teknikleri ile okumanızı kolaylıkla geliştirebilirsiniz. Beynimizin gücü, gözümüzün yetenekleri buna ve fazlasına imkan verecek kadar sınırsızdır. Ne kadar güçlü niyet eder ve yoğunlaşırsanız, o kadar hızlı ve iyi okursunuz.”⁴⁴

*c. Not Almak, Fakat Notları Asla Hafızanın
Yerine Koymamak*

Mükemmel not almak için şu üç hususa dikkat etmek gerekir:

a- Herkesin not alma yol ve yöntemini kendisi bulması esastır.

b- Alınan notun niteliği/içeriği ile okumada edinilen niyet/belirlenen amaç tam uyumlu olmalıdır.

c- Not almak mekanik bir etkinlik değil, sınırsız beyin gücümüzü akıllıca kullanmak olarak algılanmalıdır.

Not tutarken kesinlikle unutulmaması gereken bir husus da notları asla hâfızanın yerine koymamak gerektiğidir.⁴⁵

⁴⁴ Ahmet Nedim Serinsu, *Kitap Haber Dergisi*, Sayı: 3'den özetle, Mart-Nisan 1998.

⁴⁵ Ahmet Nedim Serinsu, *Kitap Haber Dergisi*, Sayı: 4'den özetle, Mayıs-Haziran 1998.

Aksi taktirde “nasıl olsa not alacağım” diye okunan yerlerin zihinde yer etmesine engel olunmuş olur.

Ayrıca hafızada tutulamayan hususları yazmak Efendimiz’in (sallallahu aleyhi ve sellem) de tavsiyelerindedir. Ebu Hureyre (radiyallahu anh) anlatıyor: “Ensardan bir zat Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm)’a (hâfızasını) şikayet ederek dedi ki: “Ey Allah’ın Resûlü! Ben Sen’den hadis işitiyorum, çok hoşuma gidiyor, ancak hafızamda tutamıyorum. Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm) ona şu cevabı verdi: “Sağ elini yardıma çağır!” ve eliyle yazma işareti yaptı.”⁴⁶

*d. Bir İndex (Konu/Kavram) Yaparak Notları Değerlendirmek.
Sonuç Çıkarıp Yeni Okuma Hedefleri Belirlemek*

Bu ilke, kendinden önceki üç basamağın benimsenmesine dayanmaktadır. İndex yapmak için şu hususlara dikkat etmek gerekmektedir:

“a- Nerede ve ne zaman olursa olsun akınıza gelen fikri, gönlünüze doğan düşünceyi bir yere yazın. Unutmayın not alma alışkanlığı uzun deneyimlerle elde edilir.

b- Kitabın önüne, arkasına veya boşluklarına yazdığınız notları fişlere aktarın. Fişlerin kendi belirleyeceğiniz bir yere bir başlık ve kitabın kısa bir bibliyografyasını ekleyin. İlham olunduğunuz düşünceleri de fişin bir kenarına özel bir işaretle not edin.

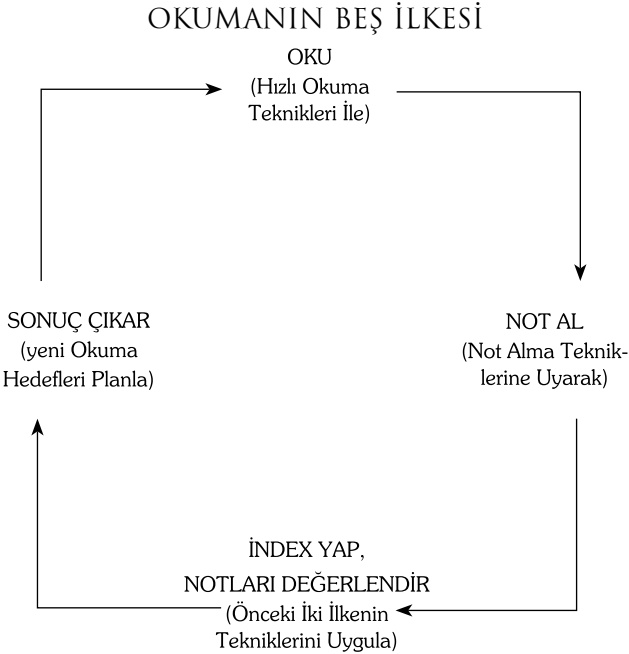
c- Fişlerinizi toplayıp biriktirdikten sonra onları tek tek okuyarak sınıflandırın. Bir zarfın içine koyarak üzerine bir konu başlığı yazın. Unutmayın, fişler, istediğiniz zaman çekip kullanabileceğiniz düşünce bankanızdır.

⁴⁶ Tirmizî, *İlm*, 12.

d- Bu konuda ayrıntılı bilgi için araştırma tekniklerine dair eserleri ve öğrenmeyi öğrenmekten söz eden kitapları okumanızı özellikle öneririz.⁴⁷

e. *Her Zaman Müracaat Edilebilecek
Bir Kütüphane Kurmak*

İlk dört adımdan sonra insanın elinde, önemli kısımların altının çizildiği, sayfa kenarlarına notların çıkarıldığı ve indexi hazırlanılan kitaplardan oluşan bir kütüphane olmuş oluyor.⁴⁸

⁴⁷ Ahmet Nedim Serinsu, *Kitap Haber Dergisi*, Sayı: 5'den özetle, Temmuz-Ağustos 1998.

⁴⁸ Ahmet Nedim Serinsu, *Kitap Haber Dergisi*, Sayı: 6'dan özetle, Eylül-Ekim 1998.

Okurken Genel Olarak Nelere Dikkat Etmeli?

Okumanın ilk aşaması, okumaya hazırlıktır. Okunacak yazı kısa ise dikkati yazıya vermek yeterlidir. Ancak okuma işlemi sürekli ve önemli ise, öncelikle plân yapmak gerekir. Bir sisteme girmeyen plânsız okumadan, iyi sonuç almak zordur. Özellikle ders çalışma amacıyla okumak mutlaka plânlı olmalıdır. Sözgelimi, okuma işlemi her gün aynı saatte başlamalı, kararlı ve sabırlı çalışma temposu uygulanmalıdır. Yani ne okuyacağımızı, ne amaçla okuyacağımızı iyi bilmemiz gerekir.

Ayrıca hangi türden yazı olursa olsun her şeyden önce okuduğumuzu anlamamız gerekir. Anlamanın ilk şartı, dikkat etmektir. Dikkat edilmeden okunan bir yazının gözlerimizi yormaktan başka bir yararı yoktur. Zihnimizi yazıya toplamamız gerekir. Okuma isteği ağır ağır yapılıp ve her cümlenin üzerinde durularak sürer. Anlaşılmayan cümle yeniden okunmalıdır. Anlamı bilinmeyen kelime ve deyimlerle, kullandıkları yerler, incelenmeli ve öğrenilmelidir.

Şüphesiz, okunan kitaplardan ibret almak çok önemlidir. Hayat hikâyeleri okunan insanların faydalı fikirlerinden hisseler kapmayıp kötü örneklerden dersler çıkarmamak boşuna zaman ve emek harcamak demektir. Gerçi verimli okumamak bile hiç okumamaktan iyidir; ama madem okumak gerek, niçin en ideal olan yapılmasın ki?

Bir kitabı bir defa okumakla kenara atmamak, zaman zaman tekrar okumak gerekir. Öğrenmenin, bellemenin ilk şartı tekrardır. Her okuduğumuzu ve gördüğümüzü aklımızda tutamayışımız, psikolojik ve fizyolojik bir gerçektir. Bir kitap şehir gibidir. Yalnız bir kere gezmek yeterli

olmayabilir. Mümkünse şehirde biraz kalmak, bazı mühim yerleri dikkatle ve tekrar gezmek faydalı olur.

Bir eseri düşünme düşünme ve tenkitçi gözle okumak gerekir. Okumak aynı zamanda düşünmek ve gözlem yapmak demektir. Gözlem ise ancak aktif ve diri bir varlıkla faydalı ve mümkün olabilir. “Düşünmeden okumak körletir, okumadan düşünmek yanıldır.” Yazarı sorguya çekebilmek, eserin derinliklerine dalmak gerek. Macoulay, “Dikkatlice okunmuş bir sayfa, hızlıca okunmuş bir ciltten iyidir.” derken Oscar Wilde şunu ifade eder: “Eğer insan bir kitabı okuduktan sonra onu, tekrar tekrar okumaktan zevk almıyorsa, o kitabı okumuş olmasının bile hiçbir değeri yoktur.”

Okumanın gayesi bir şey halletmek ve düşünerek zekâyı kibarlaştırmak olduğuna göre; yük olacak, sindirilemeyecek bilgiler hiç öğrenilmese daha iyi olur. Beyni yığın yığın bilgi ve olaylarla doldurmaktan ne çıkar? Kafalar bilgiyle şişmemeli; fakat beslenmelidir. Dolmamalı, fakat sağlamlaşmalıdır. Okunan bilgiler hayata ve kana karışmazsa veya tam öğütülmezse ambarlarda bekleyen tohumdan farksız olur.

Okuma işlemi, anlayarak ve zevk duyarak tamamlandıktan sonra metnin ne demek istediğini, yazarın fikirlerini yorumlamak, bu konudaki başka bilgiler ile karşılaştırmak ve ileri sürülen fikirleri eleştirmek gerekir. Aynı konudaki değişik görüşleri inceleyerek kendi fikirlerimizi sağlamlaştırmak, o konuyu asla unutmamak demektir.

Özetlenebilecek şekilde olan eserleri okuduktan sonra ana hatlarını yani şahısları, yeri, zamanı, olayı, fikirleri not

almak, zaman kaybını önler. Kitabın okunduğu belli olmalı, başka zaman da göz izleri takip edilebilmelidir.

Kitapların akıttığı “hayat suyu” yudum yudum içilerek tadına varılabilmesi. İyi bir kitabı çabuk çabuk okumak, meşhur bir müzeyi koşar adım gezmeye benzer. Acele okumak ancak bulanık ve gelip geçici bir iz bırakır. Yalnız, acele okumakla hızlı okumayı birbirine karıştırmamak gerekir.

İmânî ve fikrî eserleri konulara aşinalık kazanmak için ilk önce sürekli okumak, sonrakilerde dikkatle ve inceleyerek okumak uygun olur. Okumanın başarılı olabilmesi için sessiz, hatta sessiz okumalarda bile noktalama işaretlerine dikkat etmek gerekir. Noktalama işaretleri, okuma sırasında sese, vurguya, jest ve mimiklere dönüşür.

Dikkatleri toplamadan, göz kitapta, kulak başka şeyle meşgulken okumak da zihinde yalnız gölge fikirler bırakır.⁴⁹

Okuma Teknikleri

“Okuyucuları ikiye ayırım; hatırlamak için okuyanlar, unutmak için okuyanlar.” (William Lyon Phelps)

Okuma kabiliyetini ilerletmek amacıyla bugüne kadar çeşitli yöntemler geliştirilmiş ve bunların birçoğu ciddi başarılar elde etmiştir. Her kabiliyetin olduğu gibi okuma kabiliyetinin de geliştirilmesi, sabırlı ve devamlı uygulamayla mümkündür. Okuyucu da belli esasları gözeterek bu gayreti gösterdiği takdirde hızlı ve yeterli bir okumayı gerçekleştirmek için başkasının yardımına ihtiyacı olmadığını görecektir.

⁴⁹ İbrahim Ünal, *Kitap Tiryakiliği*, s. 73-75’den iktibasla, Sim Yayıncılık, Ankara, 1999.

Okuma kabiliyetinin geliştirilmesinde, “hızlı ve yeterli okuma” tarifinden de anlaşılabilceği gibi, iki hedef esastır: 1- Hızlı okumak, 2- Daha iyi anlamak. Hem daha hızlı okuyup hem de iyi anlamak, ilk bakışta biraz terslik arz eder gibiyse de işin aslı daha farklıdır. Sayısız araştırmalar, anlama ve kavramanın da hızla birlikte gelişme gösterdiğini ortaya çıkarmıştır. Ağır okuyan ve hızlı okuyan kişiler arasında, okuduklarını kavrama bakımından yapılan karşılaştırmalarda netice hemen hemen her defasında hızlı okuyanlar lehinde ortaya çıkmıştır. Bunun başlıca sebebini, hızlı okuyanlarda dikkatin daha iyi bir şekilde yoğunlaştırılmasında ve dağılma fırsatı bulamamasında aramak gerekir. Dikkat teksifi (yoğunlaşması), okumada son derece önem taşıyan bir unsurdur.⁵⁰

“Öncelikle bir bütünlük içerisinde etraflıca düşünerek, tabii bağlamına dikkat ederek ve öncesi ve sonrasından koparmadan okumak, doğru okumanın olmazsa olmaz şartıdır. Okuma yönteminin temelinde bu şart bulunmaktadır. Bu şarttan aslında okumanın yöntemlerinden birinin anlama olduğu kendiliğinden ortaya çıkmaktadır.

Okumanın bir yönteminin de karşılaştırma olduğunu söyleyebiliriz. Karşılaştırma, okumanın sonucunda doğru bilgiye ulaşmada, olumlu çıkarımlar elde etmede vazgeçilmez bir yöntemdir. Okuyucu, okuduğunu doğru olarak anlamının, metnin sahibinin kastettiği manayı yakalamanın yanı sıra okuduğu şeylerin doğruluğunu ya da yanlışlığını çeşitli karşılaştırmalar yoluyla test ederse, okuduğu konuda daha detaylı ve mukayeseli zengin bilgiler elde eder.

⁵⁰ Bkz.: Ümit Şimşek, *Araştırma Teknikleri*, s.78-79, Nesil Yayıncılık, İstanbul, 1996.

Karşılaştırma çerçevesinde değerlendirilecek bir husus da okunan metin veya ifadelerde yararlanılan kaynakların ve gösterilen dipnotların doğru bir şekilde ve dürüstçe verilip verilmediğini, verilen kaynaklarla karşılaştırarak test etmektir. En azından çok önemli konuların ele alındığı yerlerde böyle bir karşılaştırma doğru bilgiye ulaşmada önemli bir yöntemdir.

Ayrıca kitap veya yazılı bir metni okurken mutlak doğrularmış gibi okumamak gerek. Böyle bir okuma okuyucuyu aktif değil, pasif konuma düşürür veya etken değil, edilgen bir pozisyona kaydırır. Dolayısıyla okuyucu doğru yanlış demeden okuduğu şeyleri kabul eder ve her okuduğu kitabın yörüngesine girer. Bu ise okumayı baltalar, kısırlaştırır.”⁵¹

Gerçek ve Aktif Okuma, Kavrama

a. Niçin Okuduğumuzu Bilme

Aktif ve anlayarak okumada dikkat edilmesi gereken birinci husus, okuma faaliyetinin mutlaka bir kitabı veya makaleyi niçin okuduğumuzu bilmek, bu kitap veya makaleden neler beklediğimizin şuuru içinde olmaktır. Bu, anlayarak okumanın anahtarını teşkil eder. Bu bakımdan, bir kitabı okumaya geçmeden önce, kitabın muhtevası hakkında bilgi sahibi olmak ve bu kitabı okumaktaki maksadımızı iyice tespit etmekte fayda vardır. Bunun için kitabın arka kapağındaki tanıtıcı yazıdan, fihristten, ön söz ve takdim yazılarından, bölüm başlıklarından, bölüm özetlerinden faydalanılabilir. Böylece kitaptan neler

⁵¹ Ejder Okumuş, *Kitap Dergisi*, Temmuz, 1996.

bekleyeceğimizi tespit etmiş ve kitap boyunca ilerledikçe, hem okuduklarımızı daha iyi hazmetmek ve hem de ileride gelecek bilgiler hakkında tahminlerde bulunarak bu bilgilere zihnimizi hazırlamak imkânını elde etmiş oluruz.

b. Fikirleri Değerlendirip Karşılaştırma

Diğer bir husus da, okuma faaliyeti aktif ve canlı bir şekilde devam ederken okunan fikirlerin değerlendirilmesidir. Bu kavramanın bir başka unsurudur. Bunu bir bakıma, bir sohbe de benzetebiliriz. Tıpkı bir sohbet sırasında karşımızdakini dinlerken, “Anlıyorum,” “Size hak veriyorum,” “Bu hususta sizinle aynı fikirde değilim,” “Meseleyi nereye götürmek istediğinizin farkındayım,” gibi olumlu veya olumsuz yorumlarla görüşümüzü ifade etmemiz gibi, aktif okuma sırasında da yazarın fikirlerini aynı şekilde değerlendirmeye tâbi tutar, kendi bilgi, tecrübe ve düşüncelerimizle karşılaştırırız. Aktif okuma, mutlaka tenkit etmek demek değildir. Yazarın bütün görüşlerini belki aynen benimseyebiliriz; ancak bu benimseme kararına, görüşlerin “süzgeçten geçirilmesinden” sonra varılmış olması gerekir.

Şu da unutulmamalıdır ki, fikirleri değerlendirip karşılaştıracığımız kıstaslar, kendi kültür ve medeniyetimizin temel esasları olan, Kur’an ve hadis başta olmak üzere bilginin kaynakları kabul edilen hususlardır.

c. Önemli Noktaları Seçebilmek

Aktif okumanın bir başka belirtisi, önemli noktaları seçebilmektir. Hiçbir yazının her cümlesi ve her paragrafı

ehemmiyet yönünden birbirine eşit olmaz. Ana fikirleri ihtiva eden birinci derecede mühim kısımlar yanında, sadece göz gezdirmekle yetinilecek ikinci dereceden kısımlar da her okuma parçasında mevcuttur. İyi bir okuyucu, bu ehemmiyet farkını ayırt edebilen ve gayretini, gereken yere lâıyk olduğu kadar yoğunlaştırabilen kimsedir. Bunun, okuma hedefinin tespiti ile yakın ilgisi vardır. Niçin okuduğumuzdan emin bulunduğumuz bir kitabın, okuma veya araştırma gayemizle ilgili bölümlerini, paragraflarını, cümlelerini ayırt edebilir ve asıl gayretimizi bu kısımlar üzerinde toplayabiliriz.

d. Hedef Peşinde Olma

Kavramanın yardımcı unsurları arasında, okuyucunun umumî manada bir hedef peşinde olmasını da saymak gerekir. Başka bir tabirle, okuyucu, kendi kendisine karşı bir meydan okuma içinde olmalıdır. Okuma faaliyetinin sona ermesiyle birlikte okuyucunun bilgi ve anlayış seviyesinde bir değişme olması, bir inkişaf meydana gelmesi, kavramaya yardımcı olduğu kadar, okuma için de bir şevk ve enerji kaynağı oluşturabilecek bir hedeftir.

Bütün bunlar, aynı zamanda, zihnî faaliyetleri, okunan malzeme üzerinde yoğunlaştırabilmenin de şartları arasındadır. İşin aslında, dikkatin yoğunlaşması, kavramanın ayrılmaz bir parçasıdır. Bu iki unsurdan birine olumlu veya olumsuz yönde tesir eden bir faktör, diğerine de aynı yönde tesir eder. Bu sebepten, zihnimizi okumakta olduğumuz malzeme üzerinde yoğunlaştırabildiğimiz ölçüde, kavrama seviyemizi de yükseltmiş oluruz. Göz ha-

reketlerinin ritmik bir seyir takip etmesi, duraklama sayı ve müddetinin düşürülmesi ve geri dönüşlerin önlenmesi, aynı zamanda dikkat dağılmasını ve zihnin başka mevzulara kaymasını da önleyecek tedbirler arasındadır.⁵²

e. Özet Çıkarmak

Okunan kitabın veya metnin ana hatlarını içeren bir özetini çıkarma da aktif okumanın belirleyici unsurları arasındadır. Bu özetler daha sonra orijinal metinle karşılaştırarak okunan metni veya kitabı kavrama seviyesi belirlenmiş olur.

f. Not Almak

Not alma, okuma esnasında olabileceği gibi okuma bittikten sonra da olabilir. Not almanın okuma faaliyetinden sonraya bırakılmasında iki yönden fayda vardır. Birincisi, okuma faaliyeti başka bir faaliyetle kesilmemiş olur. İkincisi de, kazanılmış bulunan bilgi, aradan bir müddet geçtikten sonra not çıkarmak vesilesiyle tekrarlanmış ve daha iyi hazmedilmesine zemin hazırlanmış olur. Okuma sırasında not çıkarılacak yerleri, sayfa kenarlarına sonradan silinebilecek şekilde işaretler koymak şeklinde tespit etmek mümkündür. Daha sonraları bu işaretli kısımlar ayrı kartlara not alınabilir.

Kitaplarda önemli yerlerin altını çizmek daha sonra o kitaba tekrar başvurulduğunda aradığını bulma adına da kolaylık sağlamaktadır. Bazen de sadece kitabın önemli yerlerini çizmekle yetinmeyip, kitabın kenarlarına; “Bu husus, başka yerdeki şu zâtın dediği ile uyum içinde. Şurada mantıksal bir boşluk var. Burada bir zıtlık var. Şurada his-

⁵² Bu hususlara, hızlı okuma bölümünde daha geniş olarak değinilecektir.

sî bir boşluk var. Burada da demagoji yapılmış.” şeklinde okuyucunun kendi mütalaalarını not etmesi de fikirleri değerlendirme adına terkiib ve kıyas kabiliyetini geliştirecek ve okunan bilgilerin daha kalıcı olmasını sağlayacaktır. Daha sonra not edilen bu bilgiler, o konuda bir şeylerin yazılacağı veya söyleneceği durumlarda kişiye daha engin ufuklar ilham edecektir.

g. Sual Sormak

Okunan malzeme üzerinde sonradan kendi kendine sorular sormak veya bu mevzuda başkalarından bize sorular sormalarını istemek okunan metni daha iyi kavrama adına önemli bir ölçüdür. Böylece verdiğimiz cevaplarla orijinal metni karşılaştırarak, önem taşıyan unsurları doğru bir şekilde hatırlayıp hatırlamadığınızı kontrol etmek de mümkün olabilecektir.

İbn Abbas’a: “Bu ilmi ne ile öğrendin?” diye sorulunca o da şu cevabı vermiştir: “Çok soran bir dil ve çok düşünen bir akıl ile.”

Soru sormanın sadece okunan bir metinden olması da gerekmez. Başkalarına, benzer konuda okumadığımız eserlerden sorular sorarak da o konudaki bilgileri geliştirmek ve kavramak mümkündür. Nitekim, İmam Gazalî’ye: “İlimdeki bu yüksek makama nasıl eriştiniz?” diye sorulduğunda şu cevabı vermiştir: “Bilmediğimi sormaktan çekinmeyerek.”

h. Sohbetler

Okunan bir kitap üzerinde tanıdıklarla sohbetlerde bulunmak, bilginin hatırlanmasında ve hazmedilmesinde yardımcı olacağı gibi, aynı mevzularda başkalarının gözüyle

bakma ve değişik yorumlar getirebilme imkânını da beraberinde getirir.

Halim Baba adlı büyüğümüzün şu sözleri bizi hem güldürür hem de ibret almamızı sağladı: “Alim ile sohbet, lülü-i mercan incidir. Câhil ile sohbet âkıbet-i cânı incitir.” Yine aynı büyüğümüzden şunu da duymuştum: “Âlim ile sohbet et, alırsın mertebe. Câhil ile sohbet etme, dönersin merkebe.”

1. Kendini Vererek Okumak

Kitap okurken kendini vererek okumak da kavramayı etkileyen hususlar arasındadır. Aklında bin bir düşünce ile gözler kitapta, zihin başka yerde olursa, o okumanın pek bir şey vereceği söylenemez. Nitekim kitaplarda Kâtip Çelebi'nin, bazen bir kitabın üzerinde kendisini unuttuğu, odasında güneşin batmasından doğmasına kadar mum yandığı ve hiç usanmadan okuduğu bildirilmiştir.

Yine Marifetnâme sahibi İbrahim Hakkı Hazretleri okurken yemeyi-içmeyi bile unutmmuş. Ünlü İslâm âlimi ve müfessir Ömer Nasuhi Bilmen demiştir ki: “Küçük yaşlarımda elime geçen eserleri bir gecede okuyup bitirirdim. Gözlerim kan çanağına döner, sıhhatim bozulurdu. Annem gecenin geç saatlerinde gelir, islenmiş lâmbanın camlarını siler, bazen de, artık yat diye üflerdi.”

“Cehalet koca bir milleti esaret altına alır” diyen Ahmed Mithat Efendi, ekmek parasını kitaba verir, pek çok okurdu. Okumaya çok düşkünlüğü, O'nu “Ayaklı kütüphane” ve Türk milletinin büyük bir hocası (Hâce-i Evvel'i) yapmış ve 226 kitap yazdırmıştı.

Büyük âlim İbn Teymiye, kitap okumaya başlamadan önce beline kadar uzayan örgülü saçlarını duvardaki bir çiviye asıp öyle kitap okumaya başlardı. Uykusu gelip de başı önüne düştüğünde çiviye asılı saçları canını yakarak uyumasına engel olurdu. Bu ilim âşığı'nın, böyle azimli çalışmaları neticesinde vefat ettiğinde, ardında bin kadar büyük eser bırakmıştı.⁵³

Leonardo da Vinci meşhur eseri “Son yemek” tablosunu 10 yılda tamamlamış ve kendisini yaptığı işe öyle vermiştir ki öğrendiğimiz kadarıyla günlerce yemek yemesini bile unutupmuş.

Ömer Rıza Doğrul Mehmet Akif'in kendini okumaya nasıl verdiğini anlatıyor: “Akif gibi okuyana nadir tesadüf olunur. Bir eserden ne öğrenmek mümkünse hepsini lâyıkiyla, unutmayacak bir halde öğrenmeden eseri bırakmazdı. Okuduğu her eseri birkaç kere okumaktan çekinmez, iyice anlamadığı her noktayı erbabına müracaat ederek lâyıkiyla anlamadan eseri bırakmazdı.”

Mithat Cemal de Akif için şöyle demiştir: “Okurken de yazarken de başının bütün melekeleriyle çalışkandı. “Okudum” demesi “Anladım” demektir.”⁵⁴

j. Hazmederek Okumak

Okunan eseri hazmederek okumak da aktif ve anlayarak okumayı dolayısıyla kavramayı kolaylaştıran hususlardandır.

“Sağlam vücutlu olan kimseler, çok yiyenler değil, iyi

⁵³ İbrahim Refik, “Zaman Şuuru”, Sızıntı, s. 153, Mayıs, 1990.

⁵⁴ Alim Kahraman, *Okumaya Giriş*, s. 23, Yedi İklim Yayınları, İstanbul, 1988.

hazmedenlerdir.” Bu sebeple güzel bir kitabı birkaç defa okumak, gerekli notları almak, beğendiğimiz cümleler üzerinde başımızı kaldırarak düşünmek, yani onu hazmetmek ondan daha iyi faydalanmayı sağlar.

Kazanılan bilginin muhafaza edilmesi ve gerektiğinde hatırlanabilmesi, bilgi ve fikirlerin yorumlanabilmesi, karışıklıkların sezilmesi, bu bilgilerle birtakım neticelere ve hükümlere varılabilmesi de kavrama tarifi içine giren unsurlardır. Dikkatin artması ve aktif okuma ile birlikte bu sahalarda da gelişmeler görülecektir.

Bunlardan başka, çok okumak, değişik mevzularda okumak da kavramayı uzun vadede geliştirecek tedbirler arasındadır. Diğer yandan, okuma kabiliyetinin diğer haberleşme kabiliyetleriyle (düşünme, dinleme, konuşma ve yazma) yakından ilgili olduğunu da hatırlatmak gerekir. Bu kabiliyetlerden birinin gelişmesi, diğerinin de gelişmesine yardımcı olabilir. Bilhassa dinlemek, mahiyet itibarıyla, tıpkı okumak gibi bilgi alışına yönelik bir faaliyettir. Bu bakımdan, kişinin iyi bir dinleyici olabildiği nispette iyi bir okuyucu olması kuvvetle muhtemeldir.⁵⁵

Şuurlu Okuyucu Kimdir?

Şuurlu okuyucu şekillerden çok anlama dikkat etmelidir. Kitap sevgisi ve tutkusu için kullanılan biblomani, ne yazık ki insanda olumsuz intiba bırakan bir ifade olarak algılanmaktadır. Oysa ki kitap sevgisi ve kitap tutkusu, okuma aşkının bir gereğidir.

Seksen sekiz yaşındaki annesiyle birlikte kitapçıya gi-

⁵⁵ Ümit Şimşek, *Araştırma Teknikleri*, s. 86-87, Nesil Yayıncılık, İstanbul, 1996.

derek Anglosakson dili grameri arayan ünlü şair ve yazar Jorge Luis Borges'in gözleri görmüyordu. Fakat o bir öğrenme sevdalısıydı. Borges gibi, Cemil Meriç de uzun yıllar bir başkasının kendisine okuduğu kitaplarla teselli oldu. Nitekim okumanın algılanması gözle değil, beyinle ilgilidir. Belki de bu yüzden kitaba dokunmak ve onu algılamak insana bir ürperti, gizli bir haz verir. Gözün metni görmesi, onu algılayabilmesi ve metindeki mesajı anlayabilmesi için yeterli değildir. Metnin seslendirilmesi, kelimelerin çağrışım değerleri, okuyucunun kültürel konumu, "anlamı" ve "anlamayı" etkileyen temel unsurlardır. Bu yüzden, her okur metne yeni bir anlam kazandırır. Bazı okurlar, metni yazarın algıladığından daha ileriye de taşıyabilir. O hâlde okumak mekanik bir hadise değildir. Okur, bir metni gözle riyle değil, beyniyle okuduğu için, şekillerden ziyade, anlama dikkat etmelidir.

Kitap konusunda seçici olmayan okuyucuların, rasgele kitaplar seçmeleri ve ellerine aldıkları her kitap karşısında mutlak bir teslimiyet içinde olmaları bu okuyuculara faydadan ziyade, zarar vermektedir. Aşırı, düzen-siz ve gereksiz okumalar, hafızayı ve düşünce terazisini bozduğu gibi, kişiyi yaşadığı toplumdan da koparır. Bu bakımdan "eleştirel okuma" alışkanlığı kazanmak önemli bir meziyettir. Okuduğunu tahlil edebilen ve kendi kabul-leriyle değerlendirebilen okuyucu, şuurlu bir okuyucudur. Şuurlu bir okuyucu olabilmek için öncelikle temel kültürel değerlerimizi oluşturacak kitaplara yönelmemiz gerekir. Kişinin değer yargılarını oluşturabilmesi ve meselelere kendi yorumlarını katması, ancak "değerler zinciri"nin

oluşmasını sağlayacak temel kitaplara yönelmesiyle mümkündür.⁵⁶

Cemil Meriç şuurlu bir okuyucu ile kitaba sadece teniyle bağlı olanın farkını şu şekilde anlatmaktadır: “Aziz dostum! Bu kitap senin değil. Kitap ürperti duyanın, gaşyolanın. Doğru belki senin de parmakların bir sevgili tenini okşar gibi dolaşüyor sayfalarında, ama o kadar. Teninle bağlısın kitaba. Uğruna kaç gün aç kaldın? Hangi zillete katlandın? Sana yetiyor mu kitap? Bütün canlı hayaletlerden uzak onunla bir mağarada yaşayabilir misin? Harem ağası da kucağında yaşadığı dünyayı sever. O kitap senin değil dostum. Açmayacaksın kapağını, okumayacaksın. Okusan da seninle konuşmaz. Hâfızan kitap kapakları ve fihristlerle dolu. İsimler isimler. Sonra, boşluk. Sen kitabı cildine, insanı kürküne, postuna göre değerlendirecek kadar çocuksun. Kitap Hitler’in parlak üniformalı SS’leri (nazi subayı) gibi gözlüklerinin karşısında geçit resmi yapacak. Arada bir apartman kapısındaki kartvizitleri okur gibi uzanıp fihrist heceleyeceksin. Sen dört başı mamur bir kütüphaneci olabildin dostum.”⁵⁷

Sağlıklı Okuma Nasıl Olur?

Kitabı sağlıklı olarak okumak için her şeyden önce kitabın konusu üzerinde mutlaka düşünmek gerekir. Bunun için, daha önceki bilgiler zihinden geçirilmeli ve zihin yeni bilgiler almaya hazır hale getirilmelidir. Okuduğumuz kitap hakkında bilgi sahibi olmadığımız bir hususta ise,

⁵⁶ Ahmet Ertuğrul, *Sızıntı Dergisi*, Mart 2003, Yıl: 25, Sayı: 290.

⁵⁷ Cemil Meriç, *Jurnal-1*, s. 290-291, İletişim Yayınları, İstanbul, 1992.

yanımızda lügat ve ansiklopedi bulundurmamız da faydalı olacaktır.

Her yazı, kendi seviyesine göre ciddî bir alâka ve dikkat ister. Ciddî ve ağır eserleri hazırlıklı ve istekli olduğumuz zamanlarda, hafif ve genel kültüre yönelik eserleri de dinlenme zamanlarımızda veya seyahatlerimiz esnasında vaktimizi boşa geçirmemek için okumalıyız.

Sağlıklı okuma, okunan şeyleri hâfızaya kaydetme değil, aynı zamanda hâfızada olanları da yenilemedir. Bir yazıyı okurken, içimizde kıpırdanışlar oluyorsa, dahası, yazarla birlikte nefes alıp verebiliyorsak, biz gerçekten okuyoruz ve yazar da gerçekten bize hitap ediyor demektir. Yazarla diyalog kuramayan bir okuyucu okuduklarından fazla istifade edemez.

Sağlıklı okuma; neyi, niçin ve hangi maksatla okuduğunu bilmektir. Kendini yetiştirmenin başlıca şartı okumaktır. Hiçbir âlim, düşünür veya araştırmacı gösterilemez ki kendi durum ve seviyesine göre belirli ve düzenli bir okuma temposuna sahip olmasın.⁵⁸

Kitap Okumak Disiplin İşidir

Okumak bir disiplin işidir. Okumak sadece kâğıtlar üzerindeki yazıları gözden geçirmek değildir. Dinimiz, hayatı görebildiğimiz ve göremediğimiz yanlarıyla bir bütün olarak ele almayı ön görür. Dolayısıyla okumayı da hem görünen kısmıyla hem de görünmeyen kısmı ile ele almak gerekir. Yani gerçekten okumak isteyen bir insan, okumanın engellerini ortadan kaldırmalı, his dünyasını ve manevi

⁵⁸ Mehmet Erdoğan, *Sızıntı Dergisi*, Nisan 2004, Yıl: 26, Sayı: 303.

yaşantısını kemiren hususlardan sıyrılmaya çalışmalıdır. Şu ifadeler, okumak için okumaya güç yetirebilecek bir ruha sahip olmak gerektiğini ne güzel anlatır:

“... Şimdi bir kere düşünün! Zihni günlük hâdiselerle işgal edilmiş, ruh dünyası kısır boğuşmaların alçaltıcı baskısı altında ezilen bir gencin gönlüne bir şey koymak mümkün müdür? Ve hele kafasına takılan şeyler, hayvanî hisleri ve beşerî garîzeleri (iç güdüleri) tarafından kabul görüyorsa... Allah'ın günü, onun yüce hisleri üzerine bir balyoz gibi inen, kudurtulmuş şehvî arzu ve ihtiraslar, onda okuma ve düşünmeye derman bırakır mı..?”⁵⁹

Zamanı Değerlendirmesini Bilelim

Zamanı iyi değerlendirmek için her fırsatı kollamak gerekir. Spor yaparken bile insan manevî ve rûhî hayatını derinleştirecek ezberinde olan duaları okuyabilir. Okunacak kitaplar o kadar çoktur ki günümüzde bir saat içinde üç saatlik işi yapmak gerekmektedir. Herkes nerede bulunursa bulunsun bulunduğu yerlerde zamanı iyi değerlendirmelidir. Yani âhirete götüreceğimiz azık adına dolu dolu yaşanması gerekli olan dünya hayatını dopdolu yaşamak lâzımdır.

Hepimizin arkadaşı eşi dostu vardır. Bir araya geldiğimiz yerlerde bize faydası olmayan hususların tekrarı ile zamanı öldürmemek gerek. Bulduğumuz her yer ilmin ve ilmî meselelerin müzakere edildiği yerler olmalıdır. Sosyal meselelerle ilgilenenler bir araya gelince, orada sosyal problemler tahlile tabi tutulmalıdır. Öğretmen ve öğrenciler bir

⁵⁹ M. Fethullah Gülen, *Sızıntı Dergisi*, Kasım-1979, Cilt: 1, Sayı: 10.

araya gelince de, orada eğitim ile ilgili meseleler, psikolojik meseleler müzakereye konu yapılmalıdır. Zamanı en iyi, ancak bu şekilde değerlendirmek mümkündür.

Boş Vakitleri Değerlendirmek İçin Okumak

Kitabı niçin okumalıyız? Boş vakitleri değerlendirmek için mi? Yoksa okumak için özel zaman mı ayırmak gerekir? Kitaba verilen değer ona özel bir zaman ayırmakla ortaya çıkar. Tabii ki boş vakitlerde de kitap okunur. Fakat belirli bir program dahilinde okumak gibisi yoktur. Eğer okumanın bize vermek istediğini almak istiyorsak ona özel bir zaman ayırmalıyız. Bir husus için ne kadar sıkıntı çekilirse, o oranda onun meyvesi toplanabilir.

İnsanın başarılarına imza atması için üstün zekâyâ sahip olması şart değildir. Zamanı iyi kullanmak ve boş vakitleri değerlendirmek aslında başarı için yeter de artar bile. Hz. Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) insanların iki noktada aldandığı/nı belirtmiş ve bunların sağlık ile boş vakit olduğunu söylemiştir.⁶⁰

Tâbiîn'in mânâ ve ilim büyüklerinden Âmir'e gelen biri sohbet etmek isteyince ona: "Güneşi tutabilir misin? Tutabilirsen sohbet edebiliriz" demiştir. Adam şaşırınca ve anlayamadığını ifade edince ona şöyle demiştir: "Çünkü Güneş durmuyor, gidiyor, böylece vakit tükeniyor. Ya vakti durdur, seninle muhabbet edelim, ya da aradan çekil ki geçen zamanı iyi değerlendirelim."

Büyük âlimlerden Maruf el-Kerhi'nin yanına bir grup gelmiş ve oturmuşlardı. Bunlar oturmayı uzatınca Maruf

⁶⁰ Buhari, *Rikak*, 1

onlara şöyle demiştir: “Güneşi idare eden melek onu itelemekten bir an geri durmuyor.” Böyle diyerek onlara ne zaman kalkacaklarını soruyor ve vakitleri zayi etmemek gerektiğini anlatıyordu.

Elihu Burritt, başarısının sırrını dehaya vermeyerek boş vakit olarak isimlendirdiğimiz zaman parçacıklarını büyük bir ehemmiyet ile değerlendirmeye çalışırdı. Demircilik yaparak hayatını kazandığı zamanlarda, 18 dil ile 22 Avrupa lehçesini “boş vakitlerini değerlendirmek” sayesinde öğrendiğini bildirmiştir.

Fransa’nın eski başkanlarından Daguesseau, yemek vakitini beklediği sıralarda, büyük bir kitap meydana getirmiştir.

Madame de Genlis, eserlerinden çoğunu ders verdiği kişileri beklediği boş vakitlerinde kaleme almıştır.

Her ne kadar kitap okumak için özel bir zaman ayarlamak en doğru tutum ise de, yukarıdaki misallerde belirtildiği üzere, sadece boş vakitler değerlendirilerek bile pek çok kitap okumak ve büyük başarılarla imza atmak mümkündür.

Kitap Okumada Zaman

Kitap, açık zihinle yani sabahın erken saatlerinde okunmalıdır. Yorgun ve düşünceli bir zihinle kitap okumaya girişmek tamamen yüzeysel bir okuma biçimidir. Bununla beraber okunacak kitapların çokluğu ve zamanın getirdiği şartlar, kitap okumada gerekli olan zamanı da sınırlamıştır. Bu yüzden herkes kendi şartları içinde mutlaka okuma zamanı ayarlamalı ve o vakitlerde okunmalıdır.

Sabahın erken saatlerinin dışında kaylûleden (öğle uykusundan) sonra kitap okumak da en uygun zamanlardan-
dır. Aslında kitap, gece vakti sessiz ve sakin bir atmosferde daha iyi okunabilir. Büyük İslam âlimleri hep bu şekilde ilimlerini ve Allah'a olan yakınlıklarını artırmışlardır. Fakat şu da unutulmamalıdır ki gece vakti, insanın ne dediğini ve ne anladığını en iyi şekilde ifade edebileceği bir zaman dilimidir. O yüzden insan gecenin bir kısmını Rabbisiyle başbaşa kalmak ve O'nunla bütünleşmek için ayırmalıdır.

“Okumak bir zaman içerisinde gerçekleşir, ancak insan eylemlerini yaparken zaman içerisinde bir zamanlamaya ihtiyaç duyar. Dolayısıyla okumanın uygun olduğu bir zamanda okumak şarttır. Sakin kafaya sahip olduğu bir zamanda okumak, zamanlama yaparak okumaktır. Okunanın anlaşılması, okunandan doğru sonuçlar çıkarılması ve okunan şeylerin yeniden kurularak, elde edilen doğru bilgilerin içselleştirilmesi, iyi zamanlamaya bağlıdır. İyi zamanlama, zamanı iyi harcamayı, israf etmemeyi, zamanın üç boyutunu da değerlendirmeyi içerir.

İçinde bulunduğumuz modern zamanlarda zamanı iyi kullanmaya daha bir ihtiyaç vardır. Modern zamanlarda insanlara sanki zaman yetmemekte, insanlar zamanla yarışmaktadırlar. Bugün boş zamanların insanlar için çok önemli olduğu, çok iyi değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmektedir. Bilindiği gibi boş zamanlar, boş geçirilen zamanları değil işe ayrılan zamanın dışında kalan zamanlardır. Dolayısıyla boş zamanların, dinlenme zamanları olarak sakin ve zinde bir kafayla okumaya elverişli zamanlar

olduğu söylenebilir. Özellikle sabah namazı vakti ve biraz uyuduktan sonra gece yarısı okumak, güzel okuma zamanlarıdır.”⁶¹

Bir kitabı okumanın en iyi zamanı aradığımız şeyi ondan bulabileceğimiz zamandır. Andre Maurois: “Bir sayfayı gözden geçirmek, telefona cevap vermek için okumayı kesmek, akıl başka yerde iken kitabı tekrar ele almak, sonra ertesi güne kadar bırakmak... Bu, okuma demek değildir...” diyerek okuma zamanına özen gösterilmesi gerektiğini belirtir.

Gittiği bazı kütüphanelerde aldığı kitap için kütüphane görevlileri bu kitabı ilk alanın kendisi olduğunu söylediklerinde “Olsun, Bu kitap yalnız benim için yazılsa değer” diyen değerli bir yazarımız, okumanın önemini ve okumaya zaman ayıramamanın sadece bir bahane olduğunu şöyle anlatır: “Sadece meslek gereği okumak zorunda değilim ben; aynı zamanda okuma denilen eyleme de vurgunum. Başkalarının zihin dünyasında dolaşma, daha büyük hayatların içine girebilme imkânı sağladığı için de okuyorum. Başka türlü asla öğrenemeyeceğim bir çok şeyi bilmemi sağlıyor okumalarım; daha sağlıklı düşünmemi ve doğru kararlar almamı da... Okumanın yazgım olduğuna inanıyorum ve ince hesaplar yapmaksızın okuyorum. Sayfası 1.5 dakikadan bin sayfayı okumak için 25 saate ihtiyacı olanlara inat, keyifli bir günde, üç tane hacimli kitabı bir kenara koyup notlarımı da bilgisayarıma işleyebiliyorum.”

⁶¹ Ejder Okumuş, *Kitap Dergisi*, Temmuz, 1996.

Kitap Okumada Mekân

Kitap okumada zaman ne kadar önemli ise okuma mekânı da en az o kadar önemlidir. Kitap, sessiz, sakin bir mahalde okunmalı. Kalabalık, gürültülü mekânlar ve dik-katlerin dağıldığı ortamlar kitap okumak için uygun yerler değildir.

“Okumak için de okumaya uygun bir mekân seçmek gerekir. Seçilen mekânın, okumanın ruhuna uygun olması, okuma anında insanın hâlet-i ruhiyesi ile uyumlu olması, bir zorunluluktur okumanın selameti için. Bu özellikte bir mekân nerede ve neresi olursa olsun farketmez. Kitabın muhtevasına, niteliğine, konusunun ağırlığına, okumada izlenecek yöntem veya yöntemlere göre çeşitli yerlerde okuma gerçekleştirilebilir. Örneğin bir ev veya bir kütüphane gibi bir tren ya da bir vapur da okuma mekânı olarak seçilebilir. Yeter ki okumaya ve anlamaya elverişli bir mekân olsun.”⁶²

Her ne kadar okumak için özel bir mekan ayarlamak gerekse de çağın getirdiği şartlar gereği bu, bazen mümkün olmamaktadır. Bu durumda ne yapmalıdır? Meselâ, çantada sürekli kitap taşımak gerekir. Durakta beklerken veya arabaya binerken okumak, hatta arabayı kullanan kişinin bile bazı şeyleri kasetlere okutturup seyahat esnasında arabada banttan dinlemesi gibi hususlar hep kitap kültürü ile alâkalıdır.

Evet, zamanın ve mekânın meyve vermeden geçmesini engellemek gerekmektedir. Dolayısıyla okuma mekânı ola-

⁶² Ejder Okumuş, *Kitap Dergisi*, Temmuz, 1996.

rak her yeri değerlendirebileceğimizi aklımızdan çıkarmamız gerekir.

Batılı bir doktor (M. Good) şehir içinde hastalarını ziyaret ederken, seyahat ettiği arabanın içinde bir eseri (Lucretius) terceme etme başarısını göstermiştir. Yine arabasıyla köylerde ev ev dolaşan başka bir doktorun (Dr. Darwin) düşüncelerini küçük küçük kâğıt parçacıklarına kaydederek çok önemli bir eser (Contemplations) meydana getirdiği söylenmektedir. Yine başka bir doktor (Dr. Burney) ders vermek için bir öğrencinin evinden öteki öğrencinin evine at üzerinde giderken, yolda geçen boş vakitlerinde Fransızca ve İtalyanca'yı öğrenmiştir. Kirke White, bir avukatın yazıhanesine gidip gelirken, Yunanca'yı öğrenmiştir.

Ulaşım vasıtalarını kullanmayanımız yoktur. Buralarda geçen zamanı okuma ile değerlendirmeyi hiç düşündük mü? Hele bir de teknolojinin yardımıyla artık pek çok kitap ve dergi, MP3 denen sıkıştırılmış ses dosyası formatlarıyla değişik çaptaki player'larla önümüzde duruyorken, hatta en küçük cebimize sığıyorken. Misallerini verdiğimiz zatlar sadece ulaşım vasıtalarında böyle başarılarla imza atabiliyorlarsa, bunun bir benzerini biz niçin yapamayalım?

Ayrıca kitap okumak için değişik yerleri de değerlendirmemiz söz konusudur. Bu hususla ilgili eskiden camilerde olduğu gibi ders halkası şeklinde veya başka bir şekilde günümüzde de aynı mekanları tekrar değerlendirip, herkesin kabul ettiği eserleri buralarda okumak da söz konusu olabilir.⁶³

⁶³ Bkz.: M. Fethullah Gülen, *Fasıldan Fasıla*, 3/228, 229, Nil Yayınları, İzmir, 1997.

Ayrıca kitap okuma pozisyonları adına şu husus da önemlidir. Eskiden beri hep sağlamca oturarak kitap okumak tavsiye edilirdi. Mümkünse böyle okumak en güzeldir. Şu kadarı da vardır ki, dört-beş saat boyunca kitap okunacaksa yatarak da okumak mümkündür. Çünkü masada kitap okuma bir müddet sonra insanı sıkabilir.

Ayrıca, okuma işlemi, bir ders çalışma biçimi ise ve sürekli olacaksa mekânın önemi büyüktür. Oturduğumuz iskemleden, duvardaki resimlere dek her şey bizi etkileyecektir. Genellikle pencere kenarına oturmamak gerekir. Gürültüden uzak ve boş duvara çevrili bir çalışma masasında çalışmak daha verimlidir. Ancak her 15-20 dakikada bir periyodik olarak pencereden bakmak, iskemleden kalkmak, mutfağa gitmek gibi, zihni yeniden canlandırmaya yarayan bir davranış tarzı seçmek gerekir.

Okumak Fedakârlık İster

Kitabımızın başından buraya kadar Cemil Meriç'in her biri değerli pek çok sözünü aktarmaya çalıştık. Çünkü o, okumaya âşık ve vurgun birisiydi. Okuma yolunda büyük fedâkarlıklar yapmış bir kitap sevdalısıydı. Fedâkârlık, çile ve ızdırap çalışmaya ve o yolla elde edilen şeylere kat kat değer kazandırır. İşte bundan dolayı O'nun okumaya düşkünlüğü ve bu uğurda yaptığı fedâkârlıklar çok değerlidir. İşte Cemil Meriç'in okuma adına yaptığı fedâkârlıktan bir kesit:

“Odanın ortasında bir masa. Masanın üstünde bir sandalye. Sandalyenin üstünde elinde kitabını okumaya çalışan Cemil Meriç.. Gözlerindeki rahatsızlığın okumasını zorlaştığı

yıllarda okuma açlığını bu şekilde gidermeye çalışıyor. Bunları yaparken, görmesini ve okumasını kolaylaştıran tavandaki lambanın ışığından faydalanmak istiyor. Çünkü lambayı kendisine yaklaştıracak bir iki metre kablonun hesabını yapmak mecburiyetinde olan bir Cemil Meriç var karşımızda. Ve sonrasında gözlerindeki ışığı, vücudundaki direnci de kaybeden Cemil Meriç.”⁶⁴

Kitap Okunurken Dikkat Edilecek Bazı Hususlar

Kitap okumaya başlamadan önce dikkat etmek gereken birkaç nokta vardır. Eskiler bir kitaba başlarken, üç şeyi bilmenin vâcip, dört şeyi bilmenin ise câiz olduğunu söylerlerdi. Vâcib olan hususlar; Besmele (Bismillah), Hamdele (Elhamdülillah) ve Salvele (Peygamberimiz’e salât ve selam okumak). Câiz olan hususlar ise şunlardır:

- a) İsim ile müsemmâ (isimlendirilen) arasında münâsebet var mı? Yani kitabın ismi, içeriğini aksettiriyor mu?
- b) Kitap hangi konudan bahsediyor? Veya hangi yanından bahsediyor?
- c) Kitapta meselelere kaç fasılda yaklaşılmış?
- d) Tebyîn-i garaz, yani bu kitabı yazmaktan maksat (kitabın finalitesi) nedir?

Her okuduğunu anlayamayacak seviyede olanların, öncelikle anlayabilecekleri yerleri okumaları gerekir. Bu şekilde bir ilk okumayla kitabın usulü, uslûbu ve takdim şeklini öğrenecek olan okuyucu, daha sonra kitabı iyi anlayabilmek için baştan başlayarak bir kere daha okumalıdır.

⁶⁴ Ümit Ömeroğlu, ‘Yazar ve Hayatın Zaruretleri’ adlı makaleden, Harman Dergisi, sayı: 44.

Kitap böyle okunduğu taktirde onu okuyan kişi malzemeyi hâfızasına iyice yerleştirmiş olur ve rahatlıkla kullanabilir.

Her kitabı aynı şekilde okumak doğru mudur? Evet, okumak için kitap seçimi kadar, kitapları okuma biçimi de önemlidir. “Günlük gazeteleri ve eğlence kitaplarını, hikâye ve romanları hızlı bir şekilde okuyabiliriz. Ama bu tavrı, ciddi kitaplar karşısında sürdürüremeyiz. Özellikle düşünce kitapları bir kez okunup rafa kaldırılan kitaplar olmamalıdır.”⁶⁵

Şu da unutulmamalıdır ki kitaplar büyük bir emekle meydana gelmişlerdir. Onların yazılışındaki bu emeği görmek lazımdır. Bir kitabın kaç saatte okunduğuna değil, ne kadar zamanda ve hangi emeklerle yazıldığına bakmak ve ona gereken değeri öyle vermek gerekir. Nitekim Montesquieu yazılarını okutmak için verdiği bir arkadaşına şöyle demiştir: “Şimdi sen bu yazıları birkaç saat içinde okuyup bitireceksin. Fakat sana temin ederim ki, bu iş, bana saçlarımı ağartacak kadar uzun ve yorucu çalışmaya mal oldu.” Evet kitaplar arasında öyleleri vardır ki o kitapların satır aralarında ter vardır, sıkıntı vardır, yorgunluk ve büyük bir irade gücü vardır. Kitap okurken bu hususun da gözden kaçırılmaması istifadeyi en üst seviyeye çıkaracaktır.

Ayrıca kitapların nasıl okunması gerektiği konusunda uzmanlardan bazıları olgun okuyucudan bahsederler. Staiger, “Roads to Reading” (Okuma yolları) isimli eserinde olgun bir okuyucu için şu özelliklerin olmasını istemektedir:

– Okumak için gerçek bir arzu.

⁶⁵ Ahmet Ertuğrul, *Sızıntı Dergisi*, Mart 2003, Yıl: 25, Sayı: 290.

- Kelimeleri anlamlarına çevirebilme.
- Belirtilmek istenen havayı, duyguları duyabilme, yorumlayabilme.
- Okunan malzemedeki güçlü ve zayıf kısımları algılayabilme.
- Geçmiş tecrübelerle karşılaştırabilme.⁶⁶

Okumada Geçerli Altın Kurallar

Bir kitap okurken, ondan daha iyi istifade etmek için uyulması gereken bazı değerli tavsiye ve prensipleri M. Esad Coşan Hocaefendi şöyle anlatır:⁶⁷

“1. Kitabı, gevşek ve yorgun kafa ile okumamalıdır. Okuma için en uygun zamanı seçmek, üzerinde düşünmeye değer. Bu zaman, bazı kimseler için sabah, bazıları için ise gece vakti olabilir; ama kuvvetli bir yemeğin arkası hiç de müsait değildir.

2. Okunan konu üzerine zihin yoğunlaştırılmalıdır. Yarım saat kadar sonra bir miktar dinlenmek uygun olur.

3. Özellikle mühim eserler okunurken, elde mutlaka bir kalem bulundurmalı, önemli cümle veya ibarelerin altı çizilmelidir. Bunun, müteakip okuyuş ve aramalarda büyük faydası olacağı gibi, önemli fikirlerin ve yazı iskeletlerinin kaçırılmamasında da yardımcı görülecektir.

4. Sayfa kenarlarına küçük notlar almalı ve yazmalıdır;

⁶⁶ Bkz.: O. Suat Özçelebi ve N. Cebecioğlu, *Okuma Alışkanlığı ve Türkiye*, s. 26, Milliyet Yayınları, İstanbul, 1990.

⁶⁷ Burada sayılacak tavsiyelerden bazıları değişik yerlerde ele alındığından tekrar gibi gelse de, M. Esad Coşan Hocaefendi'nin ifade ettiği bu prensiplerin bütünlüğünü bozmama adına bu maddeleri buraya aynen alıyoruz.

kitabın o kısmı hakkındaki fikirlerimiz, itirazlarımız, görüş ve değerlendirmelerimiz böylece kaydedilirse, bunlar, kiptan ileriki faydalanmalarda rehber olur.

5. Eserin baş veya sonunda boş bir sayfaya kendi şahsî fihristimizi eklersek; bizim için önemli olan yerler, özel olarak ilgi duyulan kısımlar, daha sonra aradığımızda kolayca bulunur.

6. Belli bir yere, o kitabın özetini ve bizim onun hakkındaki değerlendirmemizi yazmamız, unutup aynı eseri tekrar tekrar ele almayı önler.

7. Kitaptaki ilginç söz ve bilgiler fişlenebilir. Böylece zamanla küçük bir özel arşiv oluşturabiliriz. Bu, özellikle ilmî çalışmaya yönelecekler için tavsiye edilir. Kaydedilen söz, şiir vs. ezber için de kullanılabilir.

8. Kitap içinde karşılaşılan her yeni kelimenin anlamı öğrenilmeli, gerekirse lügata bakılmalıdır. Böylece kelime hazinesi gelişmiş, genişlemiş olur. Ayrıca kelimenin telaffuz, imlâ ve cümle içinde kullanılış şekline de dikkat edilmelidir.

9. Cetvel, grafik, resim ve haritalar atlanmamalıdır; çünkü bunlar hatırdaki daha iyi kalırlar ve çoklukla özet mahiyetindedirler.

10. Okunan eser hakkında nihaî bir hükme varılmalıdır; yâni “Yazar tarafsız mıdır, konuya hâkim midir? Kaynakları güvenilir mi, eser değerli midir?” gibi soruların cevapları düşünülmelidir.

11. Konuşma kabiliyetimizi geliştirmek için, edebî eserleri yüksek sesle, telaffuz, vurgu ve mânâya önem vererek

tane tane okumak tavsiye edilir ki buna diksiyon denilir ve hitabet, tiyatro ve radyo konuşmaları için önemlidir.

12. Kitaptan öğrenilen hususlar,

a) Geçmişteki bilgilerle irtibatlandırmak,

b) Kendi kendimize örnekler bulup üretebilmek,

c) O bilgiler arkadaşlar ile tartışarak,

d) Tekrarlayıp yakınlaştırarak zihne daha iyi yerleştirilmelidir. Ayrıca bunların mümkün olanlarını pratikle tatbik etmek ve uygulamak lazımdır.”⁶⁸

Kitabı Tanımak, Kullanmak ve Anlamak

İskender Pala, orta eğitim ile birlikte gerçek bilgi döneminin başladığını, bu çağda başarılı olmak için her şeyden önce kitabı tanımanın, onu kullanmanın ve anlamının gerektiğini belirtir. Bunun için de şu kuralların olduğunu ifade eder:

1. “Yeni alınan kitap, sanat eseriye (roman, şiir vs.) okumadan kütüphanemize konulmaz.

2. Bilimsel bir eser alındıysa sırasıyla arka kapak, ön söz ve giriş okunur. Sonra içindekiler bölümü taranır. Bizi en çok ilgilendiren konular işaretlenip zaman buldukça önem sırasına göre okuma başlar.

3. Ansiklopedi türü başvuru kitaplarında yalnızca ilgi alanımıza giren, yahut ihtiyaç duyduğumuz konular okunur.

4. Kitap; okumak içindir. Asla üzerine gelişigüzel yazı yazılmaz. Ancak önemli kısımların altı çizilebilir.

⁶⁸ M. Esad Coşan, *Türk Dili ve Kültürü*, s. 35-40, Seha Yayınları, İstanbul.

5. Okuma işlemi dik oturulan bir iskemlede daha yararlı olur.

6. Kitabın sayfaları orta parmak ile ve sayfanın sağ üstünden açılır. Parmak ıslatılarak, alttan sayfa açılmaz.

7. Sayfa kenarları kıvrılıp yıpratılmaz. Okuma işlemine devam edilecekse kaldığımız sayfaya küçük bir kağıt konulur. Bazı ciltli kitaplarda bu amaçla bir ip bulundurulur.

8. Ödünç alınan kitaplar daha büyük bir özenle kullanılır.

9. Kütüphane kitapları zamanında iade edilir.

10. Evde okurken el altında bir sözlük bulundurulur.

11. En iyi yolculuk arkadaşı kitaptır. Kitapsız uzun yola çıkılmaz.

12. Kitap en iyi dosttur; korunması gerekir.

Ayrıca okurken herhangi bir şey yemek veya içmek, dikkati dağıtır. Özellikle kuruyemiş yemek çok sakıncalı bir yoldur.”⁶⁹

2- Hızlı Okuma

Hızlı Okumada Gaye, Hızla Beraber

Kavrama Olmalıdır

Daha önceki bölümlerde hızlı ve anlayarak okumanın gerektiğine değinmiştik. Sadece okuma hızını artırmak, şüphesiz tek başına arzulanan bir sonuç değildir. Dakikada 500 kelime hızla birkaç saat içinde koca bir kitabı okuyup bitirdikten sonra hatırunızda hiçbir şey kalmamışsa, bu

⁶⁹ İskender Pala, *Milli Eğitim Dergisi*, s. 21, Ekim 1990; s. 29, Ekim 1990.

birkaç saatin okuma ile değerlendirildiğini söyleyemeyiz. Gaye, hızla birlikte kavramayı da geliştirmek olmalıdır. Şu da unutulmamalıdır ki tefekkür ederek okunması gereken kitaplar vardır ve bu kitapları hızlı okumamak gerekir. Hız ve kavrama, gerçekte birbirine engel unsurlar değildir. Ancak birbirine yardım eder hale gelmeleri için bazı noktaların dikkate alınması gerekir.⁷⁰

Yavaş okumanın Sebepleri

İçinde bulunduğumuz yüzyılda: “Niçin kitap okumalıyız?” sorusu, birçok millette, yerini: “Nasıl daha hızlı ve çok kitap okuyabiliriz?” sorusuna terk etmiştir. Asrımız sadece okumayı değil, hem çok hem de hızlı okumayı gerektirmektedir.

Okumaya başladığımız ilk günden beri, kendi kendimize veya yanlış yönlendirme sonucu edindiğimiz birçok yavaş veya yanlış okuma alışkanlıklarımız vardır. Bunlar:

- a) Okurken anlamadığımızda geri dönmek,
- b) Sesli okumak,
- c) İçimizden okumak,
- d) Hızlı okursak anlamayacağımızı zannetmek,
- e) Her kelimeyi okumak
- f) Göz idmansızlığı
- g) Pasif okumak
- h) Dilbilgisi ve kelime dağarcığı eksikliği
- i) Duraklamalar yapmak
- j) Heceleyerek okumak ve diğer benzeri hususlar.

⁷⁰ Ümit Şimşek, *Araştırma Teknikleri*, s. 83-84, Nesil Yayıncılık, İstanbul, 1996.

Şimdi bu alışkanlıkları ele alalım:

a. Geri Dönme ve Ayrıntılara Takılmak

Bize en fazla zaman kaybettiren alışkanlıktır. Konsantrasyon eksikliğinden olur ve geri dönme imkânı olduğu sürece de konsantrasyonumuz artmaz. Öncelikle kendimize geri dönmeyi kesinlikle yasak etmek gerekir. Geri dönme şansımızın olmaması konsantrasyonumuzu artırır. Başlangıçta bazı paragrafların anlaşılmadığı hissedilebilir. Bu durumda endişelenmemek ve geri dönmek gerekir. “Bugüne kadar geri dönerek okuduğum her paragrafı anladım mı? Şimdi hatırlıyor muyum?” soruları endişeleri gidermekte yardımcı olabilir.

Geri dönme ve ayrıntılara takılma alışkanlıkları bizde evham derecesinde psikolojik şartlanmalara sebep olur. Konuyu anlamış olsak bile, sık sık geri dönüşler yaparız. Dikkatsiz ve kendine güvensiz okuyucular daha fazla geri dönüş yaparlar. Konsantrasyon eksikliği ve geriye dönüşler devam ettikçe bu alışkanlık zaman içinde önüne geçilemeyen bir hastalığa dönüşür.

Okuma yavaş olursa, cümlenin başı unutulur, cümlenin bütününün manasını yakalamak güçleşir ve cümleyi tekrar okuma ihtiyacı belirir. Geri dönüşlere, ayrıntılara takılma alışkanlığı da eklenince, bu hâl içinden çıkılmaz bir problem olarak karşımıza çıkar. Hâlbuki yazının tamamını okumadan, yazının içinde nerelerin olduğunu kesin olarak bilme imkânımız yoktur. Bütün dikkatimizi bir yerde yoğunlaştırırsak daha ilerideki önemli bilgileri kaçırabilir, yazıdan yeteri kadar istifade edemeyebiliriz.

Geri dönüşlerin sebebi, çoğu zaman, okunan malzemenin ağırlığından değil, tamamen bir alışkanlıktan ibarettir. Okuyucunun bu alışkanlığı kesin bir şekilde terk etmesi, her ne sebeple olursa olsun geriye dönüşü kendi kendisine yasaklaması gerekir. Gerçi bir müddet için kavrama seviyesinde biraz düşüş görülebilir; fakat kısa bir zaman sonra iş tekrar rayına oturacak ve geriye dönüşlerin büyük çoğunluğunun lüzumsuz yere yapılmış olduğu fark edilecektir. Geriye dönüşün diğer sebepleri arasında dikkatsizlik ve kayıtsızlığı da saymak mümkündür. Okuyucu, okumakta olduğu malzeme üzerinde fazla dikkat harcama zahmetine katlanmamalıdır. Yoksa, sık sık geriye dönüşler yaparak bir okuduğunu bir daha okumak mecburiyeti doğacaktır. Bir de, malzemenin güçlüğü ve mevzunun ağırlığı sebebiyle ara sıra zaruri olarak başvuru olan geriye dönüşler vardır ki, bu masum hareketlere -yerinde kullanılmak şartıyla- en hızlı bir okuyucu bile gerektiğinde başvurabilir. Tabii bu, nâdir durumlardandır ve istisnâdır. Kaide, geriye dönmemektir.

b. Sesli Okumak

İlkokul çağlarında daha iyi anlamamıza yardımcı olacağını zannederek geliştirdiğimiz ve okumamızı önemli derecede yavaşlatan bir diğer unsur da sesli okumaktır. Ortalama konuşma hızı dakikada 200 kelimedir. Sesli okuduğumuz zaman kendimizi bu limitle sınırlamış olur ve bu hızın üzerine çıkamayız. Oysa okuduğumuzu anlamak için kelimeleri dil ve kulak yollarından geçirerek beyne göndermemize hiç gerek yoktur. Göz, çektiği fotoğrafları dilimizden yüzlerce defa daha hızlı olarak beyne göndermekte ve beyin de bu fotoğrafları almaktadır. Sesli okuduğumuz

zaman dakikada 200 kelimedede sınırlanan okuma hızımız, daha hızlı olan beyin kapasitemize yetişememekte, âtil kalan beyin kapasitemiz, boşluğunu başka düşüncelerle doldurmaya çalıştığından konsantrasyonumuz kaybolmaktadır. Sesli okumada hız ile ses ters orantılıdır. Okuma hızımız düşünme hızımıza yaklaştıkça konsantrasyonumuz ve okuma etkinliğimiz artmaktadır.

c. İçimizden Okumak

İçimizden okumak da sesli okumanın bir türüdür. Her ne kadar bunda dudaklarımız kelimeleri tek tek telaffuz etmiyor ise de, ses tellerimiz kımıldıyor ve okuma hızımızı dakikada 500 kelimedede frenliyor. Okurken çiklet çiğneme temposu hiç değişmez ise, bu kötü alışkanlığı yenmek ve dakikada 500 kelimenin üzerinde bir hıza ulaşmak mümkündür.

d. Hızlı Okursak Anlamayacağımızı Zannetmek

Okumayı yavaşlatan en önemli psikolojik etken budur. Kağrı arabaları saatte 3-5 kilometreden hızlı gidemezdi; otomobil bu hızı 100-200 km'ye çıkardı; uçaklar ise 1000 km'nin üzerine çıktı. Eski insanlar bu hızlara ulaşabileceğini düşünemezlerdi. Aya gidilebileceğini, atomun parçalanabileceğini yıllarca akıllarına getiremezlerdi. Biz de bugün, yarın kabullenebileceğimiz gelişmelere inanamıyor ve direnç gösteriyoruz. Dakikada 60.00 kelime okuyarak, 13 yaşında üniversiteye giden Mariel Aragon, dakikada 2500 kelime okuyarak ABD'yi yöneten John Kennedy, hızlı okunarak daha iyi anlayabilmenin canlı ispatları olmuşlardır.

Hızlı okursak anlayamayacağımızı zannetmek, kendi kendimize uydurduğumuz ve hiçbir ilmî açıklaması olmayan bir endişedir. Yavaş okumak, anlamanın yolu olsaydı, heceleyerek okuyanların daha iyi anlaması gerekirdi. İlkokul sıralarından, heceleyerek okumanın ne kadar verimli olduğunu biliyoruz.

e. Her Kelimeyi Okumak

Başka dillerde olduğu gibi Türkçe’de de cümle yapılarında anlam birkaç kelimedede toplanmış, diğer kelimeler onları düzenli bir cümle halinde birleştirmek için kullanılmıştır. “Ve, gibi, ile, için, vs.” gibi sık sık tekrarlanan ve okuduğumuzu anlamamıza büyük bir katkısı olmayan bu kelimeleri her seferinde okumak bize büyük zaman kaybettirmektedir. Başlangıçta hangi kelimelerin gereksiz olduğunu doğru tespit ederek, okumadan atlamakta güçlük çekilmesine rağmen, zamanla bu konuda da yetenek geliştirerek 300 kelimelik bir yazının 100 kelimesini okuyarak anlamak mümkün olacaktır.

Ayrıca yazıları kelime kelime okuyan kimselerde erken yaşlarda göz bozuklukları ortaya çıkar. Okuma, bıkkınlık verir hâle gelir. Bu tip okumalar, zamanla insanlarda, okumaya karşı bir soğukluk meydana gelir ve bu durum bazen ömür boyu sürer. Kelimeler arasında zihin boş kaldığı için beyin, boşlukları yakıştırmalarla, hayallerle doldurur ve kısa zamanda okunan konudan uzaklaşır, anlama zorlaşır. Okuma işlemi daha fazla zaman alır. Hâlbuki bir cümleyi, her kelimesinin sözlük anlamını çözmek için değil, o kelimelerden oluşan cümlenin bütününe manasını anlamak

için okumak gerekir. Çünkü “bütün”, parçadan daha fazla mana ifade eder.

Ağır okuyan bir kimse, her kelime üzerinde duraklar ve kelimeleri tek tek okur. Duraklamalar sırasında da fazla vakit kaybeder. Hızlı okuyucu ise, her kelimeyi tek tek ve berrak olarak görmeye ihtiyaç duymaksızın, kelime grupları üzerinde duraklama yapar. Duraklamaları da fazla vakit almaz. Buna göre, okuma hızının artmasıyla birlikte satır başına düşen duraklama sayısının ve duraklama müddetinin azalması gerekecektir. Bu ise, görme kabiliyetimizden daha verimli bir şekilde istifade etmek demektir. Bir duraklama sırasında normal olarak iki-üç kelimeyi birden görebilir ve okuyabiliriz. Kelimelerin her birinin tek tek ve berrak şekilde seçilmesine ihtiyaç yoktur. Bir kısmının göze ilişmesi, insana kelimenin geri kalan kısmı hakkında tahminde bulunarak kelimeyi tanıma imkânını verir. Eğer her kelimeyi tek tek okumaya çalışırsak, bir duraklamanın kapladığı görüş sahamız içinde lüzumsuz olarak ikinci ve üçüncü duraklamalar yapmış oluruz ki, bu da zaman ve gayret israfından başka bir şey değildir.

f. Göz İdmansızlığı

Okuma işlemini, beynimizle yaptığımızı ve okuma esnasında gözün fotoğraf makinesi görevini üstlendiğini biliyoruz. Eğitimsiz bir göz, satırlar üzerinde gezinir durur, sıçramalar ve duraklamalar uzun süre alır. Sık sık geri dönüşler yapar. İdmansız bir göz, kelimeleri bozuk fotoğraf makinesinin kareleri dondurması gibi ikide bir takılarak, yavaş yavaş beyne iletir ki bu durum, okumadan istenilen verimin alınmasını engeller. Engellemekle de kalmaz,

insanın okuma aşkına ket vurur ve okumaya karşı insanda bir soğukluğun oluşmasına sebep olur.

Bu yüzden egzersizler yapılmalıdır. Çeşitli cihaz ve malzemeleri gerektiren bu egzersizleri kendiniz yapabilmeyeniz mümkün olmamakla birlikte, videoda 2-3 kat hızlandırılmış alt yazılı filmleri seyrederek küçük göz egzersizleri yapmak mümkündür. Başlangıçta yoğun konsantrasyon nedeniyle baş ağrısı olsa da, bir süre sonra alışacak ve videodaki bir filmi normal hızında seyretmek artık çok yavaş gelecek ve canınız sıkılacaktır.

g. Pasif Okuma

Pasif okuma; okuduğumuz yazıya zihnimizi vermeden yazının ana fikrini, yazarın düşüncesini, hâdiselere bakışını ve üslubunu almadan yapılan okumadır. Okuduğumuz yazıyı tanımadan, hangi gaye ile ne aradığımızı bilmeden yapılan bu tür okumalar, hızımızı ve anlama kabiliyetimizi düşürür. Bu okumalarda öğrenilenler, bir ana fikir çerçevesinde hâfızaya yüklenmediğinden, okunulan şeyin akılda kalması ve hatırlanması güç olur.

Öyleyse yazıyı, bir gaye için, ana fikrini ve yazarın üslûbunu düşünerek okumak gerekir.

h. Dilbilgisi ve Kelime Dağarcığı Eksikliği

Anlamanın vasıtası kelimeler, cümleler, sözler, yazılar ve sonuç olarak da dildir. Dil, düşüncelerin aktarılması ve anlaşılmasını sağlar. Anadilini iyi bilmeyen kimse, kendisine söyleneni doğru anlamadığı gibi okuduğunu da anlayamaz. Ayrıca kelime dağarcığı düşük olan insanların an-

lama kabiliyeti de zayıftır. Okunan metinde bilinmeyen ve tereddüt edilen kelime sayısı ne kadar çoksa, anlama da o kadar yavaş ve zor olacaktır. Beyni bir bilgisayara benzetirsek sonuç itibariyle “ona ne kadar kelime kodlamışsak işlem hacmi de o kadar olacak” demektir.

ı. Duraklamalar Yapmak

Okuma hızı, gözümüzün bir satırda yaptığı duraklama sayısı ve müddeti ile ilgilidir. Ağır ve hızlı okuyucu arasındaki fark, hızlı okuyucunun ritmik bir şekilde, muntazam fasıllarla duraklamalar yapmasıdır. Ağır okuyucuda ise böyle bir intizam yoktur. Duraklamalar gelişi güzel bir şekilde, değişik aralarla cereyan eder. Okumada hız kazanabilmek için, göz hareketlerinde ritm sağlamak, duraklama ve kaymaları muntazam bir tempo üzerine oturtarak otomatik hale getirmek gerekmektedir.

j. Heceleyerek Okumak

Yavaş okuyanlarda görülebilen bir başka âdet ise *heceleyerek okuma alışkanlığıdır*. Hecelemenin bir de sessiz cinsi vardır ki, bu alışkanlığa müptelâ olanlar, çoğunlukla, hecelediklerinin bile farkına varmazlar. Bunu tespit etmenin bir yolu, okurken elinizi gırtlak düğümü üzerine koymaktır. Eğer bir kıpırdanma hissediyorsanız, bir alışkanlık karşısındasınız demektir. Bununla birlikte, okuma hızını artırdıkça bu alışkanlık da kendiliğinden kaybolur gider. Üzerinde ayrıca uzun uzun durmaya ihtiyaç yoktur.

Hızlı okuyup anlamada tek ve en önemli faktör okuma değildir. Soya çekim, zekâ, bilgi, kültür seviyesi, çevre, kişinin o andaki ruhî durumu vs. bunların hepsi de oku-

ma ve anlamada; olumlu veya olumsuz bir tesir meydana getirirler.⁷¹

Hızlarına Göre Okuma Çeşitleri

a. Göz Gezdirme

Bu, en hızlı okuma çeşidi olup, bir kitabın içinde aranılan konunun mevcut olup olmadığını anlamak veya yazının planını ve ana hatlarını bulup çıkarmak yahut da kitabın kıymet ve faydalılık derecesini tespit etmek için kullanılır.

b. Çabuk Okuma

Metinde atlama yaparak hızla okumaktır. Teferruat önemli değilse, bildiğimiz bir konuda hâfızayı tazelemek için bu şekilde okumak mümkündür. Veya kaçırılan noktalar bulup çıkarılmak, aranan bir meselenin cevabı bulunmak isteniyorsa, hikâye, gazete haberleri veya hafif eserleri bu hızla okumak mümkündür.

c. Normal Okuyuş

Metni atlamadan okumak olup bir mevzuyu tam olarak anlamak, araştırdığımız bir konuda bilgi toplamak, özet çıkarmak v.b. için kullanılır. Bir öğrenci ders kitabını normal olarak dakikada 200-400 kelime okuyarak çalışabilmelidir.

d. Ağır Okuma

Kelime ve ibareler üzerinde durup düşünerek okuma olup, anlaşılması zor bir konuyu okumak, yazılan bir yazıyı

⁷¹ Yavaş okumanın sebepleri ile ilgili, şu üç kaynaktan özet ve kısaltmalar yaparak yararlandık: Mehmet Özcan, “Çok Daha Hızlı Okuyabilirsiniz”, *Bilim ve Teknik*, Temmuz 1988, s. 30-32; Barbaros Aydın, “Hızlı Okuma Prensipleri” Bkz.: *Kitaba ve Okumaya Dair*, s. 97-100, Işık Yayınları, İzmir, 2005; Ümit Şimşek, *Araştırma Teknikleri*, s. 80-82 Nesil yayıncılık, İstanbul, 1996.

değerlendirmek ve tenkit etmek, konuya ait yeni bir fikir, bir çözüm metodu bulmak gerektiğinde kullanılmalıdır. Matematik ve felsefe eserleri, meslekî araştırma ve etüdler bu hızla okunmalıdır.⁷²

Hızlı Okuma Yöntemleri

Bugüne kadar geliştirilmiş çeşitli hızlı okuma yöntemleri vardır. Bunlardan en tanınmış olanları şunlardır:

a. Paragraf Okumak

Yazarların çoğu paragrafların başındaki ilk cümlede ana fikri verir. Takip eden cümlelerde açıklama yapar ve fikri desteklemek için örnekler verirler. Paragrafın ilk cümlesi okunduğunda ana fikir bulunmuş olur. Eğer yazarla aynı fikirde olunursa veya fikir kabul edilirse devam eden cümlelerdeki detayları okumaya gerek yoktur.

b. Sütun Okumak

İşaret parmağı burnun 30 cm. uzağında aynı seviyede tutulur ve sadece parmağın ucuna bakılır. Gözleri işaret parmağından ayırmadan etrafında başka nelerin görüldüğü sayılır. Bu şekilde birçok cisim görülebilir. Gazete ve dergileri okurken bu yöntemi kullanmak mümkündür. Sütunun ortasından dikey bir çizgi çizilerek (veya varsayılarak) bu çizgiye yukarıdan aşağıya bakıldığında sadece çizgiyi değil, solunda ve sağındaki birer ikişer kelimeyi de görmek mümkündür.

Üç dört kelime genişliğindeki dar bir sütunu okurken, ortasından düşey bir doğru boyunca gözleri aşağıya doğru

⁷² Bkz.: M. Esad Coşan, *Türk Dili ve Kültürü*, s. 35-40, Seha Yayınları, İstanbul.

kaydırmak yeterlidir. Başlangıçta bir şey okumamış zannedilebilir. Bu egzersize devam edilirse zamanla anlaşıldığı fark edilecektir.

Beş altı kelime genişliğindeki normal bir sütun okunuyorsa, ikinci ve dördüncü kelimeleri okumak yeterlidir. Gözler diğer kelimelerin resimlerini de çekecektir.

Yedi sekiz kelimelik geniş bir sütun okunuyorsa, ikinci, dördüncü ve altıncı kelimeleri okumak yeterli gelecektir. Diğer kelimelerin üzerinden geçerken gözler onların resimlerini çekecektir.

C. Çapraz Okumak

Normal bir kitabın sayfalarını okurken, geniş bir sütunu okuyor gibi okumak mümkündür. (normal bir kitabın satırları 7-8 kelimeliktir). İstenirse sol üst köşeden başlayıp sağ alt köşeye doğru sayfanın bir köşegeni doğrultusunda gözleri kaydırarak da okunabilir. Ancak bu yöntemde sütun okumaya nazaran daha az kelime görülebilir. Özellikle sağ üst köşede ve sol alt köşedeki kelimeleri görememek söz konusudur. Bu nedenle daha çok okumaya uygun yazıları bu yöntemle okumak doğru olur.

d. Anafikir İçin Okumak

İstatistikler, 0-1900 yılları arasında yayınlanan yazılı yayınların (kitap, dergi, gazete vs.) daha fazlasının 1900-1975 yılları arasında yayınlandığını, onun da fazlasının 1975-1985 yılları arasında yayınlandığını göstermektedir. Günümüzde her konuda, takibi mümkün olmayacak kadar çok yazı bulunmaktadır. Bunların hepsini okumak imkân-

sız olduğu gibi gereksizdir de. Bu nedenle uzmanlar her yazıyı okumamayı, seçerek okumayı önermektedirler.

Seçilen yazıları en ince detayına kadar okumak, hazine bulmak için bütün tarlayı kazmak gibi bir şeydir. Oysa hazine avcıları bütün tarlayı kazmazlar. Hazinenin hangi taşın veya ağacın altında olabileceğini bilir, sadece orayı kazar ve kısa zamanda hazineyi bulurlar.

Hızlı okumak isteyen hazine avcısı gibi, ana fikri bulup okumalıdır. Bu yeteneği zamanla geliştirmek ve kısa bir sürede bir kitaptaki tek bir hazine yerine, birçok kitaptaki daha çok hazineyi keşfedebilmek mümkündür.⁷³

Okuma Hızını Artırmak İçin Neler Yapılabilir?

Öncelikle şunu belirtmek gerekir ki, okuma hızını arttırmak mümkündür ve aynı zamanda şarttır. Pek çok kimsenin, doğruluklarından hiçbir şey kaybetmeden bir konudaki okuma hızlarını iki misline çıkarabildikleri deneylerle ispatlanmıştır. Bunun için şunlara dikkat etmek gerekir:

“1. Haççere ve dudak hareketlerini bırakmalıdır. Çünkü bu yolla sadece sesli okuma hızı seviyesinde kalınır; halbuki sessiz okuma hızı, seslinin iki-üç katıdır.

2. Kelimeler için değil de fikirler için okunmalıdır; yani tek tek kelimeleri okumak yerine, bir çırpıda, bir fikri kavramaya çalışmalıdır.

3. Her paragraftaki ana fikri sezmeğe çalışmalıdır.

⁷³ Mehmet Özcan, “Çok Daha Hızlı Okuyabilirsiniz”, Bilim ve Teknik, Temmuz 1988, s. 30-32.

4. Dikkati sadece okunanı anlamaya yoğunlaştırmalıdır. İkinci bir iş ile, hatta okuma hızı ile dahi ilgilenilmemelidir.

5. Dönüp tekrar okumalar kaldırılmalıdır; çünkü sonra gelen cümle, karanlık kalan yeri açıklayacak yapıda olabilir.

6. Daha çabuk okumaya, kendi kendisiyle yarışmaya çalışmalıdır.”⁷⁴

Hızlı okumak İçin Göz Hareketleri ile İlgili Alınacak Tedbirler

1. Duraklama sayısını ve duraklama müddetini düşürmek. Kelimeleri değil, kelime gruplarını okumak.

2. Göz hareketlerini ritmik bir şekilde cereyan ettirmek. Bir saat gibi, otomatik bir tempo takip etmek.

3. Geriye dönüşleri kesin olarak önlemek.

4. Hecelemekten veya sessiz hecelemeden kaçınmak.

Yapılan araştırmalar, sadece arzu ve niyet etmekle dahi okuma hızının yüzde 25 civarında artırılabileceğini göstermiştir. Meselâ, normal olarak dakikada 200 kelime okuyan bir kimse, bunu kolaylıkla 250 kelimeye çıkarabilir. Ciddî bir eğitim ve disiplinli bir çalışma ise bundan çok daha büyük başarılar doğuracaktır.⁷⁵

Okuma Hızınızı Ölçtünüz mü?

Genel bir tasnifle, bir okuyucunun dakikada okuduğu kelime sayısına göre hangi sınıf okuyucular arasına girdiğini şöyle bir liste halinde gösterebiliriz:

⁷⁴ Bkz.: M. Esad Coşan, *Türk Dili ve Kültürü*, s. 35-40, Seha Yayınları, İstanbul.

⁷⁵ Ümit Şimşek, *Araştırma Teknikleri*, s. 82-83, Nesil Yayıncılık, İstanbul, 1996.

...	- 150	çok ağır
150	- 200	ağır
200	- 230	orta
230	- 250	orta üzeri
250	- 300	hızlıca
300	- 350	hızlı
350	- 450	çok hızlı
450	- . . .	müstesna derecede hızlı

Yukarıdaki rakamlar bir dakikada okunan kelime sayısını belirtmektedir. Herkes deneyerek kendi okuma hızını ölçebilir.⁷⁶

3- Okuma Alışkanlığını Kazanmak

Okuma Alışkanlığı Kazanmak İçin Tavsiyeler

İyi bir okuyucu olmak, her şeyden önce alışkanlık meselesidir. Bu alışkanlık devamlı ve disiplinli bir çalışma ile elde edilir. Kısa da olsa her gün devam eden bir çalışma, sebat edildiği takdirde bu alışkanlığı okuyucuda yerleştirecektir. Bu mevzuda tavsiye edilecek bir metodun, her gün günlük bir gazeteden seçilecek pasajlar üzerinde çalışmalar yapmak olduğunu bildiren uzmanların şu tavsiyelerini aynen aktaralım:

- “1. Gazeteden uzun bir yazıyı kupür halinde kesin.
2. Okuma maksadınızı berrak bir şekilde tesbit edin. “Alıştırma yapmak için” diyebilirsiniz. Ama neden başka

⁷⁶ Dakikada okunan kelime sayısına göre belirlenen okuma hızının değerleri farklılık gösterse de burada bir fikir vermesi açısından aldığımızı belirtmek isteriz.

bir yazıyı değil de onu seçtiniz? O yazıdan neyi öğrenmek istiyorsunuz? Bu sorunun cevabını verin.

3. Saniyeleri gösteren bir saatle, okumaya başladığınız ve bitirdiğiniz vakitleri tesbit edin ve okumanın kaç dakika ve saniye aldığını kaydedin. Okumaya başlamadan önce, yazının umumî mahiyeti hakkında fikir edinebilmek için şöyle bir göz gezdirin ve bu göz gezdirme müddetini de okuma müddetine dahil edin.

4. Yazının uzunluğunu, kelime sayısı olarak hesaplayın. Bu sayıyı, okuma müddetine bölerek okuma hızınızı tesbit edin. Çıkan rakam, dakikada kaç kelime okuduğunuzu gösterecektir.

5. Okumayı bitirdikten sonra, yazıya tekrar müracaat etmeksizin yazının bir özetini çıkarın. Bu özetle, hiçbir ana noktanın eksik kalmamasına dikkat edin. Yazı hakkında sorular sorun ve cevaplandırın.

6. Bu özeti ve soru-cevapları yazının kendisiyle karşılaştırın. Atlanan yerleri ve hataları not edin.

7. Yazı kupürünü ve okuma hızınızı bildiren notları, özet ve soru-cevapları bir dosyada muhafaza edin. Bu dosya, gelişmenizi göz önünde bulundurmanıza yarayacak ve yapacağınız değerlendirmelere esas teşkil edecektir.

8. Zamanla seçtiğiniz yazı cinslerinin mevzu, uzunluk ve ağırlık bakımından değişiklik göstermesine dikkat edin. Bu da değişik okuma şartlarına uyum sağlamanıza yardımcı olacaktır.

9. Her gün, mümkünse aynı vakitte, dikkatinizi dağıtacak sebeplerden ve kesintilerden uzak bir zaman ve yer seçerek

bu alıştırmalara mutlaka devam edin. Birkaç hafta müddetle bu işe ayıracağınız günlük yarımşar saat vakit, ileride kendisini fazlasıyla telâfi edecektir.

10. Günlük alıştırmaların dışındaki fırsatları da değerlendirmekten geri kalmayın. Okuma ile ilgili olarak öğrendiklerinizi tatbik etmek ve tatbik ettiklerinizi alışkanlık olarak yerleştirmek için, günlük okuma faaliyetlerinizden de istifade etmeye çalışın. Gazeteden mektuba kadar okuduğunuz her şey, kazanmaya karar verdiğiniz “iyi okuyucu” vasıfları için bir alıştırma sahasıdır.”⁷⁷

Okuma Alışkanlığını Niçin Kazanmalıyız?

Okuma alışkanlığının nasıl kazanılacağı yönündeki bir soruya M. Fethullah Gülen öncelikle İslam’ın ilk emri olan “Oku” sözünün insanlarda bir ülfet meydana getirdiği ve bunun manasının yeterince anlaşılamadığı şeklinde cevap veriyor. Daha sonra da “oku” emrinin manalarını açarak, şimdiye kadar maruz kaldığımız kültürel emperyalizmin sonucunda insanımıza okuma alışkanlığını tekrar kazandırmamız gerektiğini anlatıyor. Şimdi aslı uzun olan bu makalenin kısa bir bölümüyle sizi baş başa bırakalım:

“... İç ve dış tesirlerle çok yaralı hâle gelen nesiller, her gün biraz daha okumadan ve düşünmeden uzaklaşıyor ve âdetâ hezeyan yığınları haline geliyordu. Zannımca, bu uzaklaşma ve hezeyânlaşma bugün de devam ediyor. Bu arada dilimize sokulmak istenen neseypsiz kelime yığınları da okuduğunu anlamaya karşı indirilen ayrı bir darbe oldu. Biz onların, onlar da bizim dilimizi anlamaz hâle gel-

⁷⁷ Ümit Şimşek, *Araştırma Teknikleri*, s. 89-90, Nesil Yayıncılık, İstanbul, 1996.

diler. Bugün aynı kuşağın insanları dahi birbirini zor anlar durumdadır. Ve bunun önü alınmazsa, bu da düşünce dünyamız adına, en az diğerleri kadar yıkıcı olacaktır.

Evet bugün okumuyoruz ve okumadığımızın utandırıcı neticeleri de meydandadır. Düşüncede sığ, yeni terkipler yapmaktan mahrûm bir yığın haline geldik. Okumaya karşı sadece işstahsız değil, aynı zamanda nefret eder durumda bir çoğumuz. Okuyanımızın bir kısmı da âdetâ her şeyi yünden okuyor ve fikir adına yeni bir şey üretemiyoruz.

Bütün faziletlerde olduğu gibi okumayı da bizden öğrenen dünün karanlık ruh, karanlık akılları, bugün okuyor, anlıyor ve düşünüyorlar. Evde, arabada, otobüs durağında, çantasında taşıdığı kitabı açıp okuyor ve kendi ölçüleri için zamanını en iyi şekilde değerlendiriyorlar.

Meseleyi biraz daha dar çerçevede mütâlâa edecek olursak, önümüzde çığır açmış büyüklerimiz, kendi yazdığı bazı eserleri, seksen defa, bazılarını da yüz defa okuduklarını söylüyor ve bizlere fiilen okumanın lüzumunu göstermiş oluyor.

Konuştığı ve kendi alt yapısının ürünü eserleri, kendisi bizzat bu kadar okuduktan sonra da, talebelerinin başında duruyor ve “okuyun” diyor. Böylece devrimizde en mühim ve en onulmaz bir yaraya parmak basıp tedâvî yolunu göstermiş oluyor. Bu çığırî tâkip edenler okumalıdır. Devirlerinin kültürüyle donanmış olarak, daha önce edindikleri malûmatı hallaç etmeli ve muhtaçların yanına böyle bir kültür birikimiyle gitmeliler. Tâ ki, anlattıkları kabûl görsün ve aynı zamanda hasımlarımızın eline de koz verilmemiş olsun.

Okumuyorsak, ihânet içindeyiz demektir. Kendimiz boşlukta bocalarken, başkasına nasıl güven üfleyebiliriz ve zararlı akımlardan nesilleri nasıl kurtarabiliriz. Halbuki bu bizim hayatımızın gâyesi ve ilk vazifemiz. Öyleyse, İslâm'ın ilk emri “oku” fermanına herkesten evvel icâbete en muhtaç bizleriz...”⁷⁸

Kitap Okuma Alışkanlığını Kazanmada Müesseselerin Roller

a. Kütüphanelerin Rolü

Okuma alışkanlığını kazandırmada en önemli rollerden biri de kütüphanelere ve kütüphanecilere düşmektedir. Kütüphaneleri seven ve değerini anlayan biri yavaş yavaş da olsa okuma alışkanlığını kazanacaktır. Kütüphaneler tarih boyunca önemli bir fonksiyon edâ etmişlerdir. Ama son 50-60 yıl içinde memleketimizde kütüphaneler fonksiyonunu tam ifa edememektedir. Bizim kütüphanelerimiz böyle iken, belirli bir zamanda yapılan değerlendirme bize Harward üniversitesinin kütüphanesine her yıl 14 km. uzunluğunda raf eklediğini haber verir ki düşünmeye değerdir.

Kütüphanelerimiz konusunda 1951 yılında Türkiye'ye davet edilen A.B.D. Kentucky Üniversitesi kütüphanecisi Dr. Lawrence S. Thompson, Milli Eğitim Bakanlığı'na verdiği raporda; “Okul kütüphaneleri ve çocuk kütüphaneleri bahsinde devlet bütçesinden elde edeceğimiz her kuruluşun önemini belirtmek isterim, zira demokrasi zaferi burada kazanılacaktır. Şayet yeni nesli okuyucu bir nesil olarak yetiştiremeyecek olursanız de-

⁷⁸ M. Fethullah Gülen, *Asrın Getirdiği Tereddütler-3*, s. 15-19, TÖV Yay., İzmir, 1991.

mokrasiyi koruyamazsınız” diyordu.⁷⁹ Yaptığı tavsiyelerden birinde ise, “Genel, çocuk ve okul kütüphanelerine harcanan paranın milli birliği savunacak ordulara harcanan para kadar tesirli olduğu düşünülerek bu kurumları geliştirmek için her türlü çabanın sarf edilmesi gerekir.” demektedir.⁸⁰

Zamanın Süleymaniye Kütüphanesi memurlarından Muzaffer Gökmen Amerikan kütüphanelerini gezerken şahit olduğu bir olayı şöyle anlatır: “Umumî bir kütüphaneyi geziyordum. Bazı insanların kütüphanenin tuvaletine girip çıktıklarını ve kütüphaneye uğramadan gittiklerini görmüştüm. Bakışlarımı takip eden kütüphane idarecisi gülerek, ‘Neler düşündüğünü anlıyorum’ demişti. ‘Bugün oraya gelen insanlar, burada bir kütüphane olduğunu, kendilerinin bir parçası bulunduğunu görüyorlar. Yarın kütüphaneye de geleceklerdir. Ayakları alışıyor ya, bu bizim için şimdilik kâfi.’ Evet ayağı bir kere alıştırmak. Okuyan, bilen, sorgulayan bir toplum oluşturmak kolay değil.”

Billancart’daki (Fransa) Renault fabrikasının yönetim tarafından açılan bu kütüphanesinde 50 binden fazla kitap vardı. 1966 yılında çalışan 31 bin 200 kişiye 103 bin kitap ödünç verilmiştir.⁸¹

Belediyeler aşevleri açarak nasıl fakirlerin karnını doyururlarsa, kütüphaneler açıp kitap kampanyaları düzenle-

⁷⁹ Lawrence S. Thompson, *Türkiye’de Kütüphaneleri Geliştirme Programı*, Milli Eğitim Basımevi, s. 15-16, İstanbul, 1952.

⁸⁰ Kitaba ve kütüphaneye ne kadar değer verdiği malum ecdadın torunları olan bizlere bu tavsiyeleri yapanın bir amerikalı olduğunu düşünürsek içler acısı halimiz bir kez daha açık seçik bütün çıplaklığıyla ortaya çıkacaktır.

⁸¹ O. Suat Özçeşlebi ve N. Cebecioğlu, *Okuma Alışkanlığı ve Türkiye*, s. 48-49, Milliyet Yayınları, İstanbul, 1990.

yerek çocukların ve gençlerin akıl ve kalplerini de böylece doyurabilirler.

Kütüphanelerle ilgili değinilmesi gereken bir husus da bu ilim yuvalarında çalışan görevlilerin özenle seçilmesi gerektiği, görevlerini tam olarak yerine getirme şuuruna sahip kimselerden olması lüzumdur. Bir insanın kütüphaneleri sevmesi biraz da kütüphanelerde görev yapan insanın tavırları ve ilgisiyle doğru orantılıdır. Böyle olmadığı takdirde kütüphaneye gelen kimse okuma alışkanlığı kazanmanın ötesinde itici insanlar yüzünden kitaplardan soğuyabilir. Kitap okuma şuuruna ermiş kişiler bu durumdan etkilenmeseler de okuma alışkanlığını kazanmak üzere olan kişiler bundan etkilenirler. Nitekim büyük bir kütüphanesi olan ve çok kitap okuyan âlim hükümdarlarımızdan Fatih Sultan Mehmet şöyle der: “Kütüphaneciler; kültürlü, yalnız kitapların adlarını bilmekle kalmayacak, gerektiğinde kitapları açıklayabilecek kadar bilgili olacak.”⁸²

b. Kahvehaneler, Hapishaneler ve Okuma salonları

Kahvehaneler evvelden kitap okuma yerleri idi ve isimleri de kiraathâne (okuma yeri) idi. Zamanımızda ise buralarda kitap okunduğuna rastlamak mümkün olmuyor. Acaba kahvehaneler tekrar okuma yerleri olamaz mı? 1988’de Devlet Bakanlığı müşavirlerinden Nurettin Konaklı’nın gayretleriyle “Kahvehaneden Kiraathaneye” sloganıyla bir çalışma başlatılmıştı. Valiliklerden Devlet Bakanlığına gelen cevabî yazılardan anlaşıldığına göre Türkiye’de 7015 kahvehanede okuma köşesi açılmıştı. Binlerce kahveha-

⁸² O. Üstün Yıldırım, *Güzel Sözler Kitap, Kütüphane, Okuma*, s. 69, Varol Matbaası, Ankara, 1972.

nede okuma köşelerinin açılması niye mümkün olmasın? Bu türde yapılacak bir çalışmayla, vatan sathı bir mektep haline getirilecek ve bu şekilde okullarımız ve kütüphanelerle beraber, kahvehaneler⁸³ de tekrar ilim yuvaları haline gelebilecektir.

Hapishanelerimiz, vakit öldürme yerleri olarak devam etmemelidir. İnsanlarımız ister suçlu olarak, ister iftiraya uğrayarak cezalandırılmış olsunlar, okumama azabıyla da karşı karşıya kalmamalıdır. Oralarda mahkûmların ıslahı adına kitap çok etkili bir vasıta. Hapishanelerde, içinde sempatik memurların çalıştığı kütüphaneler kurulmalıdır.

Gönüllü kuruluşların kurdukları vakıflar, dernekler ve kitap okuma salonları vardır. Bunların sayıları artmalıdır. İşte size bir örnek: Mustafa Baktır anlatıyor: “Erzurum’da bir Vakfımızın bünyesinde, orta ve yüksek okul öğrencilerine yönelik olarak kurulan bir okuma salonu var. Başında bir öğretmen arkadaşımızın bulunduğu bu okuma salonunun adı, ‘Al götür, oku getir’. Öğrenci, çok küçük bir ücretle buraya üye oluyor ve adına bir kart açılıyor. Artık salondan istediği kitabı alıp götürüyor, okuduğu zaman getirip teslim ediyor, ihtiyaç duyulan yeni kitaplar piyasadan temin edilip hemen hizmete sokuluyor. Dolayısıyla öğrenci satın almadan birçok yeni kitabı da okuma imkânını buluyor. Yetkililer orta ve yüksek tahsilden binlerce öğrencinin bu yolla satın alamadıkları birçok kitabı okuduklarını ifade et-

⁸³ “Kahvehaneleri, kitap okunan, ilim ve kültür sohbetlerinin yapıldığı bir mekân hâline dönüştürecek, böylece gerçek fonksiyonlarına kavuşturacak faaliyetlerin, bütün Anadolu’da yaygınlaştırılması, faydalı olacaktır. Böylece insanımızın sosyalleşmesi ve birbirini tanıyarak kaynaşması neticesinde farklı sosyal statüdeki insanların diyalogda buluşması mümkün hâle gelecektir.” (“Bir Okuma Evi Olarak Kahvehaneler” adlı makaleden. Bkz: A. Yaşar AYDIN, *Sızıntı Dergisi*, Mart 2003, Yıl: 25, Sayı: 290)

tiler.” İşte Baktr’ın anlattığı aynı müessese birçok ilimizde de hizmete sokulabilir.

c. Camiler

Camiler, sadece ibadet yerleri değil, eğitim ve öğretim salonlarıdır. Camilerdeki eğitim ve öğretim uygulamaları, en mükemmel şekilde Peygamberimiz zamanında yapılmıştır.

Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) buyuruyor ki: “Bir kimse benim şu mescidimde hayrı öğrenmek veya öğretmek için gelirse o, Allah yolunda cihad eden kimse derecesindedir.” Başka bir rivayette de şöyle buyurulmaktadır: Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) bir gün mescide gelince iki halka görür: Birindekiler zikir ve ibadetle meşguldürler, diğerindekiler ilmî meseleler tartışmaktadırlar. Hz. Peygamber, bir an duraklayıp her iki halkanın da hayır üzere olduğunu belirttikten sonra şunları söylemiştir: “İbadet halkasındakiler Kur’ân okuyorlar ve Allah’a duada bulunuyorlar. Allah’ın rızasını kazanmaya çalışıyorlar. Dua ve arzularını Allah dilerse kabul eder ve verir, dilemezse vermez. Öbür halkakadakilere gelince, Allah’a kullukla ilgili bilgiler ve ilim öğreniyorlar. Ayrıca bilmeyenlere de öğretiyorlar. Bu grup daha üstündür. Ben de zaten bir öğretmen olarak gönderildim.” Bu sözlerinden sonra Peygamberimiz ilim halkasına girerek sohbet katılır.”⁸⁴

Ka’b b. Züheyr de meşhur kasîdesini Mescid’de okumuştur. Sonra da Efendimiz kendisine hırkasını hediye etmiştir.⁸⁵

⁸⁴ İbn Mace, *Mukaddime*, 17

⁸⁵ Ahmet Önkal, “*Asr-ı Saadet’te Mescidin Önemi*” *Diyanet Dergisi*, cilt: 19, Sayı: 3, (İbn Sa’d, *et-Tabakatu’l-Kübrâ*, 1/294).

Camilerin kütüphanelerine inanç, ibadet ve ahlâk kitapları gibi herkesin konularında anlaşabileceği veya kimse-nin itiraz edemeyeceği kitaplar bulundurmamak doğru bir tutum olacaktır. Bunun yanı sıra sosyal ve modern ilimler ile alakalı eserler de bulundurulmalıdır ki kütüphaneler daha çekici ve herkesin gelip kitap okuyabileceği yerler haline gelsin.

Günümüzde cami kürsüsüne bilim adamlarını çıkarıp, değişik kurum ve kuruluşlar tarafından kendilerine “fair play” ödülü verilen cami imam hatiplerinin bulunması okumaya ve ilme karşı olan ilgi ve istekleri daha da artıracaktır. Nitekim bir camide görevli bir imam 11 yıldır ilim adamlarını camiye davet edip konuşma yapmasına zemin hazırlamış ve bu güzel hizmeti karşılığında Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi Fair Play konseyi tarafından ödüle layık görülmüştür.⁸⁶ Camilerimizde uygulanan bu örneklerin artması da okumaya ve araştırmaya ilgiyi artıracaktır.

d. Eğitim Kurumları ve Eğitim Sistemi

Eğitim sistemi ve öğretmenlik mesleğinin etkisi de okuma alışkanlığı kazanmada önemli bir faktördür.

Türkiye’de okuma alışkanlığını kazandıran bir eğitim sisteminin bulunmayışı ne yazık ki okuma alışkanlığı konusundaki en büyük problemlerden birisidir. Eğitim sistemi öğrenciyi araştırmaya sevk etmeli, ezberciliğe dayanmamalı, ideolojiye girmemeli ve ders programlarında okuma alışkanlığına yer vermeyen bir eğitim sistemi olmamalıdır.

Japonlar yolcu taşıyamayacak durumdaki otobüsleri

⁸⁶ Mükremin Albayrak, *Zaman Gazetesi*, 14.05.2005.

“Çocuk kitaplığı” yapıp onları kitap odası biçimine getirerek, içine konan dolapları da kitaplarla doldurup sonra onları mahalle aralarına yerleştiriyorlar. Çocuklar okusun, iyi insan, iyi vatandaş olsunlar diye...⁸⁷

Eğitim kurumlarında müfredat içine “kitap ve uygulamalı okuma” adında müstakil bir ders konması çözüm adına ileri sürülebilecek adımlardan biri olabilir.

Tabii ki eğitim sistemi adına hep olumsuzluklardan söz etmek kesinlikle doğru değildir. Milli Eğitim Bakanlığı'nın orta düzeydeki öğrenciler için başlattığı 100 kitap projesinden sonra ilkokullardaki öğrencilere yönelik başlatılacak 100 kitap projesi de okuma alışkanlığını kazandırmada önemli bir rol oynayabilecektir. Ayrıca öğretmenlerin şahsî gayretleriyle ve müfredâtın uygun olmasıyla okullarda her gün bir saat kitap okuma saatlerinin konması da olumlu gelişmeler arasındadır. Okul kütüphanesinin yanında sınıf kütüphanelerinin telaffuz edilip yaygınlaştığını duymak ve görmek de olumlu gelişmeler arasında sayılabilir.

e. Genel Okumaların Tekrar Canlandırılması

“Genel okuma” insanların çeşitli vesilelerle bir araya gelerek ortak bir hareketle değişik eserlerden okumalarına denir. Bu hususu, kitap okuma alışkanlığını kazanmada müesseselerin rolleri arasında ele almamızın sebebi; “Genel Okumalar”ın tarih boyunca bir müessese gibi işlemiş ve okuma alışkanlığını kazandırmada çok faydaları olmuş olmasındandır.

Tarihin pek çok devresinde yazar ve şairler yazı ve şiir-

⁸⁷ M. Turan Tekdoğan, *İnsanlar ve Kitaplar*, s. 87-88, Lapseki, 1973.

lerini insanlara okurlardı. Ne kadar doğru olduğunu bilemesek de tarihçi Herodot'un dokuz kitabını halka okuduğu tarihi bilgiler arasında bulunmaktadır. Hatta pek çok edip yalnız umumi yerlerde okunmak üzere eserler yazmışlardır.

Arapların edip ve şairleri Ukaz panayırında hutbe ve şiir okurlardı. İnsanların karşısında mevlidler, miraciyeler okunmaya hâlâ devam edilmektedir. Anadolu'nun bazı yerlerinde kış gecelerini geçirmek için pek çok kitap da okunmaktadır.

Avrupa'nın büyük şehirlerinde bilgin ve edipler konferanslar vererek insanlara bilim ve fenleri eğlenceli metodlarla öğretmektedirler. Vaktiyle Roma'da yemek yeme zamanlarında kitap okumayla görevli memur esirlerin olduğu da tarihi kayıtlar arasındadır. Zamanımızda bazı batı okullarında cezayı hak etmiş öğrenciler, arkadaşları yemek yerken kitap okumakla cezalandırılmaktadır.⁸⁸

Fakat şunu belirtmek yerinde olur ki kitap okumayı bir cezalandırma neticesi olarak gören bu mantık doğru bir yol değildir. Çünkü kitap okumak bizim kültürümüze göre bir ceza değil bir ödül olmalıdır. Bizim kültürümüzde ödülü hak eden öğrenciye ve insanlara kitap hediye etmek söz konusudur. Hatta tarihimizde pek çok yazar hükümdarlar ve halifeler tarafından çeşitli şekillerle ödüllendirilmişlerdir.⁸⁹ Bundan dolayı yukarıda misallerini verdiğimiz hususlardan “kitap okumayı bir ceza şekli gören mantığı” tasvip etmek mümkün görülmemektedir.

⁸⁸ Necip Asım Yazıksız, *Kitap*, 121-122'den özetle, İletişim Yayınları, İstanbul, tsz.

⁸⁹ Necip Asım Yazıksız, *Kitap*, s. 160'da bunun bazı misalleri verilmektedir, İletişim Yayınları, İstanbul, tsz.

İşte yukarıda genel olarak misallerini verdiğimiz “genel okumalar”la, kitap okuma alışkanlığını kazandırma yolunda adımlar atabilmek mümkündür. Hatta bu sistemin günümüzde çok yararlı bir yöntem olduğunu söylemek de yerinde olur.

f. Oteller ve Hastaneler

Oteller insanın çoğu zaman yalnız kaldığı yerlerdir. Otel lobilerine kitaplıklar konarak buralarda da özellikle çok satılan ve herkese hitap eden faydalı kitaplar bulundurularak insanların hem boşa geçecek zamanları değerlendirilmiş hem de okuma oranının artırılması sağlanmış olacaktır.

Hastanelerdeki hastaların yalnızlığını gidermek, onları zor zamanlarında teselli edecek en güzel dostlar olan kitaplarla buluşturmak pek çok açıdan uygun bir harekettir. Eğer böyle yapılırsa insanların en uygun zamanlarında onları en çok ihtiyaç duydukları kitaplarla buluşturmak söz konusu olmaktadır. “En iyi arkadaşın kitap” olduğu hemen herkesin dilindedir. Hastaya moral veren, onları yaşama bağlayıcı ve dertlerini unutturucu türden kitapların onlar tarafından okunması, hastane gibi bir ortamda çok önemlidir. Bu yüzden hastanelerde bu tür kitapları ihtiva eden kütüphanelerin bulunması ve bunların teşvik edilmesi, okuma alışkanlığını kazandırma adına önemli bir adım olacaktır.

Kitap okuma alışkanlığını yaymak için üzerine görev düşen kurumlar tabii ki sadece bunlar değildir. Nikah salonları da bu güzel alışkanlığın yaygınlaştırılması için iyi birer vesile olabilirler. Yeter ki her bir fert okumak için

çaba gösterilmesi gerektiğine inansın. Evlenme törenlerinde, genelde âdet olan şeker kutucukları yerine, üzerinde davete icabet ettiklerinden dolayı teşekkür ifadesi bulunan ambalaj kâğıdına sarılmış küçük birer kitap verilmesi kötü bir fikir midir? Bu misali vermemizin sebebi bunun bizzat uygulanmış olmasıdır. Böyle bir zihniyete sahip anneler ve babaların, çocuklarının câhil kalmaması için büyük bir sorumluluk taşıyacakları da malumdur. Unutmayalım ki dinimizde iyi bir çığır açan herkes açtığı çığırdan yürüyenlerin aldığı sevap kadar sevap alacaklar ve o çığırdan yürüyenlerin sevaplarından da hiçbir şey eksilmeyecektir. Bunu Peygamber Efendimiz bildirmiştir.

Öyleyse neticenin kitap okumakla ve onu sevdirmekle sonuçlanacağı, vesilelerin de doğru olduğu herhangi bir çığırı açmak için gayret göstermek hem kendimize, hem milletimize hem de dinimize büyük bir hizmet olmaktadır.

Kitap Okuma Alışkanlığını Kazanmada Hediyeleşme

Herkes eşine veya dostuna hediye alır. Kitabın hediyeleşmelerimizde ilk sırayı alması okuma alışkanlığımızı da etkileyecektir. 18. yüzyıl sonlarında yaşamış ve bugünkü İstanbul Millet Kütüphanesi'nin kurucusu olan Ali Emiri Efendi bir bibliyoman yani kitap hastası idi. Elde edemediği kitapları sahibinden yalvar-yakar ödünç aldığı; onları el yazısıyla kopya ettikten sonra geri verdiği ve bu yolla yüzlerce el yazması kitaba sahip olduğu söylenmektedir. Kitap uğruna görmediği eza, çekmediği cefa kalmayan Hazret, sağlığında on dört bin kitabını Millet kütüphanesine bağışlamıştır. Ayrıca o, elinde bulunan güzel bir Arapça

kitabın kendisindeki noksan olan ikinci cildini temin etmek için, mevcut olduğunu öğrendiği Yemen'e tayinini çıkartmak istemişti.⁹⁰

Hastanede yatan yakınımıza, sünnet olan miniklere, evlenen çiftlere hediye ettiğimiz kitaptan -tabii ki hediye edilen kişiye ve makama uygun kitaplardan- daha cazip, etkileyici ve kalıcı hangi hediye olabilir?

Maneviyat Büyüklerinin Rollerini

Eskiden beri insanlar, mana büyüğü pek çok âlimin etrafında toplanmakta ve dinlerini yaşama ve ona hizmet verme yolunda “Bilmiyorsanız ehl-i zikre sorun” (Nahl, 16/43) âyeti gereği bu büyüklerin gösterdikleri şekilde yollarına devam etmektedirler. Burada, sizleri maneviyat büyüklerinin kitap okuma üzerinde ne gibi bir etkisi olduğu ile ilgili bir değerlendirme ile baş başa bırakmak istiyoruz:

“Bediüzzaman Hazretlerinin, şahsını kuru çubuğa benzeterek, Risale-i Nur’ların okunmasına teşvik edip durması, çeşitli bakımlardan örnek teşkil etmesi yönüyle büyük değer ifade eder. Bana göre onun yaptığı en büyük hizmetlerden birisi, okuyucularına “düşünce eğitimi” vermesidir. Düşünmeyen, düşünme ihtiyacını duymayan insan, okumayacaktır. Zorla okutulan kitap, insana faydalı olamaz. Tefekkürü ibadet olarak kabullenen Bediüzzaman, kimseye baskı yapmadan kitaplarını defalarca okutmaktadır. Kendisini dünya çapında kabul ettiren bu ekol, bence ilim merkezleri ve yöneticilerce incelenmelidir. Alkolü, sigarayı bıraktıran, insanı “iman fedaisi” haline getiren sır nedir? Üç

⁹⁰ Muhtar Tevfikoğlu, *Ali Emiri Efendi*, s. 51, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1989.

adamı öldürecek kadar merhametsiz bir kişiyi, tahta kuru-sunu öldürmekte tereddüt gösterecek kadar şefkatli hale sokan câzibe nereden kaynaklanmaktadır? Risale-i Nurlar, yüzlerce defa baskısı yapıлып dünyanın birçok dillerine niçin tercüme edilmektedir?

Bediüzzaman, her söylenen sözün kalbe girmesine yol verilmesini istemezken bunun kendisi için de geçerli olduğunu şöyle ifade etmektedir: “Size söylediğim sözler hayalin elinde kalsın; mihenge vurunuz. Eğer altın çıktı ise kalpte saklayınız, bakır çıktı ise çok gıybeti üstüne ve bedduayı arkasına takınız, bana reddediniz, gönderiniz.”⁹¹ Maneviyat büyükleri bu şekilde endişesiz olabilmeli, mensuplarını okumaya, araştırmaya, körü körüne bağlanmamaya teşvik edebilmelidir.”⁹²

Ödünç Kitap Verme

Kitaplarını deli gibi seven ve bundan dolayı çok hassas olup, kitaplarını hiç kimseye vermeyen kişiler vardır. Bunun sebebi, verdikleri kitapların geri getirilmemesi veya kitap üzerine tuttıkları göz nuru notlar olabilir. Eşyaları üzerinde aşırı titizlik gösterenler de bulunmaktadır. Bütün bunlara rağmen sosyal hayatta yardımlaşma kaçınılmazdır. Dinimizde, ihtiyaç sahiplerine ödünç para verme, bağış yapmanın ne kadar sevap olduğu da malumdur. Unutmamalıdır ki kitap ne kadar elden ele dolaşır ve ne kadar çok okunursa değeri o kadar artar.

Tabii ki bu arada kitabına sıkı sıkıya bağlı olan, ona

⁹¹ Bediüzzaman Said Nursi, *Risale-i Nur Külliyyatı* (Münâzarât), s. 1940, Nesil Yayınları, İstanbul, 2002.

⁹² İbrahim Ünal, *Kitap Tiryakiliği*, s. 93-94, Sim Yayıncılık, Ankara, 1999.

olan sevdasından dolayı kitaplarını kimseye vermeyenleri veya verse de kitabının arkasına düşenleri ayıplamak yerine takdir etmek gerekmektedir. Çünkü bu kişilerde kitap sevgisi, sadece onun ödünç verilmesinin önüne geçmiştir. Dolayısıyla onların sadece ödünç verme sevabından mahrum oldukları söz konusu olabilir ki onların kitaplardan aldıkları ilhamla etraflarına yaydıkları nur ve ışıktan aldıkları feyiz ve bereket, sözünü ettiğimiz sevaptan daha fazla getirisi olan bir husus olabilir.

Kitap Okuma Alışkanlığını Kazanmada Diğer Bazı Tavsiyeler

Kitap alışkanlığını kazandırma ile ilgili yukarıda ifade edilen hususlardan başka şu tavsiyeleri saymak da mümkündür:

1. Kitapların renk, baskı ve mizanpajının âhenkli ve çekici olması kitaplara ilgiyi arttırabilir.

2. Kitabı sevdirecek kişiler arasında, öğretmen, kütüphaneci ve kitapçının olduğu unutulmamalıdır. Kitapçı, mesleğini seven, okuyup araştıran ve sempatik birisi olursa birçok kişiye çeşitli kitapların ulaşmasında önemli rol oynayabilir.

Bu iki madde ile ilgili Peyami Safa şöyle der: “Okuyucu, çırpıştırma yazı, kolay cümle, göz boyayıcı resim, şatafatlı isim, hoppa mevzu, kübik çizgi, fütürist (gelecekçi) manzume, kötü kâğıt, pis baskı, dizgi yanlışı istemiyor. Disiplinsiz ve mertebesiz bir neşriyat kalabalığının önünde şaşırarak okuyucu bugün ne istediğini daha fazla biliyor. Yazı yazan ve basanlar arasında bu gelişimin farkında olmayanlar mer-

hametsiz bir ıstıfâya (ayıklanmaya) uğrayarak tasfiye edileceklerdir.”

3. Memleketimizde hanımların günleri meşhurdur. Bu günlerde pastalar yenir, bazen “Yasin”ler okunur, sohbetler yapılır. 10-15 dakikalık da olsa kitap okuyabilme cesareti gösterilebilse güzel sonuçlar alınabilir. Hanımlarımız, Kur’ân-ı Kerim, hadîs-i şerif ve dinî kitaplar okumak için bir araya gelebilmelidir. Küçük bir teşvikle bir araya gelebilecek nice insanlar vardır; yeter ki, öncülük yapma gayret ve cesaretini gösterebilecek kimseler bulunsun.

Vitrinleri ölçerek uygun kitap ve ansiklopedi alıp hiç okumayanları bile takdir etmek gerekir. Çünkü kitabın görünmesi de bir reklâmdır. Ev sahibi kitabı seyrediyor, bazen dokunuyor, evin hanımefendisi zaman zaman tozunu alıyor ya, bunlar da güzel. Belki bir gün kitapların kapaklarını açan, sayfalarda gözlerini gezdirenler olur. Kitaplar varsın, vitrinlerin raflarında sabırla beklesinler. Okunacakları zaman mutlaka gelecektir.⁹³

Okullarımızda Okuma Alışkanlığı Verilsin, Yeter

Okuma şuuruna ulaşamamamızın sebeplerinden biri de eğitim sistemindeki aksaklıklardır. Okullarımızda öğretilen hususlar şüphesiz ki çok değerlidir. Fakat ihmal edilen bir şey vardır ki, o da okullarda kitap okuma şuurunun verilemeyişidir. Zira bu şuur veriliyor olsaydı istatistiklerde, okuma ile ilgili acınacak halimiz yerine okuyan ve düşünen bir toplum olarak çıkmamız söz konusu olurdu. Nitekim Cevdet Kudret şöyle der: “Okullarımızda hiçbir

⁹³ İbrahim Ünal, *Kitap Tiryakiliği*, s. 97-98’den iktibasla, Sim Yayıncılık, Ankara, 1999.

şey öğretilmesin, hiçbir şey. Okuma alışkanlığı verilsin yeter...” Pelaut adlı filozof da okuma alışkanlığı hususundaki düşüncesini, “Okuma alışkanlığı kazanmayanın öğretimi yarım kalmış demektir.” sözüyle belirtir.

Bir öğretmen öğrencisine herşeyden önce kitap okuma sevgi ve şuurunu vermelidir. İsterseniz sizi okuma şuuruna sahip birinin, öğretmenine yazdığı bir yazının küçük bir kısmıyla baş başa bırakalım:

“Öğretmenim ince bir sitemdir...”

.....

Öğretmenim, ben sıcak nağmelerin mecnunuyum. Kalbim muhabbetin sahilsiz ummanlarını içine sığdıracak kadar büyük. Oysa en ücra köşelerinde bile nefret dalgalarının dövüşünü seyreden gönlüm, merhamet adına bir çift kanat hıştırtısına hasret giderken, sen gökyüzünün enginliklerinde süzölmüşsün; bana ne?

O sıcak bekleyişlerin kucağında, o sıcak deryada erittiğim ümit dünyamın enkazları yüreğimde buz tutarken, sen ufkun kızılığında güneşe uzanmışsın; bana ne?

Çiğ düşmüş yamaçlar, gölgenin koruduğu yollar... Ben burada kaybolmadım öğretmenim! Ben, karanlık bakışlarda, bulanık zihinlerin uçurumlarında parçalandım. “Hiç”in uğruna çektiğim ızdırabın tükenen iniltilerini duyamadın. Sen, o yollarda, o yamaçların eteğinde yorulmuşsun; bana ne?

Ben bir selvinin devrildiğini gördüm. Ümidin yeise inkılâbını... Mehtabın sevincinde sönen yıldızlara şahit oldum. Bir yıkılış karşısındasın öğretmenim. Öyle bir yıkılış ki, arzi ihtizaza getirecek kadar yaman, nehirleri taşıracak, seni de içine alacak kadar canhıraş... Bir

yangın karşısındasın öğretmenim. Öyle bir yangın ki; bütün bir gençliği hedef almış, tutuşturacak kadar korkunç... Ve öyle bir fırtına karşısındasın ki; arzı ağılatacak kadar dokunaklıdır. Bu oluşumları durduramadın, buna engel olamadın, set olmuşsun; bana ne?

Yemyeşil ormanlarda bestelediğim muhabbet şarkılarımı birkaç damla gözyaşına boğçalayıp çaresizliğe gömmeye mecbur bırakıldım. O günden beri gerçek tebessüm hasretim. Gündüzlerden intikam almayı heceleyen baykuşlar gibi karanlıklara tünemişken, sen güllere bülbülün sevgi şarkılarını okumuşsun; bana ne?

İçimde sönmeye terkedilmiş öğrenme arzumun sönük ışıklarına elin yetişmezken, hayal dünyandan öte gidemeyen ümitlerinle sen; gökyüzünün esrarlı derinliklerinden göz kırpan yıldızlara ulaşacakmışsın; bana ne?

Beynimin kar tutmuş fakültelerinin altında çatırdayan zihnim anlama acziyetiyle inler. Kabiliyetlerim sonsuzluğu dilerken; gençliğim belirsizlik dinamitini yedi. Ben fanide bitmeyip sonsuzluğa varmak isterken, sen ölümün kaçınılmaz olduğunu söylemişsin; bana ne?

Sen ulu bir çınardın ormanda öğretmenim. Beni gölgede korumak için dal salmış bir çınar. Oysa ben gölgede güneş alamamaktan ölmüşsüm. Sen beni sam yellerine karşı korumak isterken yıkılmışsın; bana ne?

Nazarım; düştüğü yerde görünmez noktanın ince kıvranışını görmeye namzettti. Ama maddeyi görmekten taşlaşmış, düştüğü yeri taş ağırlığında delip geçiyor. Madenin boğucu kısılcacında beyin guddelerinin ışısız karanlığında kayboldum. Ruhum kin ve nefretle dolup, gözlerim düşmanlık hırsıyla bulandı. Başiboş, gayeden mahrum, aklım gözüme çöreklenirken, maddenin karşı-

sında boyun bükmeyi öğrendim. Bütün hassalarım, hislerim, duygularım, elhasıl içim dışım taşlaştı. Ve yine ben ki ruhî bunalım içerisinde çılgınlaşıp, çığırtkanlaşıırken sen, bana tevazudan söz etmişsin; bana ne?

Gayemin ilahî hedefi yok, hayatımın bir manası yok demektir. Fitratıma zıt... Hayır! Ben böyle yaşamak istemiyorum öğretmenim. Tertemiz duygularım var. Kâinatı içime sığdırabilecek hislerle dopdoluyum. Ben de görmek, duymak, hissetmek istiyorum. Bilmek istiyorum; incir yaprağına bakmasını, papatyanın gülüşündeki manayı. Ve sevmek istiyorum, vatanımı, milletimi, şehitlerimin ruhlarını sevmek istiyorum. Sonsuzluğa elverişli kabiliyetlerimle ölmek istemiyorum öğretmenim. Bağırمامdan, kopardığım gürültüden bunu anlayamadıysan hâlâ...

Ben ki kötülük nedir bilmezdim, kin ve nefreti duymamıştım. Sevgi ummanlarını mevceleştiren duygularım vardı. Sevginin nefrete, iyiliğin kötülüğe inkılâbını senden görecektim. Ben ruhsuzlaşıp, vicdansız hâlde canavarlaşıırken öğretmenim, ışık olmuştun sen, gökteki yıldızdan daha uzak. Karanlıklarla dolu yolumu aydınlatmak için yanıştın. Oysa ben de ateşi ben, yağtı ben olan, bir mum gibi yandım kendi alevimde. Sen irfanın içinde boğulacakmışsın; bana ne?

Sen ilim öğretmek için vardın. Hakikate teşne dimağları yoğuracaktın, zıtlıkların kâbusuna galip getirecektin anlamak isteyen zihinleri öğretmenim. Ama ben cehaletin kâbusunda inliyorum. Ben gerçeklere susamışken, sen hakikatin gür sesiyle gürleyemedikten sonra öğretensin, öğretmensin; bana ne?"⁹⁴

⁹⁴ Meryem Beyazal, "Öğretmenim", Kitaba ve Okumaya Dair, s. 77-80, Işık Yayınları, İzmir, 2005.

4- Çocuk ve Okuma

‘Okumanın yaşı yoktur.’ sözü genellikle büyükler için söylenir. Böyle algılandığı için de, çocukların okuma problemi yokmuş gibi düşünülür. Oysa esas problem, çocukların okumaması veya büyüklerin onlara kitap okumamasıdır.

Anne-babalar çocuklarını nasıl eğitecek? Kültürümüzü onlara nasıl verecek? Değerlerimizi nasıl tanıtacak? Mevcudattaki güzelliği, yardımlaşmayı ve çeşitliliği çocuğa başka türlü nasıl anlatacak? Eğlence ihtiyacı nasıl karşılanacak? Çocuklar için hazırlanan kitapları onlara okumayan veya okutmayan kaç anne, çocuğa basit bilgiler dışında bir şeyler verebilir? Anne-babalar şimdi bu sorulara cevap arıyor.

Evet, “okuma ciddiye alınmadığı sürece, çocuğun iyi yetiştirilemeyeceğini anne babalar da biliyor. Ancak pek çok anne-baba çocuğa hangi yaşta ne verileceğini bilmediğinden, seviyesinin üstünde bilgiler yükleyerek; onu okumadan, öğrenmeden ve bilgi edinmeden nefret ettiririm endişesi taşıyor. O halde anne-baba, öğretmen ve rehberlere düşen vazife, çocuğa kitap okumayı sevdirerek; doğru kitapları, doğru zamanda okutmaktır, diyebiliriz.”⁹⁵

Okuma Alışkanlığı Ancak Çocukluk Döneminde Kazanılır

Kitap okumanın faydasını inkâr etmek mümkün değildir. Buna rağmen bazılarımız okur, bazılarımız da okumaz. Unutmayalım ki çocukluğunda kitap okumayan kişiler, çoğunlukla ilerleyen yıllarda da iyi bir kitap okuyucu-

⁹⁵ Harun Avcı, *Sızıntı Dergisi*, Mart 2003, Yıl: 25, Sayı: 290.

su olamamaktadırlar. Kitap okuyanların belki de tamamı çocukluk döneminde kitap ile haşır neşir olmuş kişilerdir. Büyük yazar ve şairlere bakalım, hemen hemen hepsi okuma alışkanlığı ve benzeri maharetleri çocukluk döneminde kazanmışlardır.

İmam Buhari Hazretleri küçük yaşta ilim tahsiline başlayıp, sıbyan mektebinde (ilk okulda) iken 15.000 hadis ezberlemiş ve büluğa ermeden de Abdullah b. Mübarek Hazretleri'nin kitaplarını ezberlemişti. Telif eser yazmaya başladığında da henüz yüzünde sakal çıkmamıştı.⁹⁶

Fatih Sultan Mehmet İstanbul'u fethettiğinde 21, Napolyon İtalya'yı zaptettiğinde 27 yaşında idi. Goethe ilk şiirini 10 yaşında iken yazdı. Mozart henüz 6 yaşında iken konser vermeye başladı.

Ünlü müzisyen Beethoven, ilk eserini 13 yaşında iken besteledi. Ünlü fizikçi İsaac Newton, yer çekimi kanununu keşfettiği zaman 24 yaşında idi.

Çocuklara daha küçük yaşta verilmesi gereken okuma alışkanlığı bütün anne babaların özen göstermeleri gereken bir husustur. Çocuklarımız, bir bakıma geleceğimizdir. Geleceğimizin kitap okumayan insanların elinde olduğunu düşünmek her anne babaya ürperti verir. Çocuklara okuma alışkanlığını daha onlar küçükken vermek aslında onların yetişmeleri için de en güzel bir methodur. Çünkü güzel ahlak da, dini bilgiler de, kültür de, yani kısacası çocuklara vermek istediğimiz pek çok şeyi kitaplarla vermek mümkündür. Evet, “düşünen, fikir üreten, düşündüğünü

⁹⁶ İbrahim Canan, *İslam'da Zaman Tanzimi*, s. 74, Cihan Yayınları, İstanbul, 1988.

ifade edebilen ve yanlış bilgi ile doğru bilgiyi ayırabilen fertlerin sayısının artması için, çocukluk çağında kitap okuma alışkanlığının kazandırılması gerekmektedir.”⁹⁷

Çocuklarımıza Hangi Özellikteki Kitapları Tavsiye Etmeli?

Çocuklara kitap tavsiye ederken onların psikolojik gelişimi; zihnî, fikrî ve bedenî vasıfları göz önünde bulundurulmalıdır. Bundan dolayı daha çok yedi yaşından itibaren çocuklara, kabiliyet geliştiren, hayal dünyasını zenginleştiren eserler okutulmalıdır. Çocukta hayal ve merak unsurlarının geliştiği yaşlarda, ilginin macera muhtevalı eserlere yöneldiği bilinmektedir. 11-12 yaş dönemi, çocuğun okumaya en elverişli olduğu dönemdir. 13 yaşından itibaren çocuğun örnek alacağı ve taklit edeceği “kahraman” arayışı başlamaktadır. Bu bakımdan tarihî romanların ve biyografik eserlerin bu yaş çocukları için önemi büyüktür. Bu yaşlarda erkek çocukların maceraya yönelmesi ve bu tür eserlere ilgi göstermesine karşılık, kız çocukların daha çok romantik eserleri tercih ettikleri de bilinmelidir.

“Anne ve babaların, öğretmenlerin tavsiye edecekleri kitapları seçerken, çocuğun psikolojik gelişimini ve zihnî, fikrî, bedenî vasıflarını iyi tanımaları ve öğrenmeleri şarttır. Tavsiye edilecek kitaplarda şu temel hususların bulunması gerekmektedir:

a. Seçilen eser, şekil özellikleri bakımından (harf karakteri, yazı tipi, resim, renk, cümle yapısı, kelime hazinesi vb.) çocuğun yaş ve ilgi seviyesine uygun olmalıdır.

⁹⁷ Hasan Aydınli, *Sızıntı Dergisi*, Mart 2004, Yıl: 26 Sayı: 302.

b. Eserin muhtevası, çocuğun yaş özellikleri, psikolojik, ruhî ve fikrî gelişimine katkıda bulunmalıdır.

c. Kitap, çocuğun sosyalleşmesine yardım etmeli, aile, vatan, millet ve insanlık gibi değerlere bağlılık duygularını güçlendirmelidir. Çocuk dil, din, kültür, gelenek, görenek vb. millî değerleri kitap vesilesiyle tanıyabilmeli ve bu değerleri sevebilmelidir.

d. Çocuk, kitap vesilesiyle, temel kişilik değerlerini ve doğruluk, dürüstlük, temizlik, ahlâkî değerler, çevreyle uyum vb. karakter özelliklerini kazanabilmelidir.

e. Kitap, dil ve anlatım özellikleri bakımından zengin ve seviyeli olmalıdır. Edebî eserler, dilin sevdirmesi ve dil öğretiminin uygulamalı olarak gerçekleştirilmesi için önemli araçlardır. Kitaptaki cümle yapıları basit ve düz olmalı, keleme, deyim ve atasözleri, çocukların yaş seviyelerine göre seçilmelidir.

f. Kitap, okumayı sevdirek çocukta okuma yeteneğini ve alışkanlığını geliştirmelidir.

g. Bütün bunlar uygulanırken, çocuğa kuru nasihat vermeden kaçınmalı ve otoriter bir yaklaşım sergilenmemelidir. Çocuk, yazarın samimiyetine ve içtenliğine inanmalıdır. Çocuk kitaplarında çocuğun ciddiye alınması ve anlatımın estetik vasıflarla renklendirilmesi de önemlidir. Kuru nasihat muhtevalı ve sadece bilgi vermeye dayalı kitaplar, çocuğun okumaktan zevk almasını ve bir kitabı sonuna kadar okumaya çalışmasını zorlaştırır.”⁹⁸

⁹⁸ Ali Dündar, *Yağmur Dergisi*, Sayı: 18, Ocak-Şubat-Mart 2003.

Çocuklara Kitap Okumayı Nasıl Sevdirebiliriz?

Okumayı sevdirmenin sihirli bir yolu yoktur. Bununla birlikte okumayı sevdirmek için değişik yollar denenebilir. Önceki bölümlerde değindiğimiz hususlara ek olarak, değişik yaştaki çocuklara uygulanacak pek çok yol bulunabilir.

* Her şeyden önce aile büyükleri evde devamlı olarak kitap okuyor ve kitaptaki konuları veya kahramanları ailedeki diğer kişilerle paylaşıyorsa, bu ortamda yetişen çocuk, kitap okumaya ilgi duyar. Okuma, önce ailede başlar. Okuma bilmeyen çocuk bile kitabı eller, sayfaları açar, resimlere bakar, onlarla ilgili sorular sorar, âdeta yeme-içme gibi kitapla iç içe büyür. Kısaca okuma bizim hayat tarzımız ise, çocuk da okur. Evet, çocuklara okuma şuuru, daha ziyade bu tür “örnek okumalarla” kazandırılabilir. Bizim kültürümüzde bir kitabı aile içerisinde sesli olarak okumak ve birlikte dinlemek geleneği yaygındı. Bu yolla bütün aile fertleri kitap okuma şuuruna sahip olurdu. Ne yazık ki günümüzde, kitap okuma geleneğini bırakmış ailelerde, beyhude bir istekle çocuklara kitap okumaları tavsiye edilmektedir. Çocuklara okuma alışkanlığı kazandırabilmek için, anne veya babanın çocuğa zaman ayırarak birlikte kitap okumaya çalışması şarttır. Çocuk bu uygulamayla, bilmediği kelimeleri ebeveynine sorarak öğrenebilecek ve telaffuz, vurgu ve imlâ konusunda beceri kazanabilecektir.

Çocuğun okuyacağı kitabı birlikte okumak onun hoşuna gider. Kitap okurken ses tonu kahramanlara göre ayarlanmalı ve okumaya canlılık kazandırılmalıdır. Hep anne veya baba okursa, bu çocuğu sıkar. Bazen çocuk okumalı anne-

baba dinlemelidir. Bazı aileler uyku öncesi hikâye okumayı düzenli bir alışkanlık haline getirmişlerdir. Bu alışkanlık çoğu ailenin uygulayabileceği pratik bir metottur.

Hikâye anlatırken mümkün olduğu kadar gülünç kelimeler seçilmeli ve ses, kimi yerde yükseltilip kimi yerde alçaltılarak, iki kişinin konuşmaları değişik seslerle aktararak, oyun oynuyormuşçasına anlatılmalı.

Netice olarak anne-babalar, olabildiğince çok sayıda akşamın belli bir süresinin okumaya ayrılmasını sağlamalıdır.

* Çocuğa kitap okumak için huzurlu bir zaman ve ortam seçilmelidir. Hem çocuğun, hem de kitabı okuyacak yetişkinin rahat olduğu zaman ve zemini seçmek, her ikisinin de zevk almasını sağlayacaktır. Her gün kitap okuma zamanı ve yeri oluşturulursa, düzensiz ve değişken ilgi yerine, düzenli ve nitelikli beraberlik sağlanmış olur. Böylece çocuk, ne istediğini bilen bir yetişkin olarak gelişecektir.

* Kitap bir bilgi aktarma aracı olarak gösterilmemelidir. Kitabın eğlenceli ve sıcak yüzü ön plâna çıkarılmalıdır. Çocuk kitapla bir dost, bir arkadaş niyetiyle tanışmalıdır. Çocuğun ilgisini çekecek kitaplar, genellikle resimli hikâyeler, romanlar, bilmece, bulmaca ve fıkra kitaplarıdır. Bu kitaplarla karşılaşan çocuk, onları oyuncak veya eğlence aracı olarak görür. Bu yakınlık çocuğu okumaya hazırlar.

* Çocuk, kitap fuarları ve kitap satış merkezlerine de götürülmeli, burada kitapları inceleyebilmesi için yeterli zaman ayrılmalıdır. Tamamını olmasa bile, çocuk, ilgi duyduğu kitapları kendisi seçmeli ve kendisi almalıdır.

Ancak alınan kitaplar, çocuğun yaşına uygun olmalıdır. Kitap üzerinde yaş grubunun yazılması okuyucuya kitap seçiminde büyük kolaylık sağlar. Kitabın iyi bir dil, güzel resimler ve iyi bir baskıyla hazırlanmış olması gerekir.

* Kitap okumayı sevdirmeye bakımından okul da önemli bir faktördür. Bu gâye ile günlük programa okuma saatleri konulabilir. Kitap okuma yarışmaları düzenlenerek, çok okuyanlara mükâfat verilebilir. Öğretmen çocuğun okuduğu kitap hakkında onunla konuşmalı ve okuduklarını paylaşmalıdır. Kantinlerde kitap satılması da teşvik edilmelidir. Okullarda kütüphane olmalı fakat kitaplar dolaplarda kilitli olarak tutulmamalı, çocuk kitapla daima haşır neşir olabilmelidir.

* Çocuğu kitap okumaya teşvik ederken zorlayıcı olunmamalıdır. Onu çok iyi tanımak yeterli değildir. Çocuğun ilgi ve ihtiyaçları da bilinmelidir. Çocukların ilgi alanları doğrultusunda mizahî yayınların da okunması sağlanabilir. Böylece çocuğun hem mizahi anlayışı gelişecek, hem de okumayı daha zevkli olarak algılayacaktır.

Uygun yollarla yaklaşırsa her çocuk kitap okumayı sever. Ancak baskıyla çocuğa kitap okutulamaz. Okumayı sevdiremiyorsak, hiç olmazsa okumadan nefret ettirmeyelim. Çünkü okumadan nefret eden kişi, en uygun vasatta bile kitaba kolayca ısınmaz.⁹⁹

⁹⁹ Harun Avcı, *Sızıntı Dergisi*, Mart 2003, Yıl: 25, Sayı: 290. Küçük yaştan başlayarak çocukları kitaplara ve okumaya yöneltmenin başka yolları da Osman Sevim'in "*Kitap Okuma Alışkanlığı Kazandırma Projesi*" adlı eserinde s. 60-64'de bulunmaktadır. Buradan daha geniş bilgilerin edinmek mümkündür. Bkz.: Bilge Kültür Sanat Yayınları, İstanbul, 2003; Ayrıca bkz.: O. Suat Özçelebi ve N. Cebecioğlu, *Okuma Alışkanlığı ve Türkiye*, s. 109, Milliyet Yayınları, İstanbul, 1990.

* Kitabı çocuğun oyuncakları arasına sokmak da onlara okumayı ve kitabı sevdirecektir.

* Anne, baba çocuğu için mutlaka evde bir kütüphane yapmalıdır.¹⁰⁰ Okuma alışkanlığı kazandırmada kitaplığın büyük değeri olduğu bilinmelidir. Bu noktada “Evinizde, kitaplara bir oda ayırmamışsanız, odanızda bir köşe ayırınız.” sözü çok manidardır. L. Borges evdeki kitaplığın değerini şöyle belirtmektedir: “Sadece okullarda değil, babamın kütüphanesinde de eğitim görmüş olmam dolayısıyla şanslıydım. Çocukluğumu hatırladığımda, babamın kütüphanesi mahallemden daha çok aklıma gelir, dünyayı bana açan o kitapları düşünürüm.”

Peyami Safa da der ki: “Kitap, evlerimize teker teker girecektir. Yarın her okumuş adamın evinde bir kütüphaneye teşekkül etmesini hazırlayacak mucizeyi, kitabın evlerimizi perakende bir hulûl (giriş) ile fethetmesi imkânlarında arayalım.”¹⁰¹

* İyi bilinmelidir ki, çocuğun dil gelişimi okuldan önce evde olmaktadır. Öyle anlaşılıyor ki, çocuğun yaş durumları göz önüne alınarak kitap okumak veya okuturmak gerektiğine göre ana babalar kitapları çok iyi incelemelidir. Bir taraftan anne baba kendilerini eğitmelidir. Çocukluk çağlarının evrelerini dikkate alarak kitap seçen anne babalar büyük insanlardır. Güzel kitap, iyi terbiye demektir. Herhalde iyi terbiyeden daha güzel miras bırakılamaz.

¹⁰⁰ O. Suat Özçelebi ve N. Cebecioğlu, *Okuma Alışkanlığı ve Türkiye*, s. 109, Milliyet Yayınları, İstanbul, 1990.

¹⁰¹ *Peyami Safa'dan Seçmeler*, s. 53, Yağmur Yayınları, İstanbul, 1976.

* Ailenin maddî durumu zayıf da olsa çocukların okuma gıdaları kesilmemelidir.¹⁰²

* Ayrıca anne babalar, çocukların, cep harçlıklarından bir kısmını kitaplara harcamaları hususunda eğitmelidirler.¹⁰³

Çocukların okumaya ilgilerinin artması için bir takım önlemlerin alınması gereklidir. Bu önlemler arasında şu hususları sayabiliriz:

* Daha okula bile gitmeyen miniklere kitap yazdırmak okuma alışkanlığı kazandırmada kullanılmış bir methodur. Bunun da faydası olabilmektedir.

* Televizyonun da okuma alışkanlığının kazandırılmasında kullanılması gerekmektedir. Bu yüzden çocuk programları yapımcılarının programlarda kitaba yer vermesi gerekir. Okuma alışkanlığını kazandıracak senaryo, skeç, tiyatro vs. yapılmalıdır. Televizyon karşısında geçen zamanın vakti belirlenmelidir. Televizyonlarda büyük insanları tanıtan programlar yapılmalıdır.

Avusturya'da ulusal radyo-televizyon kurumu "Birlikte Oku" adında okumayı teşvik edecek bir program yapmayı başarmış ve böylece yaklaşık 2 milyon konuta ulaşmıştır. Brezilya hükümeti düzenli olarak okumaya ilgiyi arttırmak için programların yanı sıra reklâm şeklinde çıkan ve "Okumak Yaşamaktır" adı ile başlayan duyurularda bulunmaktadır.¹⁰⁴

Buna benzer hususlar memleketimizdeki kitle iletişim

¹⁰² İbrahim Ünal, *Kitap Tiryakiliği*, s. 98-103'den özetle, Sim Yayıncılık, Ankara, 1999.

¹⁰³ O. Suat Özçelebi ve N. Cebecioğlu, *Okuma Alışkanlığı ve Türkiye*, s. 109'dan iktibasla, Milliyet Yayınları, İstanbul, 1990.

¹⁰⁴ Richard Bamberger, *Okuma Alışkanlığını Geliştirme*, s. 39-56 arasından özetle, Çev: Bengü Çapar, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1990.

araçlarında da yapılmalıdır. Benzeri programların ülkemizde olmadığını söylemek doğru olmasa da herhalde istenilen seviyede olmadığı da açıktır.

Çocuklara kitap okuma alışkanlığı kazandırmak için anne-baba tarafından yapılacak diğer hususlar şunlardır:

1. Çocuğun bilgi kazanması ve bu bilgiyi kullanması teşvik edilmelidir.

2. Ev ortamında çocukların bilgi birikimi ciddiye alınmalı ve desteklenmelidir.

3. Çocuğun değer verdiği özel günlerinde ona kitap hediye edilmelidir.

4. Çocuğun okumaları mükâfatlandırılmalıdır.

5. Çocuğun okuduğu kitabı, başkalarına anlatmasına imkân verilmelidir.

6. Anne-babalar okuduğu kitaplardan edindikleri güzel bilgi ve değerleri çocukları ile paylaşmalıdır.

7. Büyük yazar ve mütefekkirlerin hayatlarından örnekler verilmeli, onlara olan hürmet artırılmalıdır.

8. Televizyon ve bilgisayar karşısında geçirilen zamanlar düzenlenmeli, bu konuda aşırılığa izin verilmemelidir.

9. Süreli yayınlar takip edilerek çocukların merak hissi tahrik edilmeli ve çocuğa bunları takip etme alışkanlığı kazandırılmalıdır.

10. Çocukların harçlıklarından kitaba para vermeleri teşvik edilmelidir.

11. Kitapevleri ve kitap fuarları gezdirilerek çocukların böyle mekânlara ısınmaları sağlanmalıdır.

12. Kitap okuma konusunda çocuklara baskı yapılmamalı, bu alışkanlık sevdirilerek kazandırılmalıdır.

13. Küçük çocuklara kitaplardan sevebilecekleri pasajlar okunmalı, hikâyeler anlatılarak onların kitaba olan ilgisi artırılmalıdır.

Birçok anne-baba, çocuklarını meşgul edememekten yakınıır. Çocuklarımızı kitapların sırlı dünyasında meşgul etmek, onların gelişmesine katkı sağlayan önemli bir faaliyettir. Çocukların hayatı anlamlandırabilen fertler olması için, onlara okuyabilecekleri bir ortam hazırlamak ve okuma alışkanlığı kazandırmak, her anne babanın önemli görevleri arasındadır.¹⁰⁵

Okul Öncesi Dönemde Kitap Okuma

Kitap okumanın faydalarını kitabımızın önceki bölümlerinde ele almıştık. Burada da çocuklar açısından kitap okumanın ne türlü faydaları olduğu ve okul öncesi dönemde kitap okumanın niteliği ile ilgili bir yazıyı sizinle paylaşmak istiyoruz:

“Çocuklarımız, ülkemizde en fazla ihmale uğrayan, sadece kafalarına bilgi yüklenen ve televizyonun kuşatması altında olan en kıymetli varlığımızdır. Okullarımızda öğretimden eğitime vakit ayırlamadığı, çocukların kelime dağarcığı/nın yeterince gelişmediği, dürüst yaşama biçiminin öğretilmediği, çocuğun iyi ve kötü davranışı ayırt edemediği, kimin iyi insan olduğunu tanıyamadığı, hangi insanlarla dost olacağını bilemediği, pek çok eğitimci ve ebeveyn tarafından dile getirilmektedir. Aile veya öğretmen

¹⁰⁵ Bkz.: Hasan Aydınlı, *Sızıntı Dergisi*, Mart 2004, Yıl: 26 Sayı: 302.

bütün bu açıkları kitapla kısmen veya tamamen kapatabilir. Kitap, çocuk eğitiminin en önemli aracıdır. Çocuklara kültürümüzü kitaplarla veririz. Kitap; anne kadar önemlidir, diyemeyiz ama, anne çocuğa ne veriyorsa kitaplar da onları verebilir ve vermelidir. Kitaplar dilin kullanımını geliştirir ve yaşama tarzlarını öğretir. Çocuklar kitapla insanları tanıyıp değerlendirebilir. Roman ve hikâyelerin akışı içinde insanların davranışlarını tanır. Buradan hareketle, hangi davranışa sahip insanlarla dost olunacağını ve hangi davranışlardan da uzak durulacağını sezer hale gelir.

Hayatla alâkalı problemleri ve onların çözümlerini kitaptan okuyan çocuk, kendi hayatında benzer bir problemle karşılaştığında ben bunun çözümünü biliyorum, der. Kitap insana hayal kurmayı; insanları, tabiatı, canlıları sevmeyi öğretir. İcatlara ve teknolojiye merak uyandırır. İnsanın kâinattaki yerini ve görevini bildirir. Okuduğu hikâyeler ona karıncanın ezilmeyeceğini, kuş yuvalarının bozulmayacağını, hayvanların aç ve susuz bırakılmayacağını, ormanların yakılmayacağını öğretir. Yalan söylemenin kötülüğünü, hırsızlığın, kavga ve savaşın çirkinliğini vicdanında hissettirir. Çocuğa; nasihatle veremediğimiz insanları sevme, karşılıksız iyilik yapma, cesaret, azim, mütevazilik, kendine hedef koyma, başarılı olmak için çalışma gibi değerleri, çocuk okuduğu kitaplardaki kahramanları taklit ederek kendiliğinden kazanır.

Kitap, aynı zamanda bir eğlence aracıdır. Bilmece ve bulmacalar, zekâ oyunları ve fıkralar, çocuğu hem eğlendirir, hem zihnini geliştirir, hem de ibretli dersler verir.

Bütün anne-babalar bilmelidir ki, okumaya başlamanın yaşı yoktur. Onunla kitap okumaya ne kadar erken

başlarsanız o kadar iyi olur. Küçük çocuklara kitap okumak onlarla ilgilenmenin en güzel yollarından biridir. Çocuğun kişiliği büyük nispette bu yaş döneminde geliştiği için ona söylenen ve telkin edilen şeyler onun kişiliğinin şekillenmesine tesir eder. Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in, çocuk doğar doğmaz kulağına ezan ve kameet okumayı tavsiye etmesi ve kendisinin de bizzat bunu uygulaması çok manidardır. Demek ki çocuğun ruhunu beslemek için daha ilk gündən başlayarak onun kulağına birşeylerin söylenmesi ve onunla konuşulması gerekmektedir. Bugün çocuk gelişimi üzerinde çalışanların tespitleri de bundan başka bir şey değildir.

Çocuk görmeye, renkleri ve şekilleri ayırt etmeye başladığında, onunla kitaplar aracılığıyla konuşmaya geçebiliriz. Bir resim veya şekil çocuğun ilgisini çeker. Eğer bir konuyu çocuğa uygun bir resim, fotoğraf veya şekille anlatırsak, işitme ve görme duyusunu birlikte kullanacağından, söylenen daha kalıcı olur. Bundan dolayı daha bebek iken; onu kucağımıza aldığımızda resim kitabını açarak hem resmi ona gösterir, hem de resimle ilgili konuşmalar yaparsak, onu kitapla erkenden tanıştırmış oluruz. Bu uygulama, anne-babaya yakın temas sebebiyle çocuğa sevildiğini hissettirmenin yanında, dil gelişimi ve anne-baba ile diyalog kurma bakımından da faydalı olur. Daha büyük bir fayda ise, erken yaşta çocuğun hayatına kitabın girmesi ve kitaba karşı alâkanın uyanmasıdır. Artık kitap onun için sıcak bir arkadaş olur ve okuma sürekli bir ihtiyaç haline gelir. Victor Hugo'nun dediği gibi, 'Okuma ihtiyacı barut gibidir, bir kere tutuşunca artık sönmez.'

Batı, okul öncesi döneme ait çocuk kitabı çeşitliliği, kalitesi ve sayısı bakımından bizimle kıyaslanamayacak kadar ileridir. Ancak bizde de son yıllarda bu konuya daha fazla önem verilmekte ve bu sayede okul öncesi kitap ve dergi yayıncılığında takdir edilecek bir gelişme yaşanmaktadır. Bu kitapların çocuklara ulaştırılması ve okunmasında okul öncesi eğitim kurumları önemli rol oynamaktadır. Pek çok anne-babanın çocuk yetiştirme hususunda bilgisiz veya ilgisiz olduğu dikkate alındığında, ülkemizdeki problemin sadece kitap yayımlama olmadığı, bunun yanında anne-babalara rehberlik hizmetinin de çok eksik olduğu söylenebilir.

Okul öncesi dönemde anne-baba her gün çocuğa kitap okuduğunda onun kelime hazinesi genişler, düşünme kabiliyeti ve buna bağlı olarak zekâsı gelişir. Dinlemeyi ve konuşmayı öğrenir. Kitap okumayı seven bir fert olarak yetişir. Hikâye okunurken o sık sık soru sorar. Çocuk soru sorarak öğrendiğinden buna izin verilmelidir. O, kelimeler, hikâye kahramanları veya kitap hakkında konuşmak istediğinde hemen sözü kesilmemeli, konuşması sağlanmalıdır. Onun sorularına mantıklı doğru, tatmin edici cevaplar verilmelidir. Asla yalan yanlış şeyler söyleyerek soruları geçiştirilmemelidir. Çocuklar aynı hikâyeyi tekrar tekrar dinlemekten sıkılmazlar. Bildikleri hikâyeleri defalarca dinlemeyi sevdikleri gibi aynı kitabın tekrar tekrar okunmasını da severler. Bu işlem, kelimelere aşına olmaya yardımcı olduğu gibi kitapta verilmeye çalışılan mesajın akılda kalmasına da yarar.”¹⁰⁶

¹⁰⁶ Harun Avcı, *Sızıntı Dergisi*, Mart 2003, Yıl: 25, Sayı: 290.

Okuma İlgisi ve Alışkanlığını Geliştirmeye Yönelik Bazı Düşünceler ve İpuçları

- Kitaplardaki eskime ve parçalanmaları önleme gayretleri ile okumaya ilginin artırılması.
- Kompozisyon yarışmaları düzenlemek.
- Tartışma ve oylama yoluyla “Ay’ın kitabını seçme”.
- Kitap ödünç verme: Halk kütüphanelerini ziyaret ederek ilgi çeken kitapların anlatılması.
- Kitaplara ait deneyim ve tecrübeleri iletme.
- İyi kitaplar bulmak için kitap arama çalışmaları.
- Kitap satın almayı artırma: Kitap sergileri. Cep harçlığı ile alınacak cep kitapları, doğum günü kitabı, değişik başarılar için ödül olarak kitaplar verme v.b..
- Kitaplarla ilgili her türlü bilmece ve oyunlar.
- Okulda, gençlik kulüplerinde, parkta, eğlence yerlerinde okuma için fırsat sağlama.
- Sınıfta veya benzeri bir yerde her gün 15 dakika sessiz olarak düzenli kitap okuma alışkanlığı ve okuma bayramları.
- Okuma başarısını ölçmeye yarayan okuyucu pasaportu gibi okumaya ilgiyi çekecek araçlar bulmak.
- Okuma ilgilerinin gelişimini izlemek için okuyucu nitelendirme formları hazırlamak.
- Okuma günlüğü hazırlamak: Bu sistem, Avusturya’da yüzlerce okulun sınıflarında 10 yılı aşkın süreyle başarılı olmuştur.

- Kitle iletişim araçları ile kitaplar arasında iletişim kurmak.
- Yazarlarla ilişki-okuma ve tartışmalar.¹⁰⁷
- İyi okuyamayanlar için öğretmeni veya bir başkası tarafından yapılacak özel yardımlar.
- Haftada bir saat serbest sessiz okuma.
- Kitap kulübü kurma.
- Kitabın sonunu evde bitirtmek için okumaya çekme metodunun kullanılması.
- “Hikayeyi tamamlıyoruz” metodu ile okuyuculardan bir hikayenin sonunu bitirmelerini isteme.¹⁰⁸
- Ülke çapında “kitap okuyan insan” fotoğraf ve resim yarışması gibi aktiviteler düzenleme.
- Kitap tanıtımları gerçekleştirme ve bu tanıtımlarda ilgi çekecek cümleler kullanma.
- Okunacak kitaptaki kahramanın resmini çizdirme.
- Okuma alışkanlığını kazandırma sitesi kurma, bu siteyi geniş içerikle doldurma ve zenginleştirme.
- Değişik vesilelerle seminerler düzenleme.¹⁰⁹

¹⁰⁷ Nurullah Ataç der ki: “En büyük yazarlarımız büyük kitapları alsınlar, onları kısaltınsınlar, çocuklarına anlatsınlar.” Bkz.: M. Turan Tekdoğan, *İnsanlar ve Kitaplar*, s. 87, Lapseki, 1973.

¹⁰⁸ Özetleyerek aldığımız bu düşünceler için bkz.: Richard Bamberger, *Okuma Alışkanlığını Geliştirme*, s. 60-62, Çev: Bengü Çapar, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1990.

¹⁰⁹ Osman Sevim, *Kitap Okuma Alışkanlığı Kazandırma Projesi*, s. 33-37’den özetle, Bilge Kültür Sanat Yayınları, İstanbul, 2003. Ayrıca konu ile ilgili bkz.: Üstün Dökmen, *Okuma Becerisi, İlgisi ve Alışkanlığı Üzerine Psiko-sosyal Bir Araştırma*, s. 34, 55, 80-81, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1994; Richard Bamberger, *Okuma Alışkanlığını Geliştirme*, s. 39-56 arası özetle, Çev: Bengü Çapar, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1990.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
ESKİMEYEN SÖZLER

ESKİMEYEN SÖZLER

Kitap, Okumak ve İlim Üzerine Eskimeyen Sözler

Tarih boyunca kitap, okumak ve ilim üzerine pek çok sözler söylenmiştir. Bunların arasında birkaç kelimeyle pek çok hususu ifade eden vecizeler de bulunmaktadır. Zaten vecizeler, genelde, söylendiği konudaki düşünceleri en güzel şekilde özetleyen ve arkasında büyük bir hayat tecrübesini barındıran özlü sözlerdir. Bu bölümde sizlere bu vecizelerden bir demet sunmaya çalışacağız.

Buraya aldığımız vecizeleri, sahiplerinin kronolojik sırasıyla değil de kullanım açısından daha pratik olması amacıyla alfabetik olarak aldık. Aşağıda öncelikle, sahabîlerin de içinde bulunduğu Doğulu düşünürlerin, daha sonra da batılı düşünürlerin sözlerini bulacaksınız.

1- Doğulu düşünürlerin Sözleri

Âdemin hayvanîyeti yemekle, insanîyeti okumakla kâimdir. (Namık Kemal)

Âlim-i mürşid koyun olmalı, kuş olmamalı. Koyun, kuzusuna süt, kuş yavrusuna kay (kumuk) verir. (Bediüzzaman)

Allah'ın hesabına kâinata bakan adam her ne müşahede ederse ilimdir. Eğer gafletle sebepler hesabına bakarsa, ilim zannettiği şey de cehil olur. (Bediüzzaman)

Allahu Teâlâ'nın mahlûklarını inceleyen fen adamları, O'nun büyüklüğünü herkesten iyi anlarlar. (Fahredden-i Razi)

Anladım ki: saadetimiz, medeniyetin modern ilimleri ile olacaktır. (Bediüzzaman)

Anlamak başkadır, bilmek başkadır; bin şeyi bilmekten-se, bir şeyi anlamak daha iyidir. (M. Fethullah Gülen)

Anlayış nerede olursa, orası ululuk kazanır; bilgi kimde olursa o, büyüklük bulur. (Yusuf Has Hacib)

Asıl yetimler anadan babadan değil ilim ve ahlâktan yoksun olanlardır. (Hz. Ali)

Bana bir harf öğretenin kölesi olurum. (Hz. Ali)

Bana öyle geliyor ki, yalnız başlarına yaşayanların en büyük acıları kitapsız oluşlarıdır. (İbrahim Halil Billurcu)

Bazı kitaplar vardır ki onlar temel ve esastır. Onları sürekli okumak lazım. Bu seneki anlayış ve idrakinizle bir şey anlarsınız; iki sene sonra o günkü seviyenizle okursanız o kitaplarda çok daha derin mânâlar görürsünüz. Mesela, Kur'ân-ı Kerim'i böyle bir okuma hususunda diğer kitaplarla beraber değerlendiremeyiz; ama mâlumunuz onu ayda bir hatmetmeye seleflerimiz Kur'ân'ı terke-den adam nazarıyla bakmışlardır. Ayrıca, Risaleler sürekli ve çok okunmalıdır. İhlas Risalesi gibi onbeş günde bir

okunması çok faydalı olacak bölümler vardır. Bazen çok farklı kitaplar okuma insanı ukalalaştırır. O insan farklı davranmaya başlar, malumatfurüşluk yapar, bilgiçlik taslar. Bir başkası da önüne gelen her kitabı vize sormadan okur. Çoğu zaman mâlâyânî şeylerle vaktini tüketir, zihnini dağıtır. Önemli olan çok okumadan ziyade kayda değer kitapları okumaktır. Diğer taraftan, okurken, im'anı nazar; yani, mevzulara derinlemesine bakma, okuduğu mesele üzerine odaklanma ve yoğunlaşma çok önemlidir. Kitapta anlatılan şeyler üzerinde ısrarla durma, ele alınan konular arasındaki münasebetlere, o kitaptaki belli bahislerin başka yerlerdeki işleniş tarzına da bakma, yapılan ima ve göndermeleri, seçilen kelimelerdeki incelikleri yakalamaya çalışma da çok istifadeli olur.

Kitap okurken başka bir husus da özet çıkarmaktır. Üstad Hazretleri, okunan risaleleri talebelerine özetletirmiş. Zaten bu özetleme gayretlerini Lahikalar'da açıkça görebilirsiniz. Mesela, Hulusi Efendi ve Hoca Sabri Efendi gibi insanların özetlemeleri öyle hoştur ki, pek beğenirsiniz. Eserlere çok vakıftırlar, dilleri de çok güzeldir. Fakat, sadece onlar değil; Üstad âdet edinmiş, bu yolla pek çok talebe yetiştirmiş. Onlar, okudukları yerlerden ne anladıklarını çok iyi kompozite etmişler. Bu sayede hem kendileri öğrenmiş ve hem de başkalarına risaleleri okutmuş, öğretmişler. Evet, okunan kitapların özetlenmesi, en azından okunan her bahisten sonra insanın kendi kendine "Ben buradan ne anladım?" deyip zihnen özetlemesi azamî derecede istifadeyi sağlar.

(M. Fethullah Gülen)

Bilgiden başka hiçbir kuvvete heves etme. (Câmi)

Bilgili adam güneş gibidir, girdiği yeri aydınlatır. (Zübeyr Gündüzalp)

Bilgili olan güçlü olur. (Firdevsi)

Bilgin kimseyi hoş tutup sözünü dinle, fazilet öğren, öğrendiğini işinde kullan. (Kaşgarlı Mahmut)

Bilgisi ile amel etmeyen âlim, elinde meş'ale tutan köre benzer. Başkasının önünü aydınlatır, ancak kendi dünyası karanlıktadır. (Sa'dî Şirâzî)

Bilgisiz ne dünya olur, ne âhîret. Evvela ilim lazım. Farzdan evvel farz, ilim; farz içinde farz da ihlastır. (Mehmet Feyzi Efendi)

Bilmediklerimi ayağımın altına alsaydım, başım göğe değerdî. (İmam-ı Azam Ebû Hanîfe)

Bilmeyene yazıklar olsun, bilip de yapmayana yetmiş defa yazıklar olsun. (Ebu'd-Derdâ)

Bir insanın insanlığı, öğrenip öğretmek ve başkalarını aydınlatmakla belli olur. Bilmediği hâlde öğrenmeyi düşünmeyen; öğrendikleriyle kendini yenileyip başkalarına da örnek olmayan kimse dış itibarıyla insan görünse de düşündürücüdür. (M. Fethullah Gülen)

Bir insanın okuyup-öğrendikleri ne kadar çok olursa olsun, edindiği bilgiler hiçbir zaman onu okuyup-öğrenmekten alıkoymamalıdır. Gerçek ilim adamları, daha çok; sürekli, araştırmalarının yanında bildiklerini yetersiz bulan kimseler arasından çıkmıştır. (M. Fethullah Gülen)

Bir kitabın ilk sayfalarını açarken çoluk çocuk sahibi olmak emeliyle okumaya başlamalıyız. (Peyami Safa)

Bir kitabın kaç dakikada okunduğunu bırak, kaç yılda yazıldığını düşün. (Arif Nihat Asya)

Bir millet cehâletle haklarını bilmezse ehl-i hamiyeti dahi müstebid (zorba) eder. (Bediüzzaman)

Bir ömür boyu kitaplarla mutlu oldum. Mutluluk nedir, diye sorulsa “kitaplar okumak, kitaplar edinmek, kitaplar arasında yaşamaktır” derim. (Selim İleri)

Bir şey olduğuna inanarak, özenerek, eşeleyerek okursanız farklı farklı desenler ortaya çıkarabilirsiniz. Israrla, inanarak, bir daha bir daha açıp okur, takıldığınız yerlerin üzerinde durarak sorup araştırırsanız bakarsınız Allah sizi yeni yeni tesbitlere vardırır. Bir kimyager gibi yeni yeni terkiplerle daha farklı bir şeyler bulabileceğinize inanarak 50 gün aradınız bulamadınız 51. gün inancınız sarsılmadan devam etmelisiniz. Yoksa kaçır gider bulamazsınız. Bir de eserlerimize bütüncül bakabilmek çok önemli, böyle bakamazsanız anlayamazsınız. İnsan önce okuduğu şeylere inanmalı, inanmış olarak okumalıdır. İnanarak okursan o okumanın bereketini fazlasıyla görürsün. Demirin yıprandığı ve demirin aşındığı gibi bizler de bazı meselelerde yaşlanmaya maruz kalıyoruz. 30 senelik kıdem var, ama 30 günlük nura vakıf bir adam gibi bir aşkı bir şevki olmuyor. Aynen köprünü halatı gibi yük taşımaz hale geliveriyor. Onun için yaşla başla birlikte derinleşme de müsavi olmalı ve müsavi gitmesi lazım. İnsanları çok bilmek ukalalaştırmamalı, kıdemini ukalalığına da takılıp kalmamalı. Onu da anlatayım bunu da anlatayım, orada görüneyim burada da görüneyim diyerek sığlaşmamalı. (M. Fethullah Gülen)

Bir yazı bizde ancak kendi malımız olan fikirler doğurmak şartıyla faydalıdır. (Peyami Safa)

Birçokları kitabı ucuz olduğu için almaz. Düşünmez ki kitabın tek değeri okunmasındadır. (Cemil Meriç)

Boş vakitlerimi hep kütüphanede geçirdim. Karma karışık gazete, dergi, roman, psikoloji, sosyoloji, tarih, felsefe kitabı, hoşuma giden her şeyi okudum. Kitapların dünyası, beni boğan ve ezen dar ve kapalı çevreden çok geniş ve derindi. (Mehmet Kaplan)

Bütün hakiki ilimlerin esası ve madeni ve nuru ve ruhu: Marifetullah'tır ve onun en büyük ve önemli esası da İman-ı Billah'tır. (Bediüzzaman)

Büyük kültür eserleri insanın duygu ve düşünce dünyasını, ilmî araştırmalar bilgi ve maharetini geliştirir. Okulu bitirdikten sonra kitap okumayanlar belli bir noktada durmuş saate benzerler. Zaman ilerledikçe onlar gerilerler. Meslek hayatının ve günlük zaruretlerin çenberinden bizi ancak şahsiyetimize yeni bir şeyler katan kitaplar kurtarır. Güzel ve iyi bir kitap insan için gidilmemiş yeni bir ufuktur. (Mehmet Kaplan)

Câh (makam) ile gelmez fazilet câhile. (İbn Kemal)

Câhil, öfkelenince bağırır-çağırır; akıllı ise, yapması gerekli olan şeyleri plânlar. (M. Fethullah Gülen)

Cehalet korkuya, taklit ise telaşa düşürür. (Bediüzzaman)

Cehalet, en kötü arkadaş; ilim, en vefâli yoldaştır. (M. Fethullah Gülen)

Çocuklara okutulacak kitaplar, şiir olsun nesir olsun, düşünceye kuvvet, ruha metanet (zor ve sıkıntılı durumlarda dayanıklılık ve gayret), ümit ve azme fer (güç ve kuvvet) verecek mahiyette olmalıdır ki, iradeleri güçlü, fikirleri sağlam nesillere sahip olunabilsin... (M. Fethullah Gülen)

Dinin ruhuna muhalif olan bâtın (gizli ve sırlı bilgi), bâtıldır.
(Ebû Said el-Harrâz)

Dünyada en güzel yer, rahvan (sarsmadan giden) atın sırtı;
Zaman içinde en hayırlı dost ise kitaptır. (el-Mütenebbî)

Dünyada herşeyin çaresi bulunur. Yalnız câhil bir inatçıyı kafasına saplanmış bir düşünceden döndürmeye imkân yoktur. (Şinasi)

Edindiğin bilgiler, giysilerine benzememeli, sen yıkanırken akıp gitmemeli. (el-Bîrûnî)

Ey okunmamış kitap! Bir gün gelecek, okunacaksın. Üzerine belki mavi, belki ela, belki yeşil gözler eğilecek ve seni okurken ağlayanlar olacak, gülenler olacak. Gösterişsiz kapağının altında saflığını sakla ey kitap! Güzel yüzler, güzel gözler, güzel kirpikler göreceksin. O günü beklemeye değer. Bu mevsim üşütmesin seni. Çiçekler gibi, baharı beklemeyi bil! Yaprakların bono değil, çek değil, fatura değil, banknot değildir. Yazık ki okunsan da anlaşılamayacağın çağlar, nöbetler geçirmekteyiz. (Arif Nihat Asya)

Fazilet, ilim-hilim-ibadet sacayağı üzerinde oturmaktadır. (M. Fethullah Gülen)

Geleceğin bahtiyar nesilleri, zamanı değerlendirmesini bilecek; düşünürken çalışmayı, çalışırken okumayı, okurken de idealleri uğrunda hizmet vermeyi ihmal etmeyecek, daima canlı, daima renkli olmasını bilecektir. (M. Fethullah Gülen)

Gerçek bilgi, disiplinli ve denenmiş bir bilgidir. (Cemil Meriç)

Git öyle bir ilim ara ki, senin gönlünü açsın ve her problemini halletsin. (Şâhidî)

Günahtan kaçınmayan bilgin, ışık tutan bir kördür. Doğru yolu gösterir ama kendisi göremez. (Sâdi Şîrâzî)

Hak söylemeye başlayınca, cehalet öfkelenir, taassup tedirgin olur; ilim ise kulak kesilir dinler. (M. Fethullah Gülen)

Hasta olsam, ilâcım, çorbam, sütüm o kitap / Suda mataram, gökte paraşütüm, o kitap. (Necip Fazıl Kısakürek)

Hedef ve maksadı belirlenmiş bir ilim, sahibi için, “ile’l-ebed” devam edecek bir bereket vesilesi ve tükenmez bir hazinedir. Bu hazineye malik olanlar, yaşadıkları sürece hatta daha sonra da tatlı bir su kaynağı gibi daima ziyaret edilir ve hayra vesile olurlar. (M. Fethullah Gülen)

Her anne ve baba, çocuklarının kafası gereksiz şeylerle doldurulmadan önce, onları mutlaka ilim ve irfanla doyurmalıdır. Çünkü hakikat adına boş gönüller ve marifetten mahrum ruhlar, her türlü fena düşüncenin serpilip gelişmesine müsait birer tarla hükmündedirler. Önceden onlara ne tür tohum saçılırsa daha sonra hasat edilen de o olur. (M. Fethullah Gülen)

Her toplum bir kitaba dayanır. Ramayana, Neşideler neşidesi ve Kur’ân. Senin kitabın hangisi? (Cemil Meriç)

Her zaman hâl ve davranışlarını Kitap ve Sünnet’e göre değerlendirmeyen ve kendini kontrol etmeyen, bu meydanın erlerinden sayılmaz. (Ebu Hafs)

Hergün iyi bir eserden yüksek sesle beş on sahife oku. Bu sayede konuşma ve söz söyleme istidadın gelişir. (Ali Fuat Başgil)

Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?

Olmaz ya... Tabii... Biri insan biri hayvan. (M. Akif Ersoy)

Hikmetli bilgi, tecrübe ile desteklenmiş ve uygulanabilir özellikler taşıyan ilimdir. Hikmet, ilim ile sanatın birleşmesidir. (Elmalılı M. Hamdi Yazır)

İhtiyaç, ilmî keşiflerin keskin gözlü bir kılavuzudur. (M. Fethullah Gülen)

İlim ile din, birbirini nefyetmez (inkâr etmez), bilakis tamamlar. Çünkü bunlardan biri aklın, diğeri gönlün (kalbin) ışığıdır. Ve insan ne yalnız akıldan, ne de gönülden ibarettir. Fakat hem akıl, hem de gönül sahibi bir varlıktır. Dinsiz ilim belki aklı tatmin eder, fakat muhakkak ki gönlü karartır. Nitekim ilimsiz din de ruhu ve gönlü ıştır, fakat aklı karanlıkta bırakır. Binaenaleyh, insanlığın hayrı ve faydası, ne bugün olduğu gibi yalnız ilme bağlanmaktadır, ne de orta zamanlarda olduğu gibi yalnız dine sarılmaktadır. Fakat her ikisine birden sahip olmaktadır. (Ali Fuad Başgöl)

İlim ilim bilmektir, ilim, kendin bilmektir. (Yunus Emre)

İlim irfan mürşittir, karanlıkları boğar,

İnsanları cehâlet, gaflet bunaltıp boğar. (Hacı Bektaş Veli)

İlim öğrenmekten maksat, bilginin insanoğluna mürşit ve rehber olması ve öğrenilen şeylerle, insanî kemâlâta giden yolların aydınlığa kavuşturulmasıdır. Binaenaleyh, ruha mâl edilmemiş ilimler, sahibinin sırtında bir yük; insanı ulvî hedeflere yöneltmeyen marifet de bir düşünce hamallığıdır. (M. Fethullah Gülen)

İlim öyle bir şeydir ki, sen ona tam gücünü vermedikçe o sana yarısıyla bile gelmez. (İmam-ı Azam)

İlim sahibinin dostu çok olur, mal sahibinin ise düşmanı. (Hz. Ali)

İlim servetten daha kıymetlidir. Çünkü, serveti sen korursun, halbuki ilim seni korur. (Hz. Ali)

İlim ve mârifetin olmadığı bir yerde, akıl âtil, mantık aldaticı, kararlar da isabetsizdir. (M. Fethullah Gülen)

İlim, amele kaynak olamamışsa, kuruması mukadderdir. (M. Fethullah Gülen)

İlim, aşağıdakileri yükseltir, câhillik de yüksektekileri alçaltır. (Hz. Ali)

İlim, hilim (yumuşak huyluluk) ile birleşince baş döndürücü bir derinliğe ulaşır. (M. Fethullah Gülen)

İlim, maldan hayırlıdır. Çünkü ilim seni korur, malı ise sen korursun. Mal, harcamakla azalır, ilim ise sarfetmekle çoğalır. (Âmidî)

İlim, varlıklı zamanında sahibi için bir süs; sıkıntılı zamanlarında da bir kurtarıcı olur. (İbnü'l-Mukaffa)

İlimde istibdad taklidi doğurur. Ve dalâlet fırkalarını İslâmiyet'ten intâc eden (netice veren), dinî meselelerdeki istibdad-ı ilmîdir. (Bediüzzaman)

İlimle takviye edilmeyen bir saltanat, çökmeye mahkûmdur. (el-Ahnef)

İlimler tevazu ile başlar. (Cemil Meriç)

İlimler, saadetimizi garanti edip, bizleri insanlığa yükselttiği ölçüde faydalıdırlar. Aksine, insanoğluna korkulu rüyalar yaşatan ilim ve teknoloji, yolumuzu kesmiş bir cadı ve şeytandır. (M. Fethullah Gülen)

İlimlerin esası, ilimlerin şâhı ve padişahı, imân ilmidir. (Bediüzzaman)

İlmin değeri de diğer mumların kendisinden ışık aldığı enerji kaynağına benzer. (Nizamülmülk)

İnsan, bu âleme ilim ve dua vasıtasıyla tekemmül etmek (olgunlaşmak, kâmil noktaya ulaşmak) için gelmiştir. (Bediüzzaman)

İnsan gönlünü bütünüyle Allah'a verir, Kur'ân'a samimi bir çırak olur, muhtemel bütün tenkid mülahazalarından arınırsa Cenâb-ı Allah onun ufkunu açar ve ona ummadığı şeyler ilham eder. Başlangıçta aklımızın ermediği hususlar da bile tam teslim olmak lazım. Kur'ân'a itimad çok önemlidir. Çok az tefsirci İ. Rabbani, İ. Gazzali, Bediüzzaman seviyesinde Kur'ân'a inancını bütünüyle ortaya koyuyor. Hiçbir gün ihmal etmeden gönlünü vererek sürekli Kur'ân'ı okumak lazım. (M. Fethullah Gülen)

İnsan, tarihin hoş ve lâtif sahifelerinin yanında, biraz da korkunç ve ürperten sahifelerini okumalıdır ki, gereken tembihi alabilsin. Yoksa o, düşüncelerinde hep çocukça kalabilir. (M. Fethullah Gülen)

İnsanlara anlayacakları şeyleri anlatın. Allah ve Resûlü'nün tekzib edilmelerini ister misiniz? (Hz. Ali)

İnsanoğlu için gerçek hayat, ilim ve irfanla kabil olacağından, öğrenip öğretmeyi ihmal edenler, hayatta dahi olsalar ölü sayılırlar. Zira insanın yaratılışının gayesi, görüp bilmek ve öğrendiklerini başkalarına bildirmekten ibarettir. (M. Fethullah Gülen)

İstesem sırf Fâtiha Sûresi'nin tefsiriyle yetmiş beygiri yüklerim. (Hz. Ali)

Kalbe gelen vâridatı ancak Kitap ve Sünnet gibi iki sâdık şâhidle kabul ederim. (Ebû Süleyman Dârâni)

Kalem kılıçtan üstündür. Zira berikisi, yakından tesir ettiği halde, ötekisi, çok uzaktan tesir eder. (İmam Kastallâni)

Kalemlerin kâğıtlar üzerindeki cızırtıları, düğâh ve uşşak makamlarından daha tatlıdır. (Zemahşeri)

Kendini “bilmiyorum” demeye alıştı ki, hiçbir zaman “bilmiyorum” deme utancını yaşamayasın..! (M. Fethullah Gülen)

Kendini ilme ver. Eğer muhtaç duruma düşersen, o, sana sermaye olur. Hiçbir şeye ihtiyacın yoksa bile, o, senin için bir şereftir. (Zübeyr b. Ebî Bekir)

Kitabın sahibi üzerindeki hakkı, sevgi, alâka ve nazardır; onları, size buğz bağlamayacakları kadar ziyaret etmeyi, hatırlarını almayı, okşamayı ihmal etmeyiniz ki, bu vazifenin en faziletlisi okumak, satır aralarında başka dünyalara açılan dehlizleri keşfetmektir. (Ahmet Turan Alkan)

Kitabına eğilmiş çocuk, aşını pişiren kadın, tarlasını süren çiftçi, tezgâhtaki sanatkâr, fenâlık düşünmeye vakit bulamaz. (Ahmet Yesevi)

Kitap, adamı beslemezse şişirir, bilgilerin yığınıyla şişmanlatır. (Peyami Safa)

Kitap çok yüzlüdür, fakat sırrı açığa vurmaz. İki yüzlüler ise sır saklayamaz. Yüzünün çizgileri sana sırları haber veriyor. Gözünle devamlı bakarsan onları anlarsın. (Abdullah b. Ahmed)

Kitap okumak mühimdir; ondan daha mühimi de okuduklarını hayata geçirip tatbik edebilmektir. Ayrıca, bildikleri insanı gurura ve kibre sevk etmemeli. Aksi takdirde insan, Hürriyet Heykeli gibi bir şeye benzer. Evet, böylesi sadece bir heykeldir ve karınca kadar dahi kıymeti yoktur. (M. Fethullah Gülen)

Kitap okumak, öyle bir sanattır ki, gündüz ve gecenin herhangi bir saatinde uygulanabilir. Yeter ki okumak için ufak bir ışık ve aydınlık olsun. Bu bakımdan kitaba ilgi duyulduğu anda onu okumak gerekir. (Arif Hikmet Par)

Kitap, meçhule açılan bir kapıdır. (Cemil Meriç)

Kitap; susturduğumuz zaman sessiz, konuştuğunuz zaman konuşan, meşguliyetiniz varken sohbeğe başlama-yan, çalışma zamanında sizi yalnız bırakan, kendisi için giyinip süslenme ve utanıp sıkılma zahmetine sokmayan bir gece misafiri; yüzünüze karşı dalkavukluk etmeyen bir arkadaş; azdırıp sapıtmayan bir dost, bıktırıp usandırmayan, münafıklık yapmayan ve size karşı yalan söyleyip dolap çevirmeyen bir yoldaştır. (el-Câhız)

Kitaplarda bulunmaz ne keder, ne ızdırıp / Bir gönül-
den yazılır yüz ciltlik kitap (Mevlânâ)

Kitaplardan önce kendimizi okumaya çalışalım. (Mevlânâ)

Kitaptan daha iyi bir arkadaş yoktur. Zaman zaman o insana dert ortaklığı eder. İnsanın gönlünü açar, yüreğine su serper. Gönlünün her muradına onunla erişirsin. Böylesine güzel bir dost görülmemiştir; ne incitir, ne incinir. (Kâtip Çelebi)

Kitaptan değil, kitapsızlardan korkmalıyız. (Cemil Meriç)

Kültürün dünde, bugünde, yarında tek taşıyıcısı vardır:
Kitap. (Cemil Meriç)

Mal ve mevki gibi ilim de, mayası bozukların elinde fit-
ne ve fesat âletidir. (Mevlânâ)

Marifet, nefsi silmek değil, bilmektir. (Hacıbektaş Veli)

Meclislerimizin gayesi okuma değilse hüsrandıyız de-

mektir. Neticede sohbet-i cânan olmuyorsa hüsrandıyız demektir. Bu nazarla bakınca da birçoklarımız kaybediyor demektir. Üstad hazretleri bu konumda olup da kaybetmeyen çok azdır diyor. Bizim içimizde bu işleri sevmeden arkadaşlarımız dahi Allah'la irtibatlarında çok kopuk olduklarını esefle görüyorum. (M. Fethullah Gülen)

Muvaffak bir sanat eseri, içinde bütün unsurların ve bütün yorgunlukların bir mükemmeliyet haline geldiği, ayrılması kabil olmayan bir terkiptir. (Ahmet Hamdi Tanpınar)

Müspet ilimlerin ilhada götüreceğinden korkarak, onlardan uzak kalmak bir çocukluk; onları bütün bütün dine, imana zıt görerek, ilimleri inkâra vesile saymak da, bir peşin hükümlülük ve cehalettir. (M. Fethullah Gülen)

Neden hakâik-i imaniyeye karşı lakaydız, neden imanda derinleşme gibi bir mefkûremiz yok. Neden nurlar gibi bir hazine elimizin altında iken yabancıyız. Neden yabancılar gibi ağızımızda geveliyoruz (okurken). Neden ibadet u taat bizim gafletimizin gölgesinde cereyan ediyor. Okumayı düşünmeyi evrad u ezkarı bile bir angarya gibi kabul ediyoruz. (M. Fethullah Gülen)

Odanı kitaplarla donatıp da mahalle bekçileri gibi onların korunması ile yetinme. (Ragıp Paşa)

Oku! kelimesini memleket sathında beyinlerin duvarlarına yapıştırmalıyız. (İbrahim Ünal)

Oku, oku, âlim ol;
Cehâlet ardır sana!
Câhil kalırsan eğer,
Dünya mezardır sana. (Âî)

Okuduğun kitaplar, düşünüp tahlil ettiğin mevzular ve soluk soluğa Hak yolundaki gayretleri nispetinde, mahviyet (alçakgönüllülük) içinde ve “kahır ve lütfu bir bilme” çizgisinde değilsen, her hamlende benliğin kızıl pençesiyle kısırılacağını düşün ve ürper! (M. Fethullah Gülen)

Okuma, düşünme, çalışma, araştırma; hakikate hakikat olduğu için bağlanma sevdasıyla birleşince, zannediyorum cihanları fethedecek bir güç hâline gelir. (M. Fethullah Gülen)

Okuma, mütalâada bulunma ve mârifet arayışında olma, ruhun en önemli gıdalarındandır. Bunlardan yoksun olmak ise, telâfisi imkânsız çok ciddî bir mahrumiyettir. (M. Fethullah Gülen)

Okumadan ululuk isteyene şaşarım. (İbn Mübarek)

Okumak, iki ruh arasında âşıkâne mülâkâttir. (Cemil Meriç)

Okumaktan mana ne?

Kişi hakkı bilmektir.

Çün okudun bilmezsin

Nice okumaktır. (Yunus Emre)

Okunmadan kalkılacak olunursa, kalkmamak üzere yatılacaktır. (İbrahim Ünal)

Otuz sene nefsim karşı mücâhedede bulundum, ilmî ölçülere riayet kadar ona ağır gelen bir şey görmedim. (Ebû Yezîd)

Öğrenip öğretilecek şeyler, insanın mahiyetini, kâinatın sırlarını keşfe yönelik olmalıdır. Benlik sırlarına ışık tutmayan, varlığın karanlık noktalarını ve tıkanıklıklarını açıp aydınlatmayan ilim, ilim değildir. (M. Fethullah Gülen)

Öğretmeden salıverme evlâdını sokağa.

Kitap, sünnet, icmâ-ı ümmet, hem kıyâs-ı fukahâ,

Etme ar, öğren, oku ehlinden

Her şeyin ilmi, güzel cehlinden (Nâbi)

Önce doğruyu bilmek gerekir, doğru bulunursa yanlış da bilinir, ama önce yanlış bilinirse doğruya ulaşamaz.

(Farabi)

Önceleri “Ahlâk kitaplarda kaldı.” derlerdi. Şimdi, “Eski kitaplarda kaldı.” diyorlar. Öyle de olsa, eskitilmek istenen bu kıymetli şeye ne kadar “yeni” feda edilse değer.

(M. Fethullah Gülen)

Pazarlarda oturmak kötü bir şeydir. Bunların içinde böyle olmayanları da vardır: At pazarı, silâh pazarı ve kitap pazarından başkasına yaklaşma, işte sana yiğitlerin âleti ve işte sana edeb ehlinin sermayesi... (Bir Arap Şairi)

Peygambere uğramayan yollar kapalıdır, neticeye ulaştırmaz. Kitap ve Sünnet bilmeyenin arkasından gidilmez. (Cüneyd Bağdadi)

Savm u salât u hac ile zahid işin biter sanma, / İnsan-ı kâmil olmaya lâzım olan irfan imiş. (Niyazî Mısri)

Soru da bilgiden doğar, yanıt da. (Mevlana)

Şanlı cedlerimizin miras olarak bırakıp gittiği ve bugünkü dünyanın da aşkla-şevkle arkasına düşüp araştırdığı bunca ilmî ve edebî eserlere karşı milletçe alâkasızlığımız, doğrusu anlaşılır gibi değil... (M. Fethullah Gülen)

Şer-i şerîfin bekâsı ilimledir. Ve ilmin bekâsı ulemâ ile dir. (Koçi Bey)

Şimdi hüküm-fermâ, şecaat-ı akliye ve fenniye'dir. Yalnız şecaat-i kalbî kâfi değil. (Bediüzzaman)

Şimdi mûcüt-kâşif yetişmiyor. Taklitçi adamlar yetişiyor. Kısmen her şeyi değiştirecek, isyancı ruha ihtiyaç var. Her şey değişecek. Kitap-mektep-kapı-sıra.. hepsi.. ve tenkit ile işe başlama esastır. (M. Fethullah Gülen)

Şimdi oku kabirde okuyamazsın. (Zübeyir Gündüzalp)

Tarihte bir çok harpler, kalemin âciz kaldığı yerde kılıcın medeniyet dersi verdiğini gösterirler. (Peyami Safa)

Uyku bastırarak olsa bir bardak bir şey içerek açılıyor, yeniden çalışmaya koyuluyordum. Uykuda bile zihnim okuduğum şeylerle meşgul oluyordu. (İbn Sinâ)

Uykuya dalmış bilgisiz kişiye öğüt vermek, çorak toprağa tohum atmak gibidir. Aptallık ve bilgisizlik yırtığı yama tutmaz. (Mevlânâ)

Üç kişiye acı: Cahiller arasındaki âlime, zenginken fakir düşene, hatırlı iken itibarını kaybedene. (Şeyh Edebâlî)

Vicdanın ziyası ulûm-u diniyyedir [dinî ilimlerdir]. Aklın nuru fûnûn-u medeniyyedir [modern fenlerdir]. İkisinin imtizacı (birleşmesiyle) ile hakikat tecelli eder. O iki cenah ile talebenin himmeti pervâz eder [uçar]. İftirak ettikleri [ayrıldıkları] vakit, birincisinde taassub; ikincisinde hîle, şübhe tevellüd eder. (Bediüzzaman)

Ya kitap, ya ölüm! Beğen, beğendiğini al. (Peyami Safa)

Ya Kümeyl! İlim, maldan daha hayırlıdır: İlim seni korur; sen ise malı korursun. İlim, hâkimdir; mal ise mahkûm. Mal, vermekle eksilir; ilim ise verdikçe artar. (Hz. Ali)

Ya senelerini sarfederek kitap yaz, ya saatlerini sarfederek kitap oku. (Mahmut Apaydın)

Yabancılar, dağ-taş ülkemizin her yanını didik didik edip, bize ait ilim, san'at ve kültür hazinelerinden istifade ederken; bizler, geçmişimize ait ilim ve kültür kaynaklarını araştırmaz, okumaz ve okuyamazsak, oturup hâlimize ağlamamız gerekir. (M. Fethullah Gülen)

Yakın (Gerçek bilgi), şekten, şüpheden kurtulmak; doğru, sağlam ve kesinlerden kesin bir bilgiye, hem de herhangi bir tereddüt ve kuşkuyla düşmeyecek şekilde ulaşmak, bütünleşmek demektir. (M. Fethullah Gülen)

Yalnız kılıca dayanan, kalemle nemâlanmayan devlette medeniyet vasfı yoktur. Bu, sosyal manada göçebeliktir. Kabza kavrayan eller, kalem tutmadıkları müddetçe tarih, tozlu bir "kın" olmaktan öteye geçemez. (Kemal Edip Kürkçüoğlu)

Yedikçe acıkan tecessüsünüzü (araştırmacılığınızı) doyurmak için, öğrendikçe artan cehlinizi azaltmak için, memleketinizin ve mesleğinizin şerefi için ve nihayet kendi muvaffakiyetiniz için, program ve disiplin zoruyla değil, anlamak ve çalışmak aşkıyla, durup dinlenmeden öğrenecek ve deneyeceksiniz. (Peyami Safa)

Yemekten sonra kütüphaneye gitmek üzere, önünden geçtiğin ve yabancı olmadığını bir kahvede bir kaç arkadaşını tavra başında görüyorsun. Sana hep birden kollarını kaldırıp gel gel diyerek işaret ediyorlar. İlk vechlede (anda) canın atıyor, adımların gerilemeye başlıyor: Kahvenin şamatalı havası, tavra pullarının şakırtısı, gençliğin şakrak kahkahası seni sanki zincirleyip çekiyor. Kütüphaneye gitmekten hemen vazgeçmek üzeresin. Derken, beyinde

şimşek hızıyla bir muhakeme geçiyor. Ve ani kesin bir kararlar kütüphaneye gitmeliyim, diyor ve yürüyorsun. İşte genç okuyucum, bu kararınla sen iyilik ve muvaffakiyet yolunda aklını ve iradeni kullandın. (A. Fuad Başgil)

Yeni bir şey öğrenmeden geçirdiğim bir günde, benim için, güneşin doğmasında bir hayır yoktur. (Hz. Ali)

2- Diğer Düşünürlerin sözleri

Allah'ım, bana içi kitap dolu bir ev ile çiçek dolu bir bahçe ver. (Konfüçyüs)

Astronomi, ruhu yükseklerle doğru bakmaya zorlar ve bizi bu dünyadan başka bir dünyaya götürür. (Platon)

Atinalı filozof Salon'a kuvvetli ve genç kalmasının sebebini sormuşlar, Salon, "Her gün yeni birşey öğrenmelidir." cevabını vermiş. (Salon)

Atlarımıza harcadığımız paraya nazaran, genel veya özel kütüphanelerimiz için harcadığımız paranın ne kadar olduğunu hiç düşündünüz mü? (Ruskin)

Ayıp olan, bir düşünceyi gizlemek değil, o çeşit bir düşünceyi edinmektir. Tuz nasıl yemeklere tat veriyorsa eşyaya nitelik veren de insanların düşüncesidir. (Anatole France)

Aynı nehirde iki kez yıkanılmaz, çünkü sonradan akan su ilk akan sudan başkadır. (Herakleitos)

Az bilmek için çok okumak gerekir. (Montesqueu)

Az bulunur bir zekâya sahip bir insana rastladığımızda, ona hangi kitapları okuduğunu sormamız gerekir. (Emerson)

Az şey bilen bildiği şeyin doğruluğundan emin olabilir, bilgi arttıkça kuşku da artar. (Goethe)

Bağnazın kafası gözbebeği gibidir; ne kadar aydınlık olursa o kadar küçülür. (Oliver Wendell Holmes Jr.)

Bana kitaplarını göster, sana çocuklarının ne ruhta olduğunu söyleyeyim. (W. Stekel)

Batıl inanç ve cehaletten oluşan fanatizm, bütün asırlar boyunca bir hastalık olmuştur. (Voltaire)

Bazı kitapların tadına bakılmalıdır... diğerleri yutulmalıdır... ve çok azı da çiğnenip hazmedilmelidir. (Bacon)

Bazı öğrenciler bilgi pınarından içerler. Bazıları da sadece gargara yaparlar. (E. C. McKenzie)

Ben bilgi dostuyum, öğretmenlerim ağaçlar ya da değil, sitede oturan insanlardır. (Sokrates)

Ben bir şey biliyorsam o da bir şey bilmediğimdendir. (Sokrates)

Ben kitaplarımı değil, kitaplarım beni ortaya çıkarmıştır. (Montaigne)

Beş yıl sonra iki şey dışında bugünküyle aynı olacaksınız: tanıştığınız insanlar ve okuduğunuz kitaplar. (Charles E. Jones)

Bildiğini bilenin arkasından gidin

Bildiğini bilmeyeni uyandırın

Bilmediğini bilene öğretin

Bilmediğini bilmeyenden uzaklaşın. (Konfüçyüs)

Bilge kişiler hayatın dertlerine çareyi kitaplardan bulurlar. (Victor Hugo)

Bilgi bir hazine, uygulaması da bu hazineyi açan anahtardır. (Aristoteles)

Bilgi bizi yanlış yollara yöneltebilir, fakat bunun cevabı

ancak daha fazla ve daha iyi bilgidir. Çılgınların elindeki cehalet hiçbir zaman birşeyi çözememiştir. (İsaac Asımov)

Bilgi insanı şüpheden, iyilik acı çekmekten, kararlı olmak korkudan kurtarır. (Konfüçyus)

Bilgi kullanılmakla eskimeyen ve başkalarına aktardığınız zaman sizde kalanı azalmayan bir olgudur. (Leontief)

Bilgi paraya benzer, kazandıkça tutkuya dönüşür, ancak bu iyi bir tutkudur. (Bernard Shaw)

Bilgi ruhun gıdasıdır. (Sokrates)

Bilgi sakalla ölçülmez. (Molierre)

Bilgi sonsuza dek cehaleti yönetecektir. (James Madison)

Bilgi ve felsefe, geçmiş ve gelecek dertlerin hakkından gelir; ama bugünün dertleri de onun hakkından gelir. (La Rochefoucauld)

Bilgi ve insan gücü eş anlamlıdır. (Bacon)

Bilgi, bölüşüldükçe artan hazinedir. (Bhartrihari)

Bilgi, hürriyetin ayrılmaz bir parçasıdır. (W. E. Channing)

Bilgi, iki çeşittir; bir konuyu bilmek, o konuyu nereden öğreneceğini bilmek. (Samuel Johnson)

Bilgilerin bilgisizlere üstünlüğü, dirinin ölüye üstünlüğü kadardır. (Aristoteles)

Bilginin efendisi olmak için, çalışmanın uşağı olmalıdır. (Balzac)

Bilginin kendisinde büyük güç vardır. (Bacon)

Bilginin bütün amacı önceden görmektir; bilimden, önceden görme gücü çıkar ve bu güçten de eylem doğar. (Auguste Comte)

Bilgisiyle böbürlenene kimse bilgisini değil bilgisizlięini ilan ediyor demektir. (Sophokles)

Bilgisiz bir kimse, aptaldan daha aptaldır. (Moliere)

Bilgisiz dürüstlük zayıf ve yararsızdır, dürüst olmayan bilgi ise tehlikeli ve korkunçtur. (Samuel Johnson)

Bilgisiz kimse davula benzer, sesi çoktur ama, içi boştur. (M. Longisland)

Bilgisiz ve methodsuz çalışan kimseler, diyar diyar dolaşarak hazine arayan kimseler gibidir. (Descartes)

Bilgisizlik tanrının laneti olduğuna göre, bilgi göklere uçabileceğimiz kanatlardır. (Shakespeare)

Bilgiye sahip olarak doğmuş birisi değilim. Öğretmeyi seviyorum ve öğrenmeye çalışıyorum. (Konfüçyüs)

Bilgiye sahip oldum mu? Bilmiyorum. (Konfüçyüs)

Bilgiyi, başka kimseler üzerinde üstünlük sağlama, kâr ve şöhret ya da bunun gibi aşağılık şeyler için değil; yaşamda ondan yararlanmak ve kullanmak için ara. (Bacon)

Bilim ancak hedefine eriştiğini hayal ettiği zaman tehlikelidir. (Bernard Shaw)

Bilim iyi zamanlarda, servet kötü zamanlarda bir sığınak ve iyi bir yol göstericidir. (Aristoteles)

Bilim şaşkınlıkla başlar. (Aristoteles)

Bilim ve fende en iyi kitapları, edebiyatta ise en eskileri okumayı tercih edin. (Lytton)

Bilim ve sanat uzun, ömür kısadır. (Hippokrates)

Bilim ve tekniğin yeni bir sorun yaratmadan bir sorunu çözebildiğini anımsamıyorum. (Bernard Shaw)

Bilimde gerçek yalnızca bir an'dır. (Russell)

Bilimi, bugünkü bilimin dar çerçevesinden çıkarıp, bilim üstüne getirdiğimiz an tam bilim olur. (Newton)

Bilimler kitapları değil, kitaplar bilimleri incelemelidir. (Bacon)

Bilmediğimi bildiğim için diğer insanlardan farklıyım. (Sokrates)

Bir bahçe ve kitaplığın varsa hiçbir eksiğin yok demektir. (Çiçero)

Bir damla mürekkep bir milyon kişiyi düşündürebilir. (Lord Byron)

Bir deniz savaşı, savaş gemileri almadan da kazanılabilir, fakat bir fikir savaşı kitapsız asla kazanılamaz. (Rousvelt)

Bir insan her şeyi bilemez. (Horatius)

Bir insan sadece iki şey vasıtasıyla bir şeyler öğrenir: Biri okumak diğeri akıllı insanlarla birlikte olmak. (Will Rogers)

Bir insanın değeri kitaplarının değeri ile ölçülür. (Spencer)

Bir kitabın yararlı olması değil, iyi yazılmış olması gerekir. (Rousseau)

Bir kitap bazen bir savaş kadar büyük olabilir. (Benjamin Disraeli)

Bir kitap okumak çoğu zaman bir insanın geleceğini belirler. (Ralph Waldo Emerson)

Bir kitap, dünyadan daha geniştir. Çünkü maddeye düşünceyi de katar. (V. Hugo)

Bir kitap, hiç huy değiştirmeyen bir dosttur. (Pixereourt)

Bir kum tanesinin sırrını çözmesini başarsaydık, bütün dünyanın sırrını öğrenmiş olurduk. (Albert Einstein)

Bir kuruluşun sahip olduğu, yeri doldurulamaz tek sermaye, insanların bilgi ve yeteneğidir.” (Andrew Carnegie)

Bir okul açan, bir hapisane kapatmış olur. (Victor Hugo)

Bir şey bildiğin zaman, onu bildiğini göstermeye çalış. Bir şey bilmiyorsan, onu bilmediğini kabul et. İşte o bilgidir. (Konfüçyüs)

Bir şey meydana getirirken, bir resim çizerken veya bir kütüphane yaparken, bir teori üzerinde çalışırken, şiir okurken, güzel bir kitabın sayfalarını çevirirken yaşadığımı hissedirim. (Stuart Chaze)

Bir şeyi bilmek için, ayrıntılarını bilmek gerekir. Bu da hemen hemen sonsuz olduğuna göre, bilgilerimiz hep yüzeysel ve eksiktir. (La Rochefoucauld)

Bir şeyi ezberlemek bilmek sayılmaz. (Montaigne)

Bir şeyi gerçekten bilmek onu anlamakla olur. (Sokrates)

Bir tabiat kanununu ifade eden her formül, Allah'ı öven bir İlâhîdir. (Maria Mitchell)

Bir tek kitap yazmak için, yarım kitaplık okuyunuz. (Samuel Johnson)

Bir ülkede okumaya karşı istek artmadıkça, gaflet ve gafletten doğacak felâket azalmaz. (Benjamin Franklin)

Biraz param olursa; eğer artarsa yiyecek ve giyecek alırım. (Erasmus)

Birbirinin tersi olan şeyler birbirinin ilacı olabilirler. (Hippokrates)

Birşeyi gerçekten bilmek, onu anlatmakla olur. (Socrates)

Biz yeni bir düşünce hakkında yargıda bulunurken, yalnız deneyle yetinmeyiz, bilimler tarihindeki düşünceler zincirinden de yararlarız. (Alain)

Bizim millet olarak bütün düşüncemiz, bütün gayemiz eğlenmektir; eğlencenin elzem olduğu inancı da, bir hastalık gibi yakamızı bırakmamaktadır. Meclisten tahıl için kanunlar geçirdiniz. Şimdi başka bir tahıl söz konusu. Daha nefis, daha besleyici bir ekmek sağlayacak bir tahıl: Susam. Bu susam, kapıları açan büyü, harâmî mağaralarının kapılarını değil, hükümdar hazinelerinin kapılarını açan tahıl: Kitap... (Ruskin)

Boş bir çuvalın dik durması zordur. (Benjamin Franklin)

Boş bir kafa, şeytanın çalışma odasıdır. (S. Smiles)

Bu dünyada hiçbir şey bilinçli cehaletten ve aptallıktan daha tehlikeli değildir. (Martin Luther King)

Bugünün gerçek üniversitesi bir kitap koleksiyonudur. (Thomas Carlyle)

Bütün bildiğim şey birşey bilmediğimdir. (Socrates)

Büyük cinayetler büyük cahiller tarafından işlenmiştir. (Voltaire)

Câhil olduğunuzu idrak etmeniz, bilgi yolunda attığınız büyük bir adımdır. (B. Disraile)

Cehalet ne kadar fazla ise doğmatizm de o kadar büyüktür. (Sir William Osler)

Çalışarak kendimizi keşfedebiliriz, kendimizi keşfettikçe de evreni keşfederiz. (Ritsos)

Çeşitli kitaplar okumak, insanı tatmin edebilir, ama zihni beslemez. (Fenelon)

Çevremizdeki doğa güçlerini tanımayı ve yönetmeyi başardığımız halde, içimizdeki gücün büyüklüğünü anlamaktan uzağız. (Russell)

Çeyrek saatlik bir okumanın gideremediği üzüntüm olmamıştır. (Montesqueu)

Çok bilen derdi de çok olur. (Lessing)

Çok konuşuyorduk ve bilgisizdik. (Roma imparatorluğunun yıkılışının sebebini böyle anlatıyor.) (Çiçero)

Değişiklikten başka hiçbir şey devamlı değildir. (Herakleitos)

Dehanın ilk ve son şartı, gerçeği sevmektir. (Goethe)

Dinsiz ilim kör, ilimsiz din topaldır. (Albert Einstein)

Doğada rastlanan her taşın altına bakmalıdır. Çünkü gerçeğe bazen caddelerde değil, patika yollarda rastlanır. (Bacon)

Dünya, kişi için, kitaplardan edindiği tecrübelerden dolayı, daha başka bir âlem haline gelebilir. (Mark Von Doren)

Dünya, okuyan için yaratılmıştır. Okuma zevkini öğrenen mutlu bir insandır. (Con Hersel)

Dünyada en zor olan şey, insanın kendisini bilmesidir. (Thales)

Dünyada, en yakın dostlarımdan bile ihânet, hiç değilse vefâsızlık gördüm. Beni üzmeyen, üstelik daima avutan tek dostum, kitap olmuştur. (Voltaire)

Düşünce de gıdadır. (Victor Hugo)

Düşüncenin haline ağlamak boşunadır, onun için çalışalım yeter. (Camus)

Düşünmeden öğrenmek yitirilmiş bir emektir. (Konfüçyüs)

Düşünmeden vazgeçtiğimiz an, genellikle fırsatı kaçırmış oluruz. (Publilius Syrus)

Düşünmek ruhun kendi kendine konuşmasıdır. (Platon)

Düşünmekten utanmadığını söylemekten utanma.

(Montaigne)

Düşünür, yeniden düşünen ve şimdiye kadar düşünülmüş şeylerin üzerinde asla yeterince düşünülmemiş olduğu kanısına varan kimsedir. (Valery)

Düşünüyorum, öyleyse varım. (Descartes)

Eğer bilgiye, bilime kendimizi veriyorsak, bu, hayata daha bir donatılmış olarak dönebilmek içindir. (Goethe)

Eğer gerçeği açıklamak istiyorsan, zerafeti terziye bırak.

(Albert Einstein)

Eğer güneşe akıllıca bakmazsak, karanlık içinde kalırız.

(John Milton)

Eğitim her şeydir. Şeftali bir zamanlar acı bir bademdi. Karnıbahar da üniversite eğitimi almış bir lahanadan başka bir şey değildir. (Mark Twain)

Eğitimin yapamayacağı hiçbirşey yoktur. Hiçbir şey onun etki alanının dışında kalamaz. Kötü ahlâkları iyiye çevirebilir; kötü ilkeleri yıkar ve yerine yenilerini koyar; insanları melekler seviyesine çıkarabilir. (Mark Twain)

Elmas bile işlenmezse göstermez değerini;

İnsan da böyledir, ancak okursa gösterebilir gerçek değerini. (Bir Japon şair)

Etraflıca çalış, doğru bir şekilde araştıır, dikkatlice düşün, düşündüklerini gözden geçir, ciddi ve samimi bir şekilde uygula. (Konfüçyüs)

Evrende aklımızın kavrayamayacağı ve duygularımızla sezemeyebileceğimiz şeyler vardır. (Ludwig von Mises)

Felsefe bir ağaç gibidir, kökleri metafizik, gövdesi fiziktir. Gövdesinden çıkan kollar da bütün bilimlerdir. (Descartes)

Felsefe zorunlu görevlerde zayıflığımızı anlamakla başlar. (Epiktetos)

Felsefeyle eğlenmek tam anlamıyla felsefe yapmaktır. (Pascal)

Filozof doğanın pilotudur, cennete götürmek isterken cehenneme de sürükleyebilir. (Bernard Shaw)

Geleceği düşündüğüm yok, bilmiyorum çünkü. (Kafka)

Gençken bilgi ağacını dikelim ki, yaşlandığımız zaman gölgesinde barınacak bir yerimiz olsun. (Lord Chesterfield)

Gençlerini kitapla beslemeyen milletlerin sonu acıdır. (Ovidius)

Genel bir kural olarak, yaşamdaki en başarılı insan, en iyi bilgiye sahip olandır. (Benjamin Disraeli)

Gerçeği arayan bir insan, öncelikle her şeyden gücü yettiğince kuşku duymalıdır. (Descartes)

Gerçeği arayanlar bütün insanlığın malı olur. (Voltaire)

Gerçeği söyleyenler hiçbir zaman susmak zorunda değildir. (Barbusse)

Gerçeği yer altına gömseniz bile, o yine büyüyerek patlayacak ve her şeyi yok edecektir. (Zola)

Gerçek mutluluk mal ve mülke sahip olmak ile değil, akıl ve erdeme sahip olmak ile mümkündür. (Aristo)

Gerçek, uçurumun dibindedir. (Demokritos)

Gerçeklik, kusursuzluğun ve güzelliğin temeli ve bilgeliğidir. (La Rochefoucauld)

Güneş dünya için ne anlama geliyorsa kitaplar da benim için o anlama gelir. (Earl Nightingale)

Hak'tan ve faziletlerden mahrum olan bilgi, hilekârlıktır, onun akıl ve zekâ ile alakası yoktur. (Eflatun)

Hangi sahada olursa olsun, ilimle ciddî şekilde meşgul olan herkes, ilim mâbedinin kapısındaki şu yazıyı okuyacaktır: "İmân et!" İman, ilim adamının vazgeçemeyeceği bir vasıftır. (Max Planck)

Hareket halindeki cehâletten daha korkunç bir güç yoktur. (Bernard Show)

Hayata yeniden başlasaydım, saniyelerin nabzını tutardım. (Dostoyevski)

Her bakış bir gözlem, her gözlem bir düşünce, her düşünce bir bağlantı ve ilişki doğurur. Öyle ki, her dikkatli bakışımızda bir teori kurduğumuzu söyleyebiliriz. (Goethe)

Her bildiğini söyleme, fakat her söylediğini bil. (Marcel Lenoir)

Her gün tek bir cümle bile olsa birazcık okuyarak ilerleyin. Eğer her gün 15 dakikanızı vererseniz, yılın sonunda bunun etkisini hissedersiniz. (Horace Mann)

Her okur bir lider değildir, fakat her lider bir okur olmalıdır. (Harry Truman)

Her yerde mutluluğu aradım, ama sadece küçük bir kitabı okuduğum küçük bir köşede buldum. (Thomas Kempis)

Herkes benim düşünceme katılırsa yanılmış olmaktan korkarım. (Oscar Wilde)

Herkes okuma öğrenmenin ne kadar zamana, neye malolduğunu bilmiyor. Ben buna seksen yılımı harcadım hala da amacıma ulaştığımı söyleyemem. (Goethe)

Hiçbir şey, bazı filozofların söylediği kadar gülünç değildir. (Çiçero)

İki şey dünyaya hükmeder; biri kılıç, diğeri düşünce. Kılıç, eninde sonunda düşünceye yenilir. (Napoleon)

İlaçlarınız besin, besinleriniz ilaç olsun. (Hippokrates)

İlim, başarılı reçeteler koleksiyonudur. (Volery)

İlmin sultanlığı için zevâl yoktur. İnsan, bilmediğini isteyemez. (Voltaire)

İnsan bir şeyi bilince bildiğinde ısrar etmeli, tek bilgi budur. (Konfüçyüs)

İnsan ilimden istifade eder, fakat din ile yaşar. (William James)

İnsan iyi yazı yazarların kitaplarını sık sık okursa güzel konuşmasa, düşüncelerini hiçbir çaba gerekmeden üstün bir biçimde açıklamaya çalışır. (Voltaire)

İnsan ne kadar az bilirse o kadar çok bildiğini sanır. (Rousseau)

İnsan ne kadar çok kitap okursa, o kadar çok yükseleceğini bilmelidir. (Bang)

İnsana büyüklük veren düşüncedir. (Pascal)

İnsanı hayata hazırlamayan ve işe yaramayan her bilgi, sahibini, altında ezen bir yükür. (John Dewey)

İnsanın bilebileceği şeyler sınırlıdır ve kendisi gibi mükemmel değildir. (Giovanni Battista Vico)

İnsanın varlığı sırla kuşatılmıştır. Bizim dar bilgimiz ve tecrübemiz sınırsız denizlerde bir küçük adadır sadece.

(John Stuart Mill)

İnsanlar matbaayı keşfettiklerinden beri, geceler tamamen karanlık değildir. (Morley)

İnsanların duyguları bilgileriyle ters orantılıdır. (Russell)

İnsanlığın aynası kitaptır. (Aldous Huxley)

İster bilgece ister aptalca görünsün, bir kitabı okurken, o bana sanki yaşıyormuş ve benimle konuşuyormuş gibi gelir. (Jonathan Swift)

İyi bir kitabı öldürmektense bir adam öldürmek daha iyidir. (John Milton)

İyi bir kitabı yakmak, iyi bir vatandaşı öldürmekten farksızdır. (J. Milton)

İyi bir kitap, düşünen insana yaşam veren kandır. (John Milton)

İyi kitaplar başarıya doğru uzatılmış bir köprüdür. (Bacon)

İyi kitaplar okumayan kimsenin, okumuş olmasıyla cahil kalması arasında hiçbir fark yoktur. (Mark Twain)

Kafaları bilgi nuru ile aydınlatınız, ta ki onları kesme ihtiyacı duymayasınız. (Victor Hugo)

Kâinatın Yaratıcısına olan inanç, ilmî araştırmanın en kuvvetli ve en asîl muharrik gücüdür. (Albert Einstein)

Kendini kurnaz zanneden insanlar, okumayı küçümserler. Basit insanlar, ona hayran olurlar. Akıllı insanlar ise ondan faydalanırlar. (Bacon)

Kendinizi güçsüz ve yalnız hissettiğiniz zaman kitaplıkla-

ra koşunuz. Önce iyi kitapları okuyun; yoksa onları elinize almak için hiçbir istek duymazsınız. (Thoreau)

Keşfedebileceğimiz en güzel şey, en akıl edilmez olan-
dır. (Albert Einstein)

Kitabın hâlâ fikirlerin temel taşıyıcısı olduğuna ina-
nıyorum. (George Will)

Kitap basımının icadı dünyanın en önemli olayıdır.
(Victor Hugo)

Kitap olmayan kitaplar da vardır. (Lamb)

Kitap seçimi tıpkı arkadaş seçimi gibi ciddi bir iştir.
Okuduklarımızdan da yaptıklarımız gibi sorumluyuz. (John
Lubbock)

Kitap, yalnız kalmış adamın bir dostudur. (Georges Duhamel)

Kitaplar da dost gibi az, fakat iyi seçilmiş olmalıdır.
(Joineriana)

Kitaplar hiç solmayacak bitkilerdir. (Herrik)

Kitaplar sessiz öğretmenlerdir. (Gellius)

Kitaplar televizyonun tersidir: Yavaş, çekici, ilham veri-
ci, zekâ uyarıcı, yaratıcılığı mahmuzlayıcıdır. (David Shenk)

Kitaplar, benim için en iyi, ihtiyarladıkça hiç yıpranmayan
tek dostlarımdır. (Maurice Rostand)

Kitaplar, benim sevgili dostlarım, gerçek danışmanla-
rımdır. Çünkü iki yüzlülük etmeden bana görevlerimi ha-
tırlatırlar. (Alphonse Daudet)

Kitaplar, beynin çocuklarıdır. (Swift)

Kitaplar, en iyi dostlarım ve en sadık sevgililerimdir. İyi
bir kitap, hakiki bir hazinedir. (Lytton)

Kitaplar, soğuk ama güvenilir dostlardır. (Victor Hugo)

Kitaplarda geçmiş zamanların raksı gizlidir. (Thomas Carlyle)

Kitaplardan daha iyi bir yol arkadaşı bilmiyorum.
(H. Fletcher)

Kitaplarım, bana yetecek kadar büyük bir krallıktır.
(Shakespeare)

Kitapların yakıldığı yerde, insanlar da yakılır. (Heinrich
Heine)

Kitaplığımı, başkalarından aldığım kitaplarla kurdum.
(Anatole France)

Kitaplık kurmak, ibadethane yapmak kadar kutsaldır.
(Victor Hugo)

Kitapsız bir ev, ruhsuz bir vücuttur. (Çiçero)

Kitapsız yaşamak, kör, sağır, dilsiz yaşamaktır. (Seneca)

Kütüphaneler, iyi öğretmenler gibi, bugünün dünyasının
unsurlarından birisidir. (Carl M. White)

Mantık bazen korkaklığı kabul edebilme cesaretinden
başka bir şey değildir. (Bernard Shaw)

Modern dünyada kralların kudreti bilgidir. (Anthony Robbins)

Nasıl zümrüt, şahane rengiyle gözü okşar, duygulara
şifa etkisi yaparsa insan güzelliği de daha büyük ölçüde iç
ve dış duyguları okşar. (Goethe)

Ne aradığını bilmeyen, bulduğunu anlayamaz. (Claude
Bernard)

Okuma hevesini, Hindistan'ın bütün hazinelerine deşiş-
mem. (Gibbon)

Okuma ihtiyacı barut gibidir, bir kere tutuşunca artık
sönmez. (Victor Hugo)

Okuma zevkini kazanmayanın tahsili, yarıda kalmış demektir. (P. Pencaut)

Okuma, alışkanlıkların en asilidir. (Antoine Albalat)

Okumadan düşünmek yararsız, düşünmeden okumak gereksizdir. (Konfüçyüs)

Okumadan edindiğim biricik fayda bilgisizliğimi gittikçe daha iyi görmek olmuştur. (Descartes)

Okumak gıdadır. Okuyan insanlık, bilen insanlıktır. (Victor Hugo)

Okumasını bilersen her insanın bir kitap olduğunu görürsün. (W. E. Channing)

Okumasını sevmeyen bir kral olmaktansa, tavan arasında kitap yığınları ortasında oturan bir fakir olmayı tercih ederim. (Macaulay)

Okumayı öğrenmek en güç sanattır. İçinde bir iyi taraf bulunmayacak kadar kötü kitap yoktur. (Goethe)

Okumayı sevmek, hayattaki can sıkıcı saatleri güzel sa-
atlerle değiştirmektir. (Montesquieu)

Okunmayan, tekrar tekrar okunmayan, sevilip beğenilmeyen, tekrar tekrar sevilip beğenilmeyen bir kitap fayda sağlamaktan çok uzaktır. (Ruskin)

Okuyabilirsiniz her insan bir kitaptır. (William Ellis)

Okuyanlar iki misli daha iyi görür. (Meander)

Okuyucuları ikiye ayırırım: Hatırlamak için okuyanlar, unutmak için okuyanlar. (William Philips)

Okuyup yazanla okumayanlar arasındaki fark, ölülerle diriler arasındaki fark kadardır. (Aristo)

Okuyup yazmayı öğretmek, ateş yakmak demektir. Hecelenen her bir heceden bir kavram çıkar. (Victor Hugo)

Olgun adam, bilgisini saat gibi taşır, çıkarıp herkese göstermez, lüzumu olunca kullanır. (T. Browne)

Öğrenmek için insan, hiçbir zaman yaşlı değildir. (B. Franklin)

Sanıyorum, bu dünyada bilgisizliğin bilime karşı duyduğu kin ve nefretten daha zorlu bir kin ve nefret vardır. (Galile)

Susan bir bilgin, bir sözcük söylemeyen aptaldan farksızdır. (Moliere)

Tarih, okuyana kendi gözünün görme derecesine göre yol gösteren bir klavuzdur. (Rousseau)

Tarih, zamanın nasıl geçtiğini gösteren yemin etmiş tanıktır. O, gerçekliği aydınlatır, bize eski zamanlardan haberler getirir. (Çiçero)

Tarihçiler için ilk yasa gerçek olmayı ağıza almamak, ikincisi ise doğru olan bir şeyi örtbas etmemektir. (Çiçero)

Tecrübe bütün öğretmenlerin en iyisidir. (Publilus Syrus)

Tek iyi olan şey bilgi, tek kötü olan şey de bilgisizliktir. (Diogenes)

Tek ölümsüz şey, kitaptır. (R. Choate)

Tümüyle kitaba dayanan bir bilgi ne sıkıcı bir bilgidir. (Montaigne)

Umutla açılıp kazançla kapanan bir kitap iyi kitaptır. (Accott)

Unutma ki, insanlığın yüzyıllardır öğrendikleri, sonsuz

uzunlukta bir kumsaldaki tek bir kum taneciğinden daha fazla değildir. (Xsentius)

Var olmaya değer her şey bilinmeye de değerdir. Çünkü bilgi varlığın bir imgesidir. Onda iyi ve kötü aynı anda bulunmaktadır. (Bacon)

Yabani milletler dışında her ülke, kitaplar tarafından yöneltilir. (Voltaire)

Yalanlamak ve reddetmek için okuma! İnanmak ve herşeyi kullanmak için okuma! Konuşmak ve nutuk atmak için de okuma! Tartmak, kıyaslamak ve düşünmek için oku! (Bacon)

Yalnız iyi olan bir şey vardır; bilgi. Kötü olan bir şey de bilgi. (Sokrates)

Yapıcı düşünce kur. (Andre Gide)

Yaşamak için okuyun. (Gustave Flaubert)

Yaşayan insanların zekâsı, ölmüş insanlarla en iyi münasebeti kitaplar yoluyla kurar. (Bovee)

Yokluğunu duymadığın şeyin üzüntüsünü de duymazsın. (Çiçero)

Zamanı gelen bir düşüncenin gücüne hiçbir ordu karşı koyamaz. (Victor Hugo)

Zamanınızı, kendinizi başkalarının yazılarıyla geliştirmeye alıştırmın, böylece başkalarının çaba harcayarak geldiği noktaya kolayca gelirsiniz. (Socrates)

Zekâ, tarla gibidir, ekilip bakılmak ister. (Çiçero)

EKLER

EK-1

Okumada Yeni Bir Yöntem: Müzâkereli ve Şerhli Okuyuş

Büyük zâtların eserleri, içerisinde pek çok hikmeti barındıran bir derya gibidir. Üzerlerinde uzun boylu düşünmek ve cidden kafa yormak gerekir. Çünkü onlar, büyük bir birikime, geniş bir altyapıya sahip engin kişilerdir. Ayrıca onlar, hayatın içinde pişerek, maddî-mânevî bütün fakültelerini maksimum düzeyde çalıştırmışlar ve Allah'ın büyük lütuflarına mazhar olmuşlardır. Onların eserleri büyük hakikatlerle doludur. Bu yüzden de, bu çeşit eserler üzerinde ciddî şekilde çalışma gerekmektedir.

Peki neler yapılabilir? Eskilerin söyledikleri, bize bu konuda ışık tutabilir. Onlar, ilimde derinleşme ve onu koruma adına müzâkereyi tavsiye etmektedirler. “İlmin âfeti; unutkanlık ve müzâkereyi terktir.” der büyük hadis âlimi İmam Zührî. Bir başkası; “İlmi götüren şey, nisyân (unutkanlık) ve

terk-i müzâkeredir.” diye söyler. Alkame de; “İlmin ihyâsı, müzâkere (ile)dir.” diyerek bu koroya katılır. “Müzâkereye devam eden, bildiklerini unutmaz; bilmedikleri konusunda da bol bol istifâde eder.” diyen hak dostu da bu görüşlere ortak olur. İbn Abbas (radiyallahu anhumâ); “Bir geceyi ilim müzâkeresiyle geçirmek, (bana göre) o geceyi başka türlü ihyâ etmekten çok daha hayırlıdır.” sözleriyle müzâkerenin önemini bir kere daha vurgular. “Münâzara âlimlerle, müzâkere âriflerle, mükâbere (bilgiçlik taslamak) de câhillerle yapılır.” diyen gönül eri müzâkerenin, işi bilen insanlarla yapılmasını tavsiye eder. İbnü’l-Cevzî, birisinin şöyle bir sözünü nakleder ki bu da enteresandır: “Ömrümden bir saati bile boşu boşuna geçirmem bana kesinlikle helâl değildir. Müzâkere ve münâzaradan dilim, mütâlaadan gözüm yorulursa, uzanırim, yazacaklarımı düşünmeden de doğrulup kalkmam; seksenli yaşlarda kendimi ilme olan isteğim bakımından yirmili yaşlardaki hâlimden çok daha hırslı buluyorum.” Ayrıca unutulmamalıdır ki, meclislerin en güzeli, ilim müzâkeresi yapılan meclislerdir.

İnsanımızın derdini anlayan ve ‘bu konudaki dertlerimizi nasıl aşabiliriz?’ sancısıyla kıvranan büyük beyinler tarafından özellikle son zamanlarda yaygınlaştırılan, kısmen de olsa örnekleri görülen ‘muzâkereli okuyuş tarzı’, kitap okuma, hususiyile de önemli eserleri mütâlaa etme konusunda yepyeni açılımlara vesile olabilecek verimli bir okuma tekniği sunuyor. Bu tip bir okuma yöntemi aslında öteden beri ilim çevrelerince bilinmesine ve kısmen de uygulanmasına rağmen, ancak kendi dünyamız itibâriyle örneklerini son zamanlarda yeni yeni görmeye başlamış bulunuyoruz. “Müzâkere”; kelime anlamı itibâriyle ‘karşılıklı hatırlamaya çalışma’ demektir. Buradan yola

çıkarak, müzâkereli okuma da, önemli eserleri ehil kişilerle birlikte okuma ve okunan eserler üzerinde daha derin düşünerek, farklı açılımlara gitme ve bu esnâda, katılımcıların derse iştirâk etmesiyle metni daha iyi kavramaya çalışma ameliyesidir.

Mehmet Kaplan'ın söylediği gibi, kültür; önüne gelen her eseri okuyarak değil de, belli başlı temel eserleri tekrar tekrar okuyarak ancak kazanılabilecek bir şeydir. Bu nedenle eserleri okurken bu çerçevede okumak, beslenme kaynaklarımızdan daha verimli istifâde adına çok önemlidir. Bu yüzden, 'dengesiz okuma' dedikleri üslûpsuz okuyuşların pek faydası olmasa gerek.

İmana ve kalbe hitap eden külliyat ve onların açıklayıcısı eserleri, daha sıkı bir okuyuşla, farklı ve yeni açılımlara giderek, 'yepyeni okuma'larla tilâvet etmek gerekmektedir. Her şeyden önce bu cihanbahâ eserlere karşı hürmetkâr olmak îcap eder. Çünkü her şeyin başının saygı ve sevgi -daha doğrusu 'edep'- olduğu bilinen bir husustur. Öyleyse, saygıyla bir şeyler bekleyerek ve gereken cehdi de göstererek bu eserlere yönelmek, bizi daha da kazançlı kılacaktır. Bizden öncekilerde olduğu gibi, bu eserlere gerçekten âşık olmamız ve onları anlayıp yaşamayı hayatımızın biricik gâyesi yapmamız gerekmektedir. 'Aşksız kitap okunmaz' diyen Tanpınar, kitaplardan istifâde için, bizi, onlara âşık olmaya salıklamaktadır. Yoksa, kitaplar orada biz burada, seneler tükenir ve koskoca ömürler beyhûde geçmiş olur da gözle görülür ölçüde bir şey istifâde edemeyiz. Zâten bu ölümsüz eserleri okudukça, içimizdeki küllenmiş aşk duygusu hareketlenecek, sonsuzluk bize uzaktan uzağa göz kırıp tebessüm edecektir.

Bu eserlerdir ki bizi iç karmaşasından kurtarır ve gönül dünyamıza itminân sunarlar. Şimdiye kadar okuduğumuz

türlü türlü kitaplar bizi çok yordu, çok yıprattı. Belki bir nev'i ıstırap da verdiler. Ancak gönlümüz, bizi ve ruhumuzu terbiye eden bu değerli eserleri gerçekten özledi. Dolayısıyla husûsî bir dikkatle yeni baştan okumamız îcap ediyor. Onlar ruhumuzu besleyecek, terbiye edecek; bizi imân ve mârifete ulaştıracaktır. Ancak üşenmeden okumamız, kâinatın sırlarını onlarla çözüp yola revân olmamız gerekiyor. Buyurulduğu gibi, okurken bütün varlığımızı vererek, göz, el, kafa 'bütünümlü' kitabın emrine girerek, eserlerin tamamen kontrolüne geçerek okumamız şart. "Merak ilmin hocasıdır" (Sünûhât/74) buyuruyor Bediüzzaman. Dolayısıyla merakla, aşkla, heyecanla bir kez daha bu ölümsüz pınarlara koşmak ve oralardan kana kana içmek elzemedir.

Bu eserler, âdetâ birer mimardırlar. Sizi her okuyuşunuzda yeni baştan oluşturur, yeni baştan çizerler. Önümüzde billur merdiven, başımızda ışık külçesi bir âvize gibi yolunuzu ışılatırlar, bizi ışığa boğarlar. Ruhumuzu her dem yuyup yıkarlar ve bizi Allah adamı kalıbına koyarlar. Onlar, hayatımızı tanzim eder, bizi cidden etkiler ve dupduru hâle getirirler. Ayrıca bizi durmadan tâmir ederler, yenilerler. Onlarla, bakımsız iç dünyamız mâmûre olur, gönül bahçemiz genişler. Onları okudukça sanki size bir melek kanadı tedârik edip cennete uçurabileceklerini sanırsınız. Birçok girift meseleyi hemen hallediverirler. Dar ve ufuksuz hayatlar bu kıymetli kitaplarla hayat bulur. Eserlerde derinleştikçe, üzerinde durdukça, onları ciddiye aldıkça önümüze yeni yeni ufuklar açılır. Bir bahar koruluğu gibidirler. Kıvâmımız bunlarla kemâle erer; istikâmete bunlarla ulaşılır. Bir yığın tehlikelere açık kalb ve zihin dünyamız kendisini bu eserlerle bulur. Onlarla çocuklar kadar mesut olur, hayatımızı âdetâ cennet-

lere çeviririz. Öyleyse, okumayı artık îtiyâd hâline getirmemiz, hayatla mücâdeleyi bu eserlerden istifâdeyle yapmamız gerekiyor. Yoksa bir yığın ömür törpüsü gündelik işler var önümüzde. ...ve çoğu angarya. Emin olunmalı ki, içinde ufuklu hitâbelerin bulunduğu bu kıymetli kitaplar olmadan bizler birer bîçâreyiz. (Bayram Kusursuz, Kendisinden)

EK-2

Risale-i Nur'u Anlayarak Nasıl Okuyabiliriz?

Risale-i Nur, Bediüzzaman Said Nursi Hazretleri'nin kaleminden içinde yaşadığımız asrın hastalıklarına Kur'ân'ın eczahanesinden ilaçlar sunan bir eser. Risale-i Nur'u tanıyanların en büyük arzusu, bu muhteşem ilimler hazinesini verimli okumak ve doğru anlayabilmektir. Bunun için önemli olan okuduğumuz eseri anlayabilecek bir metot tayin etmemiz. Vereceğimiz metotlar uygulandığında, Risale-i Nur'u okumayı ve anlamayı, başarabilir ve aynı zamanda bunu zevkli bir uğraşa dönüştürebilirsiniz.

Sözler veya Âsâ-yı Musa'dan Başlayabiliriz

Öncelikle Risale-i Nur'dan kitap seçimi önemlidir. Bu sebeple ilk defa okumaya başlayanların Sözler ve Asa-yı Musa'dan başlaması faydalı olacaktır. Çünkü bu iki eser, yeni başlayanlar için daha akıcı ve kolay anlaşılır.

Önce Sözlüksüz Okuyalım

Âsâ-yı Musa'dan başladığımızı düşünürsek, ilk kitabı sözlüksüz okumanız daha iyi olacaktır. Çünkü lügata bakmak zaman kaybettirir ve bu yüzden canınız sıkılabilir. İlk kitap size üslûba alışmanızı sağlayacaktır.

Doğru Sözlük Kullanalım

İkinci kitapta veya Sözler'den başladıysanız yarısından itibaren sözlük kullanarak okumanızda fayda var. Fakat her kelimeye bakmanız gerekmez. Sözlük ile tam olarak çalışma birkaç kitaptan sonra olursa daha iyi olur. Ayrıca sözlük Risale-i Nur için hazırlanmış olmalıdır. Sözlüğe bakarken isim tamlamasıyla beraber bakmakta fayda vardır. Mesela “Rezzak ve Kerim” kelimeleri beraber geçiyorsa ayrı ayrı bakmak yerine “Rezzak-ı Kerim” olarak bakmak daha faydalı olacaktır. Ayrıca günümüzde sayfa sonlarında bilinmeyen kelimelerin anlamlarının verildiği küliyyattan bazı eserler basılmıştır.

Daha Sonra Tarihçe-i Hayat'ı Okuyalım

İkinci kitabı bitirdikten sonra, bu kitapların hangi makamda ve hangi şartlarda ve kimler için yazıldığını ve uğruna neler feda edildiğini anlamak için Tarihçe-i Hayat okunmalıdır. Bu çalışma diğer kitaplardaki bazı kavramların ve ifadelerin daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır.

Artık Lahikalar'a Geçebiliriz

Bundan sonra, mutlaka Lahikalar'dan birisi okunmalıdır. Lahikalar'da sıralamanın, Barla, Kastamonu ve Emirdağ Lahikaları şeklinde olması faydalı olacaktır. Burada temel kitapların yani (Sözler, Lemalar gibi..) günlük hayatımızda ve sosyal hayattaki uygulamaları anlatılmaktadır. Lahikalar, istikameti sağlar. Daha sonraki her bir-iki kitaptan sonra bir lahika kitabı okumak gerekir. Lahikalar tek olarak okunabileceği gibi, mesela Mektubat'ı ya da Lemalar'ı okurken her gün bir ya da iki mektup okumak şeklinde de olabilir.

İşarâtü'l-İ'caz ve Muhakemat En Son Okunmalı

Mektubat, Lemalar, Mesnevi-i Nuriye, Şualar, Lahikalar

ve Sikke-i Tasdik-i Gaybi bittikten sonra Hutbe-i Şamiye ve Sünühat gibi kitaplar okunmalıdır. En son olarak da büyük bir ilmî gayreti gerektiren İşarâtü'l-İ'caz ve Muhakemat adlı eserler okunmalıdır. Tüm kitapları bitirdikten sonra tekrar baştan başlanmalıdır.

Kendi Zihnimizden Örnekler Bulalım

Risale-i Nur'u okurken, zaman zaman kendimize "neden?", "niçin?" ve "nasıl?" sorularını sormalıyız. Bu durum, daha çok istifade etmemizi sağlar. Ayrıca anlatılan konularla ilgili kendi zihninizden örnekler bulmaya çalışmak da manaları pekiştirecektir.

Günlük Hayatımızla İlgiler Kuralım

Günlük hayatınızda karşılaştığınız hadiselerle okuduğunuz konular arasında ilgi kurmaya çalışın. İlk önce baştan bir bağlantı kurmak zor gibi gözükse de, sonradan kitap ile birçok konunun ve hadisenin arasında açık ilişkinin olduğunu fark edeceksiniz. Tefekkür ile ilgili bahisleri mutlaka günlük hayatımızda da hatırlamak gerekir. Yıldızlar, çiçekler, sofradaki ve çevremizdeki nimetler gibi varlıkları seyrederken, bazı nimetlerden istifade ederken Risale-i Nur'daki ilgili konuyu hatırlamak gerekir.

Arkadaşlarımızla Mütalaa Edelim

Arkadaşlarımızla ve ailemizle günlük sohbetlerimizde, Risale-i Nur'dan bazı konular mutlaka olmalıdır. Dostlarımızla ve arkadaşlarımızla karşılaştığımızda bir önceki gün okuduğumuz bazı konuları açıp onlara anlatalım. O konuyu bizden iyi biliyor olsalar bile önemli değil. Kalbleri zevkle dinleyecektir.

Zaman Zaman Sesli Okuyabiliriz

Kendi kendimize okurken zaman zaman sesli okumak da oldukça faydalıdır. Mesela kendi evimizde eşimizi ve çocuklarımızı karşımıza alarak Risale-i Nur'dan onlara pasajlar okuyabiliriz.

Gazete Okur Gibi Okumayalım

Risale-i Nur'u Bediüzzaman'ın ifadesiyle gazete okur gibi okumamalıyız. Onu duya duya, hissederek, kendimizi vererek ve aynı zamanda arkadaşlarımızla mütalaa ederek okumalıyız. Karşılıklı müzakere edilerek yapılan okumalar çok daha kalıcı ve faydalı olacaktır.

Not Almayı İhmal Etmeyelim

Bir defter alarak okuduğumuz yerleri not almalıyız. Not alma okuduğumuz yerleri unutmamamızı sağlayacaktır. Bir Arap atasözü bunu çok güzel bir şekilde dile getirmektedir: “İlim bir avdır, yazmak ise onu yakalamaktır.”

Az da Olsa Mutlaka Her Gün Okumalıyız

Az da olsa, mutlaka her gün okumak gerekir. Çünkü Risale-i Nur'u iyi anlamak devamlı okumayı gerektirir. Bediüzzaman Hazretleri'nin, bir sayfa dahi okumaya vakit bulamıyoruz diyenlere “kitabın kapağını açıp kapatın” dediğini unutmayalım.

Bu maddeleri çoğaltmak elbette mümkün. Ama hepsinden önemli olan sağlam bir irade. İradelerimizdeki potansiyel kuvveti harekete geçirerek bu iman derslerini anlayarak okumaya ne dersiniz... (Ali Demirel, Kendisinden)

SON SÖZ

Niçin okumamız gerektiğini anlatan birinci çalışmamız ile birlikte bu eser bir bütün olarak ele alınırsa görülecektir ki okumak, nedeniyle, nasılıyla bir sevdâ işi. Öyle bir sevdâ ki siz ona bir adım yaklaştığınızda o size koşarak geliyor, ilim aşkını ve bilgi hazinelerini kucağınıza döküyor, hem de hiç naz etmeden. Bu sevdaya tutulmak için, pek çok vesile ve metod varken artık beklemeyelim. Bu sevdayı tatmadan ebedî âleme geçmek büyük bir ziyan ve hüsrandır. Zira bu aşkın bütün yolları, insanı da, kitabı da, bu aşkı da yaratan Yüce Mevlâ'ya çıkıyor.

Okuduğumuz halde kendimizde bir değişiklik göremesek bile okumalıyız. “Hepsi mükemmel tarzda yerine getirilemeyen bir işin azı, kusurlusu veya eksikli olanı da terk edilmez.” ölçüsüne göre hareket etmeliyiz. Unutmamalıyız ki her şeyin bir vakti vardır ve her yüce iş beraberinde bazı sıkıntıları getirecektir. Kolaylık zorluk ile beraberdir her zaman. Engelleri aşip aklımızın ve kalbimizin okuduğumuz şeylere açılacağı zaman mutlaka gelecektir. Yeter ki yılmayalım.

Mimar Sinan Süleymaniye'yi bitirdiği vakit, yetmiş yaşını geçmişti. Bismarc, Alman birliğini kurduğu vakit yetmiş yaşında idi. Bernard Shaw, piyeslerinden biri ilk defa sahnelendiğinde 94 yaşında bulunuyordu. Sokrat müzik âleti çalmasını ihtiyarlık yıllarında öğrenmişti. Amerika'da en büyük İngilizce sözlüğü yazan Noah Webster, bu işe 22 senesini vermişti.

Amerikalı ünlü bir yazar olan Irwing Stone, Van Gogh hakkında yazdığı meşhur kitabı tam 15 yayınevi tarafından kabul edilmemişti. Ünlü İngiliz yazar G. K. Chesterton, çocukluğunda oldukça şişman ve çirkin bir çocuktur. Daha da önemlisi 8 yaşına gelinceye kadar da okumayı öğrenememişti. Ama o asla “ben okumayı öğrenemedim ve oldukça çirkin bir çocuğum ben asla yazar olamam” mazeretine sığınmamış ve çalışmasının neticesini almıştı.

Hayatımızı kolaylaştıran dikiş makinesinin mucidi Elias Howe, icat ettiği makinenin ucuna takabileceği iğneyi bulmak için çok uğraşmıştı. Her denemesinde başarısız oluyordu. Edison da elektriği bulabilme yolunda kaç defa başarısız deneyimlerle karşılaştı.

Cenab-ı Allah: “Müminler! Gevşemeyin, yılgınlık göstermeyin, korkmayın, inanıyorsanız üstünsünüz, (üstün gelirsiniz)” buyurmaktadır. Karşımızda duran bir engeli aşmanın en temel şartı onu geçebileceğimize olan inancımızdır. İnanmıyorsak başaramayız.

Çalışalım, kendimize güvenelim, azmedelim, sabre delim. Eşi olmayan bir kültür mirasına sahip olanların, diğerlerinden eksiği değil fazlası vardır. Kültür ve medeni-

yetimizin zenginliklerinin neler olduğunu ancak okuyarak öğrenebiliriz. Yeter ki merak edelim.

Bunların yanı sıra aklımızdan çıkarmamız gereken bir husus vardır ki o da “yarın” diye bir şeyin olmadığıdır. Evet, sadece “bugün” vardır. Yine bir düşünürün dediği gibi okumaya yarın değil hemen başlamak gerek: “Yarın yapacağını söylüyorsun. Niçin bugünden başlamıyorsun?”

Lenin, Sibiryâ sürgününde Marks’ın kitabını Sibiryâ’nın dondurucu soğuşunda 1000 kez okurken muhteşem bir medeniyetin vârisçileri olan bizler neyi kaç defa okuyor ve okuduklarımızı ne ölçüde hayata geçirebiliyoruz? Fert fert bunların muhasebesini yapmanın zamanı artık gelmedi mi? Bunun muhasebesini şimdi yapamazsak, ne zaman yapacağız?

Okumayı bilmek önemli değildir. Bir şey okumadıktan veya okunacak kitaplar uzağımızda olduktan sonra, iyi okuma bilmenin kime ne faydası olabilir ki?

İSTİFADE EDİLEN KAYNAKLAR

Kur'ân-ı Kerim

A. Yaşar Aydın, *Bir Okuma Evi Olarak Kahvehaneler*, Sızıntı Dergisi, Mart 2003, Yıl: 25, Sayı: 290

Ahmet Ertuğrul, *Sızıntı Dergisi*, Mart 2003, Yıl: 25, Sayı: 290

Ahmet Nedim Serinsu, *Kitap Haber Dergisi*, Sayı: 3, Mart-Nisan 1998; Sayı: 4, Mayıs-Haziran 1998; Sayı: 5, Temmuz-Ağustos 1998; Sayı: 6, Eylül-Ekim 1998; Sayı: 16, Nisan-Mayıs 2003; Sayı: 18, Eylül-Ekim 2003; Sayı: 24, Mart-Nisan 2005.

Ahmet Önkal, “*Asr-ı Saadet'te Mescidin Önemi*” *Diyanet Dergisi*, cilt: 19, Sayı: 3,

Ali Dündar, *Yağmur Dergisi*, Sayı: 18, Ocak - Şubat - Mart 2003

Alim Kahraman, *Okumaya Giriş*, Yedi İklim Yayınları, İstanbul, 1988.

Bediüzzaman Said Nursi, *Risale-i Nur Külliyyatı*, (Münâzarât) Nesil Yayınları, İstanbul, 2002

Cemil Meriç, *Jurnal-1*, s. 290-291, İletişim Yayınları, İstanbul, 1992

Ebu Nuaym, *Hilyetu'l-Evliyâ, Dâru'l-Kitâbi'l-Arabî*, Beyrut, 1405

Ejder Okumuş, *Kitap Dergisi*, Temmuz, 1996

Emin Özdemir, *Okuma Sanatı*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul, tsz.

Gazalî, *İhyâ-i Ulûmi'd-Dîn*, Bedir Yayınları, İstanbul, 1974.

- Hâkim En-Neysâbüri**, Ebû Abdullah Muhammed b. Abdullah, *el-Müstedrek Ale's-Sahihayn, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye*, Beyrut, 1990.
- Harun AVCI**, *Sızıntı Dergisi*, Mart 2003, Yıl: 25, Sayı: 290.
- Harun Han Şirvânî**, *İslam'da Siyasi Düşünce ve İdare*, Çeviren: Kemal Kuşçu, Nur Yayınları, Ankara, 1965
- Hasan Aydınlı**, *Sızıntı Dergisi*, Mart 2004, Yıl: 26, Sayı: 302
- Heyet**, *Önce Söz Vardı, Kutsal Kitap*, Yeni Yaşam Yayınları, İstanbul, 2001
- İbn Abdilberr**, Ebu Ömer Yusuf b. Abdullah, *Camiu Beyânî'l-İlm, Dâru İbni'l-Cevzî*, Dammam, 1994.
- İbn Hacer**, Ebû'l-Fadl Ahmed b. Ali b. Hacer el-Askalânî, *Fethu'l-Bârî, Dâru'l-Marife*, Tahkik: M. Fuâd Abdulbâkî, Beyrut, 1379
- İbn Mâce**, Muhammed b. Yezid el-Kazvîni, *es-Sünen*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, Tsz.
- İbn S'ad**, Muhammed b. Sa'd, *et-Tabakatu'l-Kübra*, Beyrut, 1985.
- İbrahim Canan**, *İslam'da Zaman Tanzimi*, Cihan Yayınları, İstanbul, 1988
- , *Peygamberimizin Okuma Yazma Seferberliği*, Cihan Yayınları, İstanbul, 1984
- İbrahim Refik**, "Zaman Şuuru", *Sızıntı*, Mayıs, 1990, s. 153
- İbrahim Ünal**, *Kitap Tiryakiliği*, Sim Yayıncılık, Ankara, 1999
- İhsan Kurt**, "Bilgi, Bilim ve Zihniyetler" *Millî Kültür Dergisi*, Eylül 1990, sayı: 76, s. 74.
- İskender Pala**, *Millî Eğitim Dergisi*, Ekim 1990.
- Lawrence S. Thompson**, *Türkiye'de Kütüphaneleri Geliştirme Programı*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1952.
- M. Esad Coşan**, *Türk Dili ve Kültürü*, Seha Yayınları, İstanbul.
- M. Fethullah Gülen**, *Asrın Getirdiği Tereddütler-3*, TÖV Yayınları, İzmir, 1991
- , *Fasıldan Fasıla-1-3*, Nil Yayınları, İzmir, 1997
- , *İnancın Gölgesinde-2*, Nil Yayınları, İzmir, 2002
- , *Kırk Testi*, Gazeteciler ve Yazarlar Vakfı Yayınları, İstanbul, 2004;

- , *Ölçü veya Yoldaki Işıklar*, Nil Yayınları, İstanbul, 2000
- , *Prizma-4*, Nil Yayınları, İstanbul, 2004
- , *Sızıntı Dergisi*, Kasım-1979, Cilt: 1, Sayı: 10.
- , *Sonsuz Nur-3*, Nil Yayınları, İzmir, 2005
- M. Turan Tekdoğan**, *İnsanlar ve Kitaplar*, Lapseki, 1973
- Mehmet Erdoğan**, *Sızıntı Dergisi*, Nisan 2004, Yıl: 26, Sayı: 303
- Mehmet Özcan**, “Çok Daha Hızlı Okuyabilirsiniz”, Bilim ve Teknik, Temmuz 1988,
- Montaigne**, *Denemeler*, Cem Yayınevi, İstanbul, 1995
- Muhtar Tevfikoğlu**, *Ali Emiri Efendi*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1989.
- Mükremin Albayrak**, *Zaman Gazetesi*, 14.05.2005
- Necip Asım Yazıksız**, *Kitap*, İletişim Yayınları, İstanbul, tsz.
- O. Suat Özçelebi ve N. Cebecioğlu**, *Okuma Alışkanlığı ve Türkiye*, Milliyet Yayınları, İstanbul, 1990
- O. Üstün Yıldırım**, *Güzel Sözler, Kitap, Kütüphane, Okuma*, Varol Matbaası, Ankara, 1972
- Osman Sevim**, *Kitap Okuma Alışkanlığı Kazandırma Projesi*, Bilge Kültür Sanat Yayınları, İstanbul, 2003;
- Peyami Safa**, *Peyami Safa'dan Seçmeler*, Yağmur Yayınları, İst., 1976
- Richard Bamberger**, *Okuma Alışkanlığını Geliştirme*, Çeviren: Bengü Çapar, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1990.
- Safvet Senih**, *Sızıntı Dergisi*, Aralık 2003/ Yıl: 25 Sayı: 299
- Taberânî**, *Mu'cemu'l-Kebîr*, Mektebetu'l-Maarif, Riyad, 1985
- Bezzâr**, *Müsned, Müessesetü Ulûmi'l-Kur'ân*, Beyrut, 1988.
- Tirmizî**, Ebû İsa Muhammed b. İsa, *el-Câmiu's-Sahih*, Beyrut, Tsz.
- Ümit Ergül**, *Kitaba ve Okumaya Dair*, Işık Yayınları, İzmir, 2005
- Ümit Ömeroğlu**, “Yazar ve Hayatın zaruretleri” Harman Dergisi, sayı: 44
- Ümit Şimşek**, *Araştırma Teknikleri*, Nesil Yayıncılık, İstanbul, 1996
- Üstün Dökmen**, *Okuma Becerisi, İlgisi ve Alışkanlığı Üzerine Psikososyal Bir Araştırma*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1994;
- Zemahşerî**, *Etvaku'z-Zeheb*, s. 435, tercüme: Rahmi Serin, Bedir Yayınevi, İstanbul, 1994.